

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

SA TÜK LASTEFONDI VABATAHTLIKKUSE
EDENDAMISE VÕIMALUSED:
SOTSIAALTURUNDUSLIK VAATENURK

Magistritöö

Merili Väljaotsa
Juhendaja: dots Triin Vihalemm

Tartu
2010

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad.....	5
1.1 Vabatahtlikkuse teoreetilised ja praktilised käsitlused.....	5
1.1.1 Vabatahtlikkuse kontekst ning määratlemine Eestis ja mujal.....	5
1.1.2 Vabatahtlikkuse subjektiivne tähendusväli.....	8
1.1.3 Vabatahtlikkuse praktilised käsitlused.....	9
1.1.3.1 Uute vabatahtlike värbamisele suunatud soovitused.....	10
1.1.3.2 Olemasolevate vabatahtlike hoidmisele suunatud soovitused.....	15
1.1.4 Vabatahtlikkuse arendamise vajalikkus ja kaasamismudelid.....	19
1.2 Sotsiaalturundus ja selle rakendusvõimalused.....	21
1.2.1 Sotsiaalturunduse ajalooline ülevaade ja klassikaline olemus.....	23
1.2.2 Uued lähenemised sotsiaalturundusele.....	25
1.2.3 Sotsiaalturunduse rakendamine vabatahtlikkuses.....	26
1.2.4 Sotsiaalturundus kui üks võimalus Lastefondi vabatahtlikkuse edendamiseks: poolt- ja vastuväited.....	29
2. Uuringu objekt: ülevaade SA Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefondist ja organisatsiooni püsiva vabatahtlikkonna loomise suunalistest prioriteetidest.....	32
3. Uurimisküsimused ja meetodika.....	33
3.1 Töö eesmärk ja uurimisküsimused.....	33
3.2 Meetod.....	35
3.2.1 Meetodi kriitika.....	36
3.3 Valim.....	36
4. Uurimustulemuste esitus ja analüüs.....	37
4.1 Vabatahtlikkuse tajumine.....	37
4.1.1 Vabatahtlikkuse määratlemine.....	37
4.1.2 Vabatahtlikkuse kuvand.....	41
4.1.3 Vabatahtlike kuvand.....	45
4.1.4 Teadmised vabatahtlikkusest.....	49
4.1.5 Vabatahtlikkuse motiivid ja barjäärid.....	54
4.2 Lastefondi tajumine.....	66
4.2.1 Mittevabatahtlike teadmised Lastefondist.....	66
4.2.2 Lastefondi kuvand.....	67
4.3 Lastefondi vabatahtlikkuse tajumine.....	74
4.3.1 Mittevabatahtlike ettekujutus Lastefondi vabatahtlikkusest.....	74
4.3.2 Vabatahtlike nägemus Lastefondi vabatahtlikkusest.....	75
4.3.3 Fondi esindajate nägemus Lastefondi vabatahtlikkusest.....	88
5. Järeldused ja diskussioon.....	90
5.1 Praktilised soovitused.....	107
Kokkuvõte.....	124
Summary.....	125
Kasutatud kirjandus.....	127

Sissejuhatus

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on välja selgitada võimalusi SA Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefondi (edaspidi ka Lastefond või LF) vabatahtlikkuse arendamiseks: sihtrühma kvalitatiivuuringule tuginedes välja pakkuda praktilisi soovitusi ja ettepanekuid, kuidas potentsiaalseid ja olemasolevaid vabatahtlikke Lastefondi vabatahtlikkusega (rohkem) tegelema motiveerida.

Eesti järjepidevalt ja stabiilselt kasvav mittetulundussektor, kel tuleb oma ühiskondlikke funktsioone täita piiratud finantsvahenditega, on viimastel aastatel avastanud enda jaoks ühe väärtusliku ressursina vabatahtliku tööjõu. Järjest suurem osa kasumile mitteorienteeritud organisatsioonidest kaasab oma tegevusesse inimesi, kes on rahalist kasu saamata valmis ühenduse efektiivseks ja edukaks toimimiseks oma aega ja oskuseid panustama. Nii ka käesoleva töö keskmes olev heategevusorganisatsioon TÜK Lastefond, kes on üheks oma lähiaja prioriteediks seadnud efektiivselt toimiva vabatahtlike baasi loomise.

Edukalt funktsioneeriva vabatahtlike kaasamise süsteemi väljaarendamine esitab vabatahtlikkusele orienteeritud ning nende abile tuginevatele organisatsioonidele aga olulise väljakutse: silmitsi seistakse küsimusega, kuidas tuua ühendusse juurde n-ö värsket verd ning tagada võimalikult pikaajaline koostöö juba olemasolevate vabatahtlikega. Ehk kuidas panna sihtgrupe soovitud viisil käituma. Seda on võimalik teha läbi informeerimise ja harimise (nt meediasuhete), sotsiaalsete normide kujundamise (nt koolide õppekavad, aga miks mitte ka maksuvabastused), veenmise (nt reklaami) vms tegevuste.

Käesoleva töö lähtekohaks on valitud sotsiaalne turundus, mis haarab sihtrühma vabatahtliku käitumise muutmiseks erinevaid kommunikatiivseid ja arendustegevusi. Sotsiaalturunduse vaatenurk sobib antud töö puhul eeskätt just seetõttu, et siin toonitatakse lähtumist sihtrühma, mitte tegevust initsieeriva avaliku või kolmanda sektori organisatsiooni positsioonilt (Andreasen 2003, pikemalt ptk 1.2).

Magistritöös on seatud empiiriliseks eelduseks, et vabatahtlikkuse propageerijate ehk vabatahtlikke rakendada soovivate organisatsioonide ideed ei pruugi potentsiaalsete

vabatahtlike vaadetega täielikult kattuda, kuna vabatahtlikkus on tegevus, milles osaletakse väga erinevate sisemiste ja väliste motiivide ajal. Seetõttu on oluline neid tundma õppida.

Samal ajal ei lähe alljärgnev analüüs väga kaugele ühiskonnaelus osalemise, individualiseerumise, solidaarsuse jm seonduvas temaatikas. Peamiselt lähtutakse siiski TÜK Lastefondi kui institutsiooni huvidest ning käsitletakse sihtrühma võimalikke osalusmotiive ja -barjääre Lastefondi poolt määratletud soovitud käitumise – vabatahtlikuna fondi tegevuses kaasalöömise suhtes.

Sotsiaalturunduse puhul ongi eesmärgiks institutsiooni idee (kasuliku käitumise) kohandamine sihtauditoriumi vaatenurgaga, vajadusel institutsiooni poolt pakutavat muutes või seda sihtrühmale sobivas vormis pakkudes – sotsiaalturundus võimaldab luua tähenduslikku seost institutsiooni idee ja indiviidide huvide vahele, aidates seeläbi organisatsioonil institutsionaalselt määratletud eesmärkideni jõuda. Seetõttu lähenetaksegi käesolevas töös uurimisprobleemile – Lastefondi vabatahtlikkuse edendamine läbi vabatahtlike hoidmise ja (juurde)saamise – sotsiaalturunduslikust vaatenurgast.

Magistritöö jaguneb viieks peatükiks. Töö esimeses osas annan mitmetele teoreetilistele ja empiirilistele allikatele tuginedes ülevaate erinevatest vabatahtlikkuse ja sotsiaalturunduse käsitlustest ja võtan vaatluse alla sotsiaalturunduse rakendamise potentsiaali vabatahtlikkuse edendamiseks ning selle võimaliku kriitika.

Väitekirja teine suurem peatükk käsitleb uurimisobjekti ning kolmandas osas kirjendan töö raames läbi viidud uuringu peamisi uurimisküsimusi, rakendatavaid uurimismeetodeid ning valimi moodustamise põhimõtteid.

Töö neljandas peatükis esitan ja analüüsin uuringu olulisemaid tulemusi ning töö viimases, viiendas osas püüan saadud uuringutulemustele ja töö teoreetilisele lähteasendile tuginedes välja pakkuda praktilisi soovitusi Lastefondi vabatahtlikkuse edendamisele suunatud strateegia väljaarendamise sisendina.

1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

1.1 Vabatahtlikkuse teoreetilised ja praktilised käsitlused

1.1.1 Vabatahtlikkuse kontekst ning määratlemine Eestis ja mujal

Karin Vene väidab oma 2005. aastal Tartu Ülikooli Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonnas kaitstud bakalaureusetöös „Vabatahtlik töö siirdeaja Eestis: vabatahtlike kogemus, motivatsioon ja võrgustikud”, et kuigi vabatahtlik tegevus kui selline on erinevates vormides eksisteerinud Eestis juba üsna ammustest aegadest, puudub meil siiski pikaajaline kogemus vabatahtlikkusega läänelikus tähenduses.

Ta toob Aarelaiule (1996) ja Beckile (2002) viidates esile, et eestlaste vabatahtlikkus on peamiselt tähendanud talgulisi tegevusi või valitsevale võimule vastandumise sihiga ning rahvuslikult meelestatud kodanikualgatuslikke organiseerumisi, samas kui lääneriikides on see olnud peamiselt seotud nn altruistliku individualismiga. See tähendab, et sealse vabatahtliku tegevuse puhul on „indiivi iseenda arendamine, sotsiaalse identiteedi loomine ja tugevamaks muutumine selges korrelatsioonis altruistlike soovidega teisi aidata ja teiste eest hoolitseda“ (Vene 2005:13).

Eestis on sellise kaasaegse tähendusega vabatahtlikkus veel väga uus nähtus. Vene (2005) sõnul tuleneb see meie riigi ajaloolisest ja ühiskondlikust kontekstist, mida nõukogude pärandi ja liberaalse turumajanduse kiire pealetungi tõttu iseloomustab sarnaselt paljude teiste Ida- ja Kesk-Euroopa riikidega nõrk kodanikuühiskond ja vähene sotsiaalne sidusus. Eesti siirdeühiskonnale omased poliitiline võõrandumine, madal sotsiaalne osaluskapital ning individualistlik-hedonistlikud väärtused on olnud olulised lääneliku vabatahtlikkuse laialdase leviku takistused.

Kuna vabatahtlik tegevus kaasaegses ja läänelikus tähenduses on meie ühiskonnas üsna uus nähtus, ei ole ka selle valdkonna uurimisel ja kaardistamisel Eestis väga pikaajalist traditsiooni. Viimasel ajal on see õnneks muutumas ning vabatahtlikkus on uurimisteemana pälvimas järjest suuremat tähelepanu. Hoolimata sellest puudub Eesti õigussüsteemis

seniajani legaaldefiniitsioonina mõiste „vabatahtlik” – terminil ei ole õigusnormidega lahti seletatud ja õigusega kaitstud sisu (Vutt 2003:2-3).

Kuigi legaaldefiniitsioon puudub, on Eesti kolmanda sektori siseselt pidevalt termini üle arutletud ning sellele tähendust anda püütud. Näiteks käsitletakse Lagerspetzi koostatud Kodanikuühiskonna lühisõnastikus vabatahtlikkusena ilma rahalist tasu saamata töö tegemist ühiste eesmärkide nimel või vabatahtlikku liitumist MTÜ-de ja seltsingutega. Vabatahtlikuna määratletakse aga inimest, kes osaleb mittetulundusühenduste või muus avalikku huvi edendavas tegevuses oma vabast ajast ilma rahalise tasuta (Lagerspetz 2006:17).

Vabatahtlikkuse mõistele on Eestis püütud tähendust anda ka erinevatele uuringutele ja vahetutele kogemustele tuginedes. 2003. aastal uuringukeskus Faktum poolt läbi viidud kodanikualgatuse uuringus defineeriti vabatahtlikku tööd respondentide vastustest lähtuvalt kui „heast tahtest ja entusiasmist tasuta, vabast ajast tehtavat tööd kellegi, peamiselt ühiskonna heaks peamiselt ühise eesmärgi nimel” (Kodanikualgatuse uuring 2003).

Vastukaaluks Eesti suhteliselt üürikesele kaasaegse vabatahtlikkuse kogemusele ning selle vähekaardistatusele ning -uuritusele on vabatahtlikkusel paljudes teistes, eeskätt lääneriikides väga pikaajaline praktiseerimise, arendamise ja uurimise traditsioon. Kui Lääne-Euroopas anti esimesed olulised tõuked vabatahtlikkuse tegevuse esiletõusuks juba üle 20 aasta tagasi Euroopa Parlamendi vabatahtliku tegevuse resolutsiooniga (1983) ning ÜRO peaassamblee otsusega kuulutada 5. detsember ülemaailmseks vabatahtlike päevaks (1985) (*Vabatahtliku tegevuse arengukava 2007-2010*, 2006), siis Eestis sai vabatahtlikkus laiema tähelepanu osaliseks alles viimasel kümnendil seoses Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni (EKAK) vastuvõtmisega 2002. aastal Riigikogus.

Samuti on vabatahtlikkus juba pikka aega olnud lääneriikide teadlaste huviobjektiks ning seda on uuritud väga erinevatest vaatenurkadest, kaasa arvatud näiteks majanduslikest, psühholoogilistest, sotsioloogilistest ja organisatsioonikäitumise aspektidest (Lindenmeier 2008). Vaatluse alla on võetud nii demograafiliste näitajate, isiksuseomaduste kui survegruppide olulisus vabatahtlikkuse juures, samuti on uuritud vabatahtliku tegevuse motiive, sellega seotud kulusid ja kasusid jms (Haski-Leventhal 2009; Lindenmeier 2008).

Kuigi vabatahtlikkust erinevatest külgedest uurinud autorite ringkonnas valitseb valdavalt üksmeel selles osas, et vabatahtlik tegevus on kodanikuühiskonna ülioluline osa, on paljud teoreetikud tõdenud, et vabatahtlikkus terminina on äärmiselt raskesti defineeritav. Siiski on seda jätkuvalt teha püütud.

Mõiste „vabatahtlikkus“ tuleneb ladinakeelsest sõnast *voluns* (valima) või *velle* (tahtma), mis näitab, et vabatahtlikkuse määratlemise põhialuseks on valik ja (vaba) tahe aidata (Haski-Leventhal 2009). Ka Van Til (1988) peab vabatahtlikkuse mõiste selgitamise juures äärmiselt oluliseks sunduse puudumise aspekti. Tema sõnul on vabatahtlikkus teisi abistav tegutsemine, mida individid küll väärtustab, kuid ei tee otseselt materiaalse kasu saamise eesmärgil ning milleks ei olda kellegi teise poolt sunnitud ega kohustatud (Haski-Leventhal 2009:272 kaudu).

Snyder & Omoto (2000) defineerivad vabatahtlikkust kui „püsiva abistamise vormi, mille raames inimesed otsivad aktiivselt võimalusi abivajajate aitamiseks, pühenduvad sellele ja teevad seda järjepidevalt ilma igasuguse eelneva kohustuseta“ (MacNeela 2008:127 kaudu).

Dutta-Bergman (2004) viitab vabatahtlikkuse kui valdkonna kirjeldamisel samuti Snyderile ja Omotole (1992), aga ka Wilsonile (2000), kes leiavad, et vabatahtlikkus on formaalne, avalik ja proaktiivne vabast tahtest tulenev valik panustada oma aega ja energiat teiste inimese, grupi või organisatsiooni kasu nimel või nende abistamiseks. Haski-Leventhal (2009) peab ametlikuks vabatahtlikkuseks pikaajalist ja organiseeritud tegutsemist teiste heaks.

Ellis & Noyes (1990) osutavad vabatahtlikkust defineerides samuti vaba tahte olulisusele ning näevad seda positiivse sotsiaalse tegevusena, mis hõlmab inimeste põhikohustuste hulka mittekuuluvate tegude sunduseta sooritamist (Haski-Leventhal 2009 kaudu). Vabatahtlikuna määratlevadki nad inimest, kes on otsustanud „vajadust tajudes tegutseda sotsiaalsest vastutustundest ning ilma igasuguse huvita rahalisele kasule, andes endast palju enam kui üksikisiku põhikohustused nõuavad“ (Dwiggins-Beeler, Spitzberg & Roesch 2009:2 kaudu).

Kuigi suuremast osast vabatahtlikkuse määratlustest kumab läbi altruistlik joon ehk siis arusaam, et vabatahtliku tegevuse üheks oluliseks motiiviks on teatav sisemine soov ja ülim eesmärk teiste inimeste heaolu suurendada, leidub ka veidi skeptilisemaid ja kriitilisemaid vaateid vabatahtlikkuse ajenditele. Näiteks Smith (1981) peab seda käitumiseks, mille

alusmotiveks on lootus oma tegevuse tulemusena saada teatavaid psüühilisi kasusid, millel nähakse olevat suurem turuväärtus kui teistel tasudel, mida oma tegevuse eest võib saada.

Siiski, hoolimata sellest, mida peetakse vabatahtliku tegevuse motiivideks, on tegevuse määratlemise juures mitmeid ühiseid tunnuseid, mida sellele omistatakse. Nagu eeltoodud definitsioonidestki näha võib, ning nagu rõhutavad ka Cnaan, Handy ja Wadsworth (1996), läbivad vabatahtlikkuse mõiste määratlusi neli peamist aspekti: tahtevabadus, rahalise tasu puudumine, võõraste/kasusaajate abistamisele suunatus ning tegutsemine pikaajaliselt või ametlikes tingimustes.

Ka käesoleva magistritöö raames võetakse vabatahtliku tegevuse määratlemise aluseks need neli komponenti: vabatahtlikkusena käsitletakse teiste inimeste või kogu ühiskonna heaks organiseeritud kujul sooritatavat tegevust, mida tehakse oma vabast tahtest ning teadmises, et sellega ei kaasne tegijale rahalist sissetulekut.

1.1.2 Vabatahtlikkuse subjektiivne tähendusväli

Nagu siirde- ja arenenud riikide vabatahtlikkuse võrdlus näitab, mõjutavad vabatahtlikus tegevuses osalemist suurel määral nii riigi ajalooline taust ja üldine ühiskondlik kontekst, sh vabatahtlikkuse kogemus ja levik ühiskonnas, kui selle tegevuse defineeritus ja mõistetavus avalikkuses. Usutavasti on inimesed tõenäolisemalt valmis vabatahtlikkusega tegelema, kui ümbritsev keskkond seda soodustab: kui see tegevus on ühiskonnas laialdaselt, ehk isegi positiivse normina, heakskiidetud ning omab ametlikku ja kõigile arusaadavat määratlust.

Samas ei sõltu inimeste valmisolek vabatahtlikuna kaasa lüüa ilmselgelt ainiti ühiskondlikust taustast, vaid on suuresti seotud ka iga isiku subjektiivse ettekujutusega vabatahtlikkusest. Isegi kui vabatahtlik tegevus on riigis väga levinud ning konkreetse määratluse läbi üleüldiselt mõistetud, võib indiviid selle oma personaalse arvamuse tõttu enda jaoks välistada. Samamoodi ka vastupidi – riikides, kus vabatahtlikkus on marginaalne, leidub siiski ka neid, kes selles aktiivselt kaasa löövad, mis ilmselt on seotud inimeste isikliku positiivse nägemusega sellest tegevusest. Kõik see viitab vabatahtliku tegevuse kuvandi olulisusele – inimeste käitumist ja otsuseid suunab paljuski nende subjektiivne ettekujutus nii vabatahtlikkusest kui ka inimestest, kes sellega tegelevad ehk vabatahtlikest.

Aune Past (2006) on tõdenud, et imago ehk kuvandi kui sotsiaalse konstruktsiooni kujunemisel mängib rolli nii see, mida imago omaja ise enda kohta räägib ehk mis sõnumeid ta välja saadab; see, mida inimesed on imago valdajaga seoses isiklikult kogunud, kui ka see, mida kolmandad allikad tema kohta räägivad. Seega on erinevatest allikatest saadud (adekvaatse või ebaadekvaatse) info põhjal tekkinud nägemused ühelt poolt kahtlemata tegelikkuse peegeldused, kuid teisalt võib tegu olla ka infomüra tõttu moondunud teabe ja vahetu kokkupuute puudumisest tulenevate eelarvamustega (vt ka ptk 1.1.3.1).

Heaks näiteks vabatahtlikkuse maine ja kuvandi olulisusest on vabakutselise kolmanda sektori konsultandi ja uurija Katharine Gaskini (PhD) poolt 2003. aastal läbi viidud vabatahtlike rahulolu ja pikaajalise vabatahtlikkuse kogemuse uuring, mille tulemustest ilmnes, et praegused vabatahtlikud nägid liitumise-eelselt vabatahtlikkust kas positiivsena ja hakkasid sellega tegelema seetõttu, et see näis ligitõmbav, või sattusid vabatahtlikuks n-ö kogemata ning nende arvamus vabatahtlikkusest oli enne seda neutraalne ehk puudus negatiivne kujutluspilt vabatahtlikkusest ja sellega seonduvast. Uuringule tuginedes leiab Gaskin (2003), et (pikaajalise) vabatahtliku tegevuse propageerimise juures on üheks oluliseks võtmeteguriks just vabatahtlikkuse imago parandamine. Ta on veendunud, et vabatahtlikkuse atraktiivsuse suurendamine eeldab üldise nähtavuse tõstmist ja selle muutmist laialt levinud tegevuseks:

Tegeleda tuleks üldise teadlikkuse tõstmisega, mis sidustaks vabatahtlikkuse inimeste maailmapildiga ja annaks neile rohkem aimu nende võimalikust seosest sellega. (7)

Seega on vabatahtlikkuse positiivse imago kujunemise juures määravaks avalikkuse piisav teadlikkus.

Kuna vabatahtlikkuse propageerimine sotsiaalturunduslikust vaatenurgast lähtub sihtgruppides soovitud käitumuslike muutuste esilekutsumisest võttes aluseks nende suhtumised ja hoiakud, on inimeste subjektiivne nägemus ehk vabatahtlikkuse kuvand, olles paljuski sihtgruppide käitumise ja otsuste aluseks, väga oluline.

1.1.3 Vabatahtlikkuse praktilised käsitlused

Ühiskonniti uus või vana nähtus, veel vähe- või juba laialdaselt levinud, on vabatahtlikkus viimase kümne aasta jooksul näidanud kasvutendentsi kogu maailmas. Seda teistest enam siiski just Ameerika ja Põhjamaade heaoluühiskondades (Volunteer Growth in... 2006). Kuigi Eestit ei anna vabatahtlikkuse osas veel kindlasti nende riikidega võrrelda, on see tegevus ka

meil järjest enam levimas. Samal ajal on Eestis aastate lõikes kasvanud ka nõudlus vabatahtlike järele. Seda eeskätt just üha areneva kolmanda sektori tõttu, mis oma piiratud rahaliste võimaluste tingimustes on vabatahtlike näol avastanud enda jaoks olulise ressursi.

See omakorda toob ühenduste seas kaasa tiheda konkureerimise endale nii hädavajalike vabatahtlike leidmiseks ja säilitamiseks (Mitchell & Yates 2009), mistõttu on mittetulundusorganisatsioonide jaoks muutunud eluliselt tähtsaks olla potentsiaalsete vabatahtlike jaoks ligitõmbav ja atraktiivne vabatahtliku teenistuse teostamise paik.

Kuna inimeste otsused selle kohta, kas ja kus vabatahtlikuna kaasa lüüa, sõltuvad tihti sellest, kuidas vabatahtlike kaasavad organisatsioonid neile lähenevad ja mida neile kui uutele või juba tegutsenud liikmetele pakuvad, on konkurentsi tingimustes hakatud vabatahtlikkust käsitlema üha strateegilisemalt. On mõistetud, et edukas vabatahtlike kaasamise süsteem ei ole isetekkeline, vaid nõuab läbimõeldust ja põhjalikku planeerimist. Seetõttu keskendutakse paljudes vabatahtliku tegevuse alastes uuringutes ja artiklites hästi toimiva vabatahtlikkuse väljaarendamisele suunatud praktilistele soovitustele, millest alljärgnevalt valdkonniti ka põgusa ülevaate annan.

1.1.3.1 Uute vabatahtlike värbamisele suunatud soovitused

Potentsiaalsed vabatahtlikud ja nende segmenteerimine

Uute vabatahtlike kaasamisel ühenduse tegevusse on oluline eelnevalt kindlaks teha, kellele värbamistegevust sihtida ehk keda võiks määratleda organisatsiooni potentsiaalsete vabatahtlikena. Sihtgrupi segmenteerimise aluseks võivad olla vanus, sissetulek, tegevusala, hõivatus jms. Siinjuures on kindlasti suureks abiks erinevad statistilised näitajad vabatahtlikus tegevuses osalejate kohta.

Näiteks viitavad Ameerikas teostatud uuringud, et vabatahtlikus tegevuses osalemine varieerub paljuski just vanuseti. 2005. aasta andmete kohaselt tegeles USA-s vabatahtlikkusega 30% 16-19-aastastest, 20% 20-24-aastastest, 35% 35-44-aastastest, 33% 45-54-aastastest, 30% 55-64-aastastest ning 25% 65-aastastest ja vanemaelisematest. Kõige enam tegutsesid vabatahtlikuna keskealised täiskasvanud, kellel enamasti on samas ka üsna mitmekesine töö- ja pereelu. Samuti osalesid vabatahtlikus tegevuses osalise tööajaga töötajad

rohkem kui täistööajaga töötavad inimesed. Ning kuigi eakate osalusprotsent vabatahtlikus tegevuses oli madalaim, panustasid nad kaasa lüües teistest enam (Volunteering..., 2005).

Eestis 2009. aastal läbi viidud vabatahtlikus tegevuses osalemise uuringu põhjal saab öelda, et võrreldes Ameerikaga on meie olukord kohati küll sarnane, kuid samas ka erinev. Vabatahtlikus tegevuses osalenute seas on ka Eestis kõige enam esindatud (29%) vanemad täiskasvanud vanuses 35-39, kuid neile järgnevad 24%-ga noored vanuses 15-24, kolmandal kohal on 50-64-aastased (20%) ning erinevalt USA-st on üle 65-aastased eakad Eestis suhteliselt väheaktiivsed (10%) (Vabatahtlikus..., 2009).

Kahtlemata aga ei saa vabatahtlikus tegevuses osalemise määr üksinda olla potentsiaalsete vabatahtlike määratlemise aluseks. Iga ühendus peaks oma tõenäolisemate vabatahtlike segmenteerimisele lähenema individuaalselt, võttes arvesse nii organisatsiooni tegevusala ja vabatahtlikele pakutavaid tegevusi kui mitmeid teisi määravaid tegureid.

Teavituse ja värbamine

Kui organisatsioon on oma eripära ja sihte arvesse võttes kindlaks teinud, kes võiksid olla tema potentsiaalsed vabatahtlikud, on järgmiseks oluliseks sammuks oma sõnumi edastamine sihtgruppidele ehk teavitustegevus.

Teavitamise olulisusele viitavad suurepäraselt paljudes uuringutes (sh eespool mainitud Katharine Gaskini (2003) uurimus) kinnitust leidnud tõdemus, et sageli takistab ja piirab inimesi vabatahtlikkusega tegelema hakkamisel info- ja ligipääsuvõimaluste puudus. Vabatahtliku tegevuse võimalustega ei olda kursis ega teata, kust vajalikku teavet leida.

Gaskin (2003) on veendunud, et just inimeste teadlikkus vabatahtlikkusest aitab suurendada selle tegevuse ligitõmbavust, rõhutades sealjuures, et lisaks kõige tavapärasematele viisidele nagu näiteks flaierid ja lendlehed, on teabe levitamiseks veel väga palju erinevaid võimalusi. Efektivsema tulemuse saamiseks tuleks inimeste informeerimisele läheneda innovatiivsemalt ning koostada ja kujundada oma sõnumid selliselt, et need kannaks endas nägemust kaasaegsest vabatahtlikkusest, kajastaks selle mitmekülgust ning rõhutaks vabatahtlikkusest saadavat kasu. Sealjuures tuleb värbamisele suunatud teavitustegevuse planeerimisel põhjalikult läbi mõelda, milliseid kanaleid oleks kõige efektiivsem rakendada.

Mitchell & Yates (2009:47) räägivad uute vabatahtlike värbamisest kõneledes neljast olulisest m-tähega algavast komponendist (juhtimisest (*management*), turundamisest (*marketing*), motiveerimisest (*motivation*) ja missioonist (*mission*)), millede seast turundamise osise alla kuulub ka teavitamise aspekt. Turundamise käigus tegeletakse oma organisatsiooni kui väärt väljundi „müümisega“ potentsiaalsetele vabatahtlikele. Autorid toonitavad, et vabatahtlikke kaasavate organisatsioonide jaoks on olulisimad turundajad ja teabe levitajad just rahulolevad vabatahtlikud ise, mistõttu tuleks neid julgustada oma kogemust tutvusringkonnas jagama ja seeläbi uusi vabatahtlikke värbama (Mitchell & Yates 2009).

Ligipääsu võimaldamine ja selekteerimine

Lisaks informeeritud olemisele mõjutab vabatahtlikus tegevuses osalemist ka ligipääs tegevusele, mille igakülgsel võimaldamisele peaks vabatahtlikud organisatsioonid samuti tähelepanu pöörama. See tähendab, et vabatahtlikuna tegutsemine tuleb muuta sihtgrupile võimalikult vähe pingutust nõudvaks. Uute vabatahtlike puhul on peamine teha tegevusega liitumine neile võimalikult mugavaks. Mõneti võib ligipääsu võimaldamine seega kattuda teavitustegevusega, hõlmates ka informatsiooni levitamise võrgustikku. Samas tähendab ligipääsuvõimaluste loomine ka laialdast värbamistegevust erinevates „jaotuskanalites“.

Katharine Gaskin (2003) toonitab, et kõik vabatahtliku tegevuse reklaamimise ja promomise lähenemised peaksid käima käsikäes erinevate ligipääsuvõimaluste tagamisega. Et vabatahtlikel oleks võimalikult lihtne huvi korral vabatahtliku tegevuse kohta infot saada ja sellega liituda, on kasulik omada erinevaid võrgustikke ja „väravahoidjaid“ nii ettevõtetes, hariduses, karjäärinõustamiskeskustes, küberkohvikutes, raamatukogudes, tööhõivekeskustes kui mujal. Samuti tagavad suurema ligipääsu vabatahtlikule tegevusele nähtavamad ja kutsuvamad spetsiaalsed vabatahtlike keskused.

Kuigi vabatahtlikke kaasavad organisatsioonid peaksid igal võimalusel püüdma suurendada ligipääsu konkreetse organisatsiooni vabatahtlikkusest huvitatutele, ei tähenda see mitte mingil juhul, et organisatsioon peaks kõik sooviavaldajad automaatselt ka vastu võtma. Hollowitz ja Wilson (1993) viitavad, et efektiivse vabatahtlike baasi väljakujundamise huvides on pigem mõistlik läbi viia ka teatud eelseleksioon, millega tagataks vaid organisatsiooni seisukohalt väärtuslike vabatahtlike vastuvõtmine. Samas toonitavad autorid, et värbamiseks rakendatavad traditsioonilised valikukriteeriumid (nt haridus, akadeemilised saavutused, soovitud jms) ning intervjuud ei ole inimese vabatahtlikkuse alase edu ja

efektiivsuse hindamiseks piisavalt informatiivsed. Parima lahendusena näevad nad kõigi kandidaatidega läbi viidavat struktureeritud intervjuud, mis hõlmab teatud hulka tööga seotud küsimusi ning ettemääratud mõõtskaalasid vastuste hindamiseks.

Eelarvamuste kummutamine ja teiste takistavate tegurite ületamine

Sageli ei ole vabatahtlikus tegevuses mitteosalemine seotud ei informatsiooni- ega motivatsioonipuudusega, vaid hoopis teatud tegelike või tajutavate barjääridega. Tihtipeale võib inimesel olla suur soov vabatahtlikuna tegutseda ning ta teab ka võimalusi, kuidas seda teha saaks, kuid teatud takistuste tõttu ei ole tal lihtsalt võimalik seda teha. Erinevatel inimestel võivad seesugusteks takistavateks barjäärideks olla väga erinevad tegurid.

Üheks levinuimaks on hirm vabatahtlikkusega kaasneva ees. Näiteks paljastas Ameerika Riikliku ja Kogukondliku Teenistuse Koondise (*Corporation for National and Community Service*) 2009. aasta uuring, et mittevabatahtlikud pelgavad liigset ajalist seotust kartes, et vabatahtlikkusega alustamine on nagu sõrme andmine – kui nad kord sellega algust teevad, peavad nad konkreetse organisatsiooni juures või antud tegevusega määramatult jätkama. Lisaks enda pikaajalisele sidumisele peljati ka suurt kohustuste koormat. Oldi hirmul, et end väikeseks ülesandeks kirja pannes, palutakse neil võtta üha enam lisakohustusi, millest pole võimalik keelduda ning mille tagajärjel nad lõpuks läbi põlevad.

Nende murede ja hirmude maandamise lahendusena käiakse uuringus välja ettepanek, et organisatsioonid kaaluksid võimalust pakkuda vabatahtlikele erineva vastutuse ja pühendumise tasemeid. Igatahes peab organisatsioon vabatahtlikkuse edendamise huvides nägema vaeva nende takistuste ületamiseks või barjääride maandamiseks.

Eisner et al (2009) toovad esile, et ka juba vabatahtlikkuse termin ise võib avaldada olulist pärssivat mõju enda selle tegevusega sidumise soovile. Nad on seisukohal, et sõna „vabatahtlik“ („*volunteer*“) ei ütle tegelikult mitte midagi selle olemuse kohta, välja arvatud, et see viitab mittekohustuslikule ja tasustamata tegevusele. Sageli aga ei pea inimesed midagi sundmiatut ja tasustamatut väärtuslikuks. Autorid pakuvad lahendusena välja üldise termini asendamise konkreetsemate mõistetega nagu näiteks annetuste koguja, projektijuht või õiguslane nõustaja, mis kirjeldaksid täpsemalt tehtavat tööd ja aitaksid välja juurida iganenud arusaamu ja ettekujutusi vabatahtliku tööjõu väärtusest.

Inimeste arusaam vabatahtlikust tegevusest on sageli ka puudulik või osaline ning sellega seoses on levinud mitmed väärkujutelmad ja -arusaamad. Üheks eelarvamuseks on näiteks uskumus, et vabatahtlikkus on küll midagi toredat, aga mitte hädavajalikku. Kui mõeldakse vabatahtlikest, kujutatakse sageli ette inimesi, kes veedavad oma päeva prügi koristades või lilli istutades ehk tegelemas projektidega, mis on kasulikud, aga mitte eluliselt tähtsad (Eisner et al 2009). Teiseks oluliseks väärarusaamaks on juba eespool mainitud ettekujutus, et vabatahtlikkus on vaid teatud kindlate inimgruppide või vanuserühmadega piiratud tegevus.

Ka Ameerika Riikliku ja Kogukondliku Teenistuse Koondise (*Corporation for National and Community Service*) uuring (2009) tõi esile, et mittevabatahtlikud peavad end põhiolemuselt vabatahtlikest erinevateks. Uskumus, et nende elustiil erineb enamiku vabatahtlike omast, on nende jaoks olnud oluliseks takistuseks vabatahtlikkusega tegelemisel. Samast uuringust ilmnes, et mittevabatahtlike meelest on vabatahtlikud pensionäridest lastetud inimesed, kellel on rohkelt vaba aega. Tegelikuses aga on vabatahtlikel tavaliselt üsna kiire päevakava, kuhu kuuluvad töö, lapsed ja veel paljud teised kohustused. Uuringus tõdetakse, et need erinevused ettekujutuste ja tegelikkuse vahel näitavad selget lahknevust selles, kuidas olukorda tajutakse ja mis tegelikult aset leiab, ning rõhutatakse selle väärarvamuse kummutamine olulisust.

Eelarvamuste ümber lükkamiseks ja seeläbi ligitõmbavuse suurendamiseks on tarvis tõsta vabatahtlikkuse üldist nähtavust ja muuta see n-ö normaalseks ehk laialt levinud tegevuseks. Tegeleda tuleks üleüldise teadlikkuse tõstmisega, mis sidustaks vabatahtliku tegevuse inimeste maailmapildiga ja looks arusaamist nende võimalikust seosest sellega (Gaskin 2003).

Gaskin (2003) rõhutab, et teavituse üheks osaks peaks olema ka vabatahtlikkuse näitamine millegi kõigile avatud ja sobivana. Erinevate vabatahtlike tegevusi ja võimalusi propageerivad reklaamid ja teated peaksid olema „informatiivsed ja kaasavad, et inimesed mõistaksid, et oodatud on kõik erinevate taustade, huvide, motivatsioonide ja pühendumismääraga inimesed.

Samuti aitab adekvaatsete teadmiste tekkele kaasa seniste pühendunud vabatahtlike esile ja eeskujuks toomine organisatsioonide poolt ning oma seniste vabatahtlikkuse alaste kogemuste jagamine vabatahtlike endi poolt. See võib tekitada mittevabatahtlikes arusaamist, et vabatahtlikkusega tegelejad ei ole mingisugused väga erinevad „imeloomad“, vaid täpselt samasugused inimesed nagu nad isegi (Pathways to Service..., 2009).

Motiveerimine ja vabatahtlikkuse kasude kommunikeerimine

Isegi kui vabatahtlikke värvata sooviv organisatsioon levitab teavet õigete inimeste seas ning tagab neile igati hea ligipääsetavuse, olles eelnevalt suutnud kummutada kõik võimalikud vabatahtlikkusega seonduvad eelarvamused või väärkujutelmad, ei tähenda see ilmtingimata, et inimestes tekib koheselt soov vabatahtlikuks astuda. Inimesi tuleb selleks motiveerida.

Mitte kunagi ei tohi eeldada, et vabatahtlikkusega tegelejate motiivid on altruistlikud, vabatahtlikke ajendavad mitmed erinevad motivaatorid, millede seas altruism on vaid väike faktor (Mitchell & Yates 2009). Seega, kuigi vabatahtlikkust määratletakse tegevusena, millega üldjuhul ei kaasne rahalist tulu, ei tähenda see, et sellest tegevusest mingisugust kasu ei oodata. Tulu, mida vabatahtlik tegevus vabatahtlikele pakub, on pigem mittemateriaalne.

Pat Gay poolt 2001. aastal läbi viidud vabatahtlikkuse alasest uurimusest, mille käigus intervjueriti vabatahtlikkusega tegelevaid inimesi, ilmnes, et respondendid väärtustavad vabatahtlikku tegevust, kuna see võimaldab neil rahuldada oma soovi teisi aidata ja tunda end ühiskonna osana. Samuti tajuti vabatahtlikkuse kasudena muu hulgas enese vajalikuna tundmist, uusi tutvusi ja sõpru, mitmekesiseid kogemusi, vabatahtliku tegevusega kaasnevat lõbu ning olukorra muutmise ja saavutusvajaduse rahuldamise võimalust.

Uute vabatahtlike värbamist kavandades tuleks kindlasti silmas pidada kõiki nimetatud üldiseid, aga ka iga inimese individuaalseid isiklike motiive. Viimane eeldab Mitchelli & Yatesi (2009) kohaselt esmalt personaalsete motiivide kindlakstegemist, millele järgnevalt tuleb organisatsioonil püüda enda vajadused vabatahtliku püüdluste ja ajenditega „klapitada“.

1.1.3.2 Olemasolevate vabatahtlike hoidmisele suunatud soovitused

Lisaks sellele, et organisatsioonil tuleb vaeva näha vabatahtlikkuse propageerimisega uute vabatahtlike seas, ei tohi kahtlemata tähelepanuta jätta ka seniste vabatahtlike motiveerimist nii läbi kasude rõhutamise kui nende üldise rahulolu tagamise vabatahtlikkuse kogemusega.

Eriti võttes arvesse mitmete uuringute tulemustest ilmnenu asjaolu, et käesoleval ajal on vabatahtlikkusele omane suur kaadri voolavus – uued vabatahtlikud ei pruugi ühendusega liitudes sinna püsivalt jääda või asendavad nad mõne senise tegevusest loobunud liikme. Ameerika Riikliku ja Kogukondliku Teenistuse Koondise (*Corporation for National and*

Community Service) iga-aastase vabatahtlikkust käsitleva uuringu „*Pathways to Service*“ raportis tuuakse esile, et USA-s loobub igal aastal vabatahtlikkusest ega tegele järgneva aasta jooksul sellega ühegi organisatsiooni juures kolmandik (35,5%) kõigist vabatahtlikest.

Sageli suhtuvad vabatahtlikke kaasavad ühendused kaadri ringlevusse kui paratamatusesse ega üritagi selle vastu võidelda või püüavad seda kompenseerida keskendudes uute liikmete värbamisele. Leitakse, et vabatahtlike pidevast vahetumisest tulenevate probleemide vältimiseks on määrav uute liikmete juurdehankimine, kes vabatahtlikkusest loobunuid vajadusel asendada suudavad. Ehk et mida rohkem uusi vabatahtlikke, seda vähem inimeste lahkumine vabatahtlike ridadest organisatsiooni kahjustab.

Tihti peale ei tajuta, et ühenduse toimimise aluseks ning tegelikuks strateegiliseks väärtuseks võib pidada just püsivaid ja pikaajalisi vabatahtlikke, kes on organisatsiooni tegevuse erinevate aspektidega põhjalikult kursis ning selle eesmärkidele pühendunud. Vabatahtlike kõrge voolavuse tase kärbib mittetulundusliku organisatsiooni produktiivsust ka seetõttu, et oma mõju maksimeerimise asemel ollakse sunnitud keskenduma vabatahtlike asendamisele (*Pathways to Service...*, 2009). Seniste vabatahtlike säilitamine aitab kokku hoida ka ajalist ja rahalist ressursi, mis vastasel juhul kuluks pidevale värbamistegevusele.

Ka Eisner et al (2009) toovad esile, et suurem osa mittetulunduslikest organisatsioonidest ei näe oma vabatahtlikke strateegilise väärtusena ega ole välja arendanud viise, kuidas seda väärtust täiel määral ära kasutada. Vabatahtlike „talendil“ lastakse ikka veel väga lihtsalt minema lipsata. Vaid väga vähesed organisatsioonid on seda kontseptsiooni mõistnud ning rakendavad nn talendijuhtimise lähenemist investeerides vabatahtlike värbamise kõrval ka nende arendamise, tunnustamise ja säilitamise infrastruktuuri väljakujundamisse.

Et vabatahtlikke oma organisatsiooni juures hoida, on äärmiselt oluline tagada nende rahulolu organisatsiooni ja vabatahtliku tegevusega. Gay (2001) toob oma uurimuse tulemustele tuginedes esile, et üheks tähtsaks vabatahtlike efektiivse juhtimise faktoriks on teadlikkus vabatahtlike motiveerivatest teguritest. Vastasel juhul on organisatsioonil keeruline, kui mitte võimatu, oma vabatahtlike ootustele ja eelistustele vastata. Ehk siis on olemasolevate vabatahtlike organisatsiooni juures hoidmiseks tarvis keskenduda konkreetse organisatsiooni ja vabatahtliku tegevuse atraktiivseks muutmisele seniste vabatahtlike jaoks.

Meeskonnatunde ja soodsa sisekliima tekitamine

Lisaks kasude tajumisele motiveerib vabatahtlikke ja hoiab neid konkreetse organisatsiooni juures ka selle meeskond ja sisekliima, mis peab olema vabatahtlikke toetav ja julgustav:

Kuna vabatahtlikel puudub rahaline stiimul nagu palgalistel töötajatel, võivad nad ebameeldiva kogemuse korral väga kergelt oma suhte organisatsiooniga lõpetada, mis teeb nende lugupidava ja viisaka kohtlemise veelgi olulisemaks. (Mitchell & Yates 2009:47)

Mitchell & Yates (2009) toovad välja, et üheks võtmeteguriks meeldiva töökeskkonna loomise juures on mittetulundusorganisatsiooni palgalise personali haldamine selliselt, et vabatahtlike kaasamisel säiliks nii töötajate rahulolu ühendusega kui jääks positiivne mulje ka vabatahtlikele. Selle saavutamise juures peavad nad eriti oluliseks töötajate ettevalmistamist vabatahtlike kaasamiseks, mille tagajärjel on personal valmis vabatahtlikke organisatsiooni vastu võtma ja mõistab, kuidas vabatahtlikega koos töötada. Töötajaid tuleb koolitada nii vabatahtlikke juhendama ja nende üle järelvalvet teostama, kui kindlustada, et nad mõistavad personali ja vabatahtlike vahelise meeskonnatöö olulisust ning suhtuvad vabatahtlikesse hästi.

Koostööd soodustava sisekliima tagamiseks ning heade suhete hoidmiseks vabatahtlikega on oluline julgustada neid andma ka pidevat tagasisidet ning käima välja oma ettepanekuid organisatsiooni arendamiseks. Samuti on hea vabatahtlikega sõbralikke suhteid arendada (Mitchell & Yates 2009).

Koolitus ja toetamine

Olemasolevate vabatahtlike motivatsiooni aitab kahtlemata tõsta ja neid organisatsioonis hoida ka neile vastava väljaõppe ja toetuse tagamine, mida tajutakse ühe osana meeldivast vabatahtlike haldamisest ja juhtimisest. Vabatahtlikud peavad oluliseks, et neid koolitataks nii otseselt nende poolt sooritatavate konkreetsete ülesannete jaoks kui jagataks neile ka uusi oskuseid arendavat väljaõpet (Pathways to Service..., 2009).

Eisner et al (2009) rõhutavad, et vabatahtlikud vajavad koolitust ka selleks, et mõista organisatsiooni, kus või kellega nad töötavad. See tähendab, et tuleb tagada vabatahtlike kursisolek ühenduse olemuse, eesmärkide, väärtuste, põhimõtete jms. Lisaks ootavad vabatahtlikud, et organisatsioon toetab neid ka oma töö tähenduse mõistmisel ja aru saamisel, kuidas just nende konkreetne panus ühenduse missiooniga seotud on (Pathways to Service...,

2009). Seega tuleb vabatahtlikele põhjalikult selgitada, kuidas ja miks on ühe inimese abi väga suure kaaluga ning organisatsiooni eesmärkide saavutamiseks hädavajalik.

Lisaks vabatahtlike koolitamisele on äärmiselt oluline ka ühenduse töötajate vabatahtlikkuse alane väljaõpe, mis on vajalik eeskätt selleks, et nad oskaksid vabatahtlikega koos töötada. Samas investeerivad mittetulundusühingud harva vajalikul hulgal raha või aega vabatahtlike värbajatesse ja haldajatesse. Ameerika Riikliku ja Kogukondliku Teenistuse Koondise (*Corporation for National and Community Service*), Urban Institute'i ja UPS Foundi poolt 2003. aastal läbi viidud vabatahtlike juhtimisvõimekuse uuringu tulemused näitasid, et riiklikul tasemel ei ole kolmandik mittetulundusorganisatsioonide vabatahtlike haldavatest palgalistest töötajatest mitte kunagi mingisugust ametlikku vabatahtlike administreerimise alast koolitust saanud (Eisner et al 2009).

Tunnustamine ja panuse väärtustamine

Kuna paljude inimeste jaoks on üheks oluliseks vabatahtlikus tegevuses osalemise ajendiks tunnustus- ja saavutusvajadus, omab vabatahtlike motiveerituna ja konkreetse organisatsiooniga seotuna hoidmise juures kahtlemata suurt kaalu nende tunnustamine. Eriti võttes arvesse asjaolu, et vabatahtlikud ei saa oma panusele tavaliselt rahalist „hinnangut“. Tunnustuse puudumine seevastu põhjustab vabatahtlikes sageli ebameeldivaid emotsioone ja kogemusi. MacNeela (2008) poolt läbi viidud uuringu tulemustest ilmnes, et vabatahtlikud tajuvad organisatsioonisisest puudulikku tunnustamist negatiivse hoiaku tunnuseks.

Vabatahtlike panuse väärtustamist peaks väljendama nii neid hindav organisatsioonikultuur kui ka spetsiifilised tänuüritused ja -tseremooniad (Eisner et al 2009). Tunnustamine võib aset leida nii läbi avalike esiletõstmiste kui mitteametlike personaalsete tänu- ja kiitusavalduste omavahelises vestluses.

Lisaks sellele, et vabatahtlike isikuline tunnustamine aitab ühendusel oma olemasolevaid vabatahtlike motiveerida ja organisatsiooniga sidustada, edendab see kaudset ka üleüldist vabatahtlikkust, saates väljapoole selge sõnumi, et vabatahtlik tegevus on hinnatud ning vabatahtlike panus sügavalt väärtustatud.

Ülesannete ühitamine oskuste, võimaluste ja eelistustega

Eelmainitud vabatahtlike juhtimisvõimekuse uuringu tulemuste kohaselt peavad vabatahtlikud väga oluliseks, et neile antud tööülesanded arvestaksid nende kompetentsi, mistõttu peaks organisatsioonid määrama neile töid, milles nad saaksid võimalikult palju oma oskuseid ja andeid rakendada. See aitab ühendusel teostada kvalifitseeritud oskusi vajavaid funktsioone, aga ka vabatahtlikke organisatsiooniga sidustada. Nimelt näitavad uuringud, et vähem väljakutsuvaid ülesandeid täitvad vabatahtlikud kalduvad suurema tõenäosusega järgneval aastal vabatahtlikust tegevusest loobuma (Eisner et al 2009). Kuigi ka mittevabatahtlikud töid esile, et seniste oskuste rakendamise võimalus vabatahtlikus tegevuses muudaks nende suhtumist vabatahtlikkusse töösse soodsamaks, rõhutati sealjuures, et omaette väärtuseks oleks ka uute oskuste omandamine vabatahtlikkuse läbi (Pathways to Service..., 2009).

Nagu näha, on erinevatel inimestel vabatahtlikuna teostatavate tegevuste suhtes väga erinevad ootused ja soovid, mis näitab ilmekalt, kuivõrd oluline on enne tööülesannete määramist konkreetselt vabatahtlikult endalt järele küsida, mis laadi tööd ta teha sooviks. Parim lahendus inimeste ootustele vastamiseks ongi võimalikult mitmekesiste tegevusvõimaluste pakkumine.

Eisner et al (2009) toonitavad, et vabatahtlikele ligitõmbavate ja kaasakiskuvate võimaluste loomiseks peavad organisatsioonid kõigepealt hindama, milliseid olulisi rolle ja mis määranil üldse saaksid vabatahtlikud täita. Samas peavad autorid oluliseks, et organisatsioonid ei ülehindaks vabatahtlike panust ega hāgustaks liialt piiri palgalise tööjõu ja vabatahtlike vahel.

Vabatahtlike rahulolu tagamiseks oma ülesannete ja rollidega organisatsiooniks on oluline ka nende tegevusel pidevalt silma peal hoida ja ülesannete täitmist monitoorida. See annab ühendusele teavet selle kohta, kui hästi vabatahtlik oma funktsioonide täitmisega toime tuleb ning kas tema ülesandeid oleks ehk kuidagi vaja vastavalt tema potentsiaalile ja võimetele kohandada (Shin & Kleiner 2003).

1.1.4 Vabatahtlikkuse arendamise vajalikkus ja kaasamismudelid

Nagu selgub, on lisaks teoreetilisele taustale ka vabatahtlikkuse praktiline külg äärmiselt mitmetahuline ja komplitseeritud ning uute vabatahtlike hankimine ning olemasolevate sidustamine organisatsiooniga suisa omaette kunst. Pideva surve tingimustes potentsiaalsetele vabatahtlikele võimalikult ligitõmbav ja atraktiivne näida, tuleb organisatsioonidel edukalt toimiva vabatahtlike kaasamise süsteemi väljaarendamisele väga strateegiliselt läheneda.

Vabatahtliku tegevuse uurijad on välja käinud ka mitmeid erinevaid mudelid strateegilise vabatahtlike värbamise ja säilitamise protsessi kirjeldamiseks. Näiteks pakkus Gaskin (2003) välja neljaetapilise progressiivse vabatahtlike kaasamise mudeli, mis kajastab pikaajaliseks vabatahtlikuks saamise protsessi. Need faasid on:

- 1) Kahtleja – vabatahtlikkusega mittetegelev isik; iseloomulikud võivad olla teatud hoiakuid, omadused või olud, mis teda mitte vabatahtlikuna hoiavad.
- 2) Algaja – vabatahtlikkusega sooviavalduse näol (esitanud päringu või taotluse) algust teinud isik.
- 3) Tegija – vabatahtliku tegevusega alustanud ja sellele pühendunud isik.
- 4) Jääja – pikaajaliselt vabatahtlikuna tegutsenud isik.

Autori sõnul on vabatahtlikkuse „maailma“ ja vabatahtlikkusega tegelemise infrastruktuuri sihiks iga nimetatud arenguprotsessi kõikvõimalikel viisidel positiivselt toetada arendamiseks kahtlejast algaja, algajast tegija ja tegijast jääja. Samuti rõhutab ta, et ülalmainitud mudel keskendub pigem „nõudluse“ poolele ehk siis sellele, mida vabatahtlikkusele orienteeritud ühendused ise teha saavad, et pikaajalist vabatahtlikkust edendada ja julgustada. Selleks aga on tarvis arvesse võtta ka „pakkuja“ poolt ehk seda, kuidas vabatahtlikud olukorda tajuvad.

Vabatahtlike seisukohti vaadelnud uuringule tuginedes käis Gaskin (2003) välja kaheksa eriti olulist rõhukohta, mis vabatahtlikuks hakkamise ja jäämise tõenäosust mõjutavad ning millede puhul on võimalik kohase sekkumisega pikaajalisele vabatahtlikkusele kaasa aidata:

- 1) vabatahtlikkuse kuvand ja atraktiivsus; 2) vabatahtlike värbamise meetodid; 3) liikmestaatuse taotlemise ja liitumise protseduurid; 4) „vastuvõtt“ vabatahtlikkuse tegevusse ehk avatus ja ligipääsu tagamine; 5) vabatahtlike koolitus; 6) üldine vabatahtlike juhtimine ; 7) organisatsiooni kultuur ja vaim; 8) vabatahtlikele tagatud toetus ja järelevalve. (5)

Nii eeltoodud strateegiline vabatahtlikkuse käsitlus koos nimetatud võtmeteguritega kui ka paljude teiste vabatahtlikkust uurinud teadlaste poolt välja käidud ja töö eelnevas osas esitletud konkreetsete rakenduslike soovitude olemus paljastab väga selgelt kaasaegse vabatahtlikkuse „keele“ ja arutlusloogika kattuvuse sotsiaalturundusega. Nende nõuannete praktikas rakendamise korral saab tõmmata tingliku paralleeli sotsiaalturunduse ja vabatahtlikkuse vahele: mõlemad valdkondlikud käsitlused keskenduvad ühenduse poolt kindlaksmääratud „toote“ mahamüümisele potentsiaalsetele „tarbijatele“, püüdes seda

võimalikult palju ka sihtgruppide vaatenurgaga kohandada. Nii strateegiline lähenemine vabatahtlikkusele kui sotsiaalturundus rõhutavad, et edu saavutamiseks on oluline uurida auditooriumi ootuseid, ettekujutusi, arvamusi, soove, hoiakuid jms ning püüda neile vastata, sealjuures esilekerkinud barjääre ületades ning tajutavaid kasusid rõhutades.

See kahe käsitluse tinglik sarnasus annab alust arvata, et sotsiaalturundusliku lähenemise rakendamine võib edukalt toimida ka Lastefondi vabatahtlikkuse edendamiseks. Seda eeskätt just töö praktilisest suundlusest tulenevana – töö keskmes on LF institutsionaalne eesmärk, mille saavutamine sõltub otseselt sihtgruppide tegutsemisest või mittetegutsemisest.

1.2 Sotsiaalturundus ja selle rakendusvõimalused

Alan R. Andreasen (2003) ütleb:

Sotsiaalturundus on kommertsturunduse tehnikate rakendamine selliste programmide analüüsimiseks, planeerimiseks, läbiviimiseks ja hindamiseks, mis on suunatud sihtauditooriumi vabatahtliku käitumise mõjutamisele eesmärgiga parandada nii nende isiklikku kui kogu ühiskonna heaolu.

Sotsiaalturundust eristabki kommertsturundusest ning teistest hoiakute ja käitumise muutmisele suunatud tehnoloogiast (mediapropaganda, massikommunikatsioon, reklaam, avalik kommunikatsioon, sotsiaalreklaam ja sotsiaalne mobiliseerimine, tervisekasvatus, terviseedendus, tervisekommunikatsioon jms) eelkõige suunatus mitte turundaja, vaid sihtgrupi liikmete või kogu ühiskonna kasule. Samuti on eristavateks teguriteks sihtauditooriumi keskne roll turundusprotsessis ning keskendumine eeskätt käitumusliku muutuse esilekutsumisele läbi mõjutamistegevuse (Andreasen 2003).

Kuigi kõik need eelnimetatud veel tänagi eksisteerivad alternatiivsed lähenemised, mida Andreasen (2003) jagab harimise, veenmise, käitumise modifitseerimise ja sotsiaalse mõju lähenemisteks, on suunatud samalaadsetele sotsiaalsete probleemidele nagu sotsiaalturundus, lähtuvad nad tavaliselt eeldustest, mis lõppkokkuvõttes nende mõju piiravad. Sotsiaalturundusel on ühiseid jooni kõigi nendega – see üritab tihtipeale inimesi harida, neid teatud viisil käituma motiveerida, kohaldab oma programmi pikaajalise edu kindlustamiseks mudeldamist ja premeerimist ning rakendab grupisurvet, kui see on asjakohane. Siiski erineb sotsiaalturundus oma alternatiividest ning on neist palju laialdasem.

Harimise lähenemise aluseks on oletus, et inividid tegutsevad propageeritaval viisil, kui teavad, kuidas seda teha ja miks see vajalik on. Seetõttu ongi lähenemise keskmes võimalikult selgete ja mõjuvate faktide esitamine sihtauditooriumile. Erinevalt sotsiaalturundusest ei pööra see suurt tähelepanu käitumise suunamisele, vaid lähtub eeldusest, et kui suudetakse muuta uskumusi, järgneb sellele ka käitumise muutus. Sotsiaalturundajad seevastu panevad suurt rõhku sellele, kuidas just soovitud käitumist esile kutsuda ja alal hoida, sest nad mõistavad, et paljud meist käituvad teatud viisil isegi, kui me isiklikult ei näe selleks vajadust või oleme suisa selle vastu. Ja tihtipeale ei käitu me oma uskumuste kohaselt seetõttu, et ühiskond või meie poolt lugupeetud isikud ei kiida seda heaks. Erinevalt harijatest ei rahuldu sotsiaalturundajad pelgalt sõnumite laialisaatmisega ega näilise faktide äraõppimisega, vaid peavad edu näitajaks nende edastamisele järgnevat käitumise muutust.

Veenmise lähenemine rajaneb ideel, et soositav tegevus leiab aset vaid siis, kui inimesed on selleks piisavalt motiveeritud. Seega on veenjate eesmärgiks leida sobivaid argumente ja motivatsioonilisi „õigeid nuppe“, mis paneksid haritud „tarbija“ soovitud viisil tegutsema. See lähenemine erineb sotsiaalturundusest selles osas, et püüab tarbijale „müüa“ uut ideed või käitumist veenjapoolsest vaatepunktist lähtuvalt. Sotsiaalturundajad, vastupidiselt, on omaks võtnud tarbijakeskse lähenemise ning mõistavad, et muutus saavutatakse vaid tarbija reaalsusest lähtudes. Sotsiaalturunduse veenmisstrateegiad põhinevad seetõttu alati sihtauditooriumi soovide, vajaduste, väärtuste ja tajude kindlakstegemisel ja mõistmisel – nendest lähtuvalt kohandatakse kõik sõnumid ja teised programmi elemendid.

Käitumise modifitseerimise lähenemine tugineb õppimisteooria põhimõttele, et inimesed käituvad teatud viisil, kui nad on ära õppinud tegevuseks vajalikud tehnikad ja peavad selle tulemusi kasulikuks. Selle lähenemise praktiseerijad rõhutavad propageeritava käitumise treenimist ja mudeldamist ning pööravad suurt tähelepanu premeerimisele. Just viimane, ja ka fakt, et lähenemist tuleb pea alati rakendada üksikisiku tasandil, teevad selle väga kulukaks. Sotsiaalturunduse puhul seevastu mõistetakse, et maksimaalse ühiskondliku efektiivsuse saavutamiseks väga piiratud ressursidega, tuleb keskenduda tarbijagruppide muutmisele ehk mitte üksikisikutele ega massturile, vaid teatud tunnuste alusel määratletud segmentidele. Samuti püüavad sotsiaalturundajad olla igati kuluefektiivsed rakendades selleks vahetuskauba ideed, ignoreerides teatud turge, otsides koostööalteid partnereid ning kõikvõimalikel teistel viisidel kasinaid ressursse painutades, et oma sageli väga dramaatilisi eesmärke saavutada.

Sotsiaalse mõju lähenemise pooldajad usuvad, et kõige kuluefektiivsem viis üksikisikute või perekondadeni jõudmiseks ning nende käitumise muutmiseks on kogukonnanormidele ja kollektiivse käitumise muutmisele suunatud kampaaniad. Ehk siis lähenetakse inimeste veenmisele sotsiaalsete normide muutmise kaudu – et mitte riskida kõrvalejätuse ja sotsiaalse isolatsiooniga, tuleb indiviididel kirjeldatud viisil käituda. Sotsiaalturundajad aga leiavad, et üksinda sotsiaalsete normide muutmise ei pruugi soovitud käitumuslikku muutust esile kutsuda, kuna erinevates olukordades mängivad grupinormid erinevat rolli.

Eelnimetatud lähenemistest eristab sotsiaalturundust ka asjaolu, et väga oluliseks peetakse programmi erinevates etappides läbiviidavaid uuringuid ning suurt rõhku pannakse konkurentsile – kuna iga tarbijapoolne käitumuslik otsus sisaldab mingist teisest käitumisest loobumist, ei pöörata kampaaniates tähelepanu ainult sellele, mida turundaja saavutada püüab, vaid ka sellele, mida sihtgrupi liige võib selle suurimate alternatiividena tajuda. Viimaks ei keskendu sotsiaalturundus erinevalt teistest lähenemisest mitte kunagi ainult ühele või kahele programmi elemendile, vaid neljale erinevale n-ö tegurite komplektile, mida kutsutakse sageli neljaks P-ks:

- 1) Toode (*product*) – et sihtgrupi liikmed teatud viisil käituksid, tuleb välja käia õige käitumuslik pakkumine.
- 2) Hind (*price*) – käitumise aluseks olevad otsused põhinevad kaalutlemisel tegutsemisest saadavate kasude ja selle eest välja käidava mitterahalise hinna üle, tööd tuleb teha mõlema poolega.
- 3) Jaotussüsteem (*place*) – soovitud viisil käitumine peab olema lihtsasti teostatav (ligipääsetav koht, käepärased vahendid jms).
- 4) Promotsioon (*promotion*) – vajadusel ja sobivusel rakendatakse ka reklaami, mida vaadeldakse palju laiemalt kui brošüüride, postrite, teleklippide ja avalike teadaannete produtseerimine. Promotsioon võib hõlmata nii kommertssektoris personaalmüügi nime all teostatavat (nt silmast-silma vestlused) kui taktikaid, mis premeerivad kundesid soovitud viisil käitumise eest (nt mingisuguste käitumiseks vajalike esemete tasuta andmine jne).

1.2.1 Sotsiaalturunduse ajalooline ülevaade ja klassikaline olemus

Tegelikult võib sotsiaalturunduse algete olemasolu märgata juba ajaloos tuhandeid aastaid tagasi minnes, alates ajast, mil saab rääkida „tsiviliseeritud käitumisest“. Sellest saati on alati

leidunud inimesi või inimgrupe, kes on püüdnud aktiivselt teatud mõtlemis- või käitumisviise kas suuliste pärimuste, seadusloome, raamatute kirjutamise, sunduse või isegi sõjalise tegevuse kaudu propageerida (Lefebvre 1997).

Lefebvre (1997) sõnul võib sotsiaalturunduse eoseid näha juba 18. sajandil Šoti kunstniku Steeni maalides, millega autor teatud sotsiaalseid sõnumeid edastas ja seeläbi enda poolt õigeks peetud käitumisviisi edendada püüdis. Näiteks võib tuua kunstiteose, millel on kujutatud liiderlikku ja joomarlikku kodukeskkonda, mida lapsed praakil ukse vahelt jälgivad. Maalile kirjutatud väga otsene sõnum ütleb: „Mida laps näeb, seda ta ka teeb“.

Sotsiaalturundusest kaasaegses tähenduses saab rääkida aga alles alates 20. sajandi teisest poolest, mil innustununa G.D. Wiebe artiklist (1951-1952) hakkasid turundusvaldkonna käsitluste raames ilmne esimesed sotsiaalturunduse juured Kotleri ja Levy (1969) ning Kotleri ja Zaltmani (1971) töödes. Just viimase teosega, milles käidi välja esimene valdkonda määratlev definitsioon, pandi alus sotsiaalturundusele kui eraldiseisvale turundusvaldkonna distsipliinile (Lefebvre 1997).

Kui 1971. aastal kirjeldasid Kotler ja Zaltman sotsiaalturundust kui teatud sotsiaalsete ideede vastuvõtu mõjutamisele suunatud programmide väljaarendamist, läbiviimist ja kontrolli (Smith 2000), siis aastate jooksul on sotsiaalturunduse valdkonna järjepideva arengu käigus pidevalt välja pakutud üha uusi definitsioone valdkonna määratlemiseks.

1989. aastal tunnustasid Kotler ja Roberto sotsiaalturundust ideede muutmisele suunatud turunduse asemel kui teatud käitumuslikku muutust esilekutsuvat tegevust ning defineerisid seda „programmi planeerimise protsessina, mis propageerib sihtrühma vabatahtlikku käitumist pakkudes ihaldatud kasusid, vähendades tajutud barjääre ning rakendades veenmist motiveerimaks neid programmis aktiivselt osalema“ (Maibach 2002).

Lisaks eelnimetatud määratlusele on valdkonna teistest lähenemistest eristamise seisukohalt kasulik ka Michael Rothschildi defineering, mis ütleb, et sotsiaalturundus „hõlmab vabatahtlikku vahetustehingut kahe või enama osapoolte vahel, mille käigus mõlemad pooled püüavad edendada enda poolt tajutud omahuvi, tunnustades samal ajal vajadust oma eesmärkide saavutamiseks seda teiste osapoolte huvidega sobitada“ (Rothschild 1999:30).

Ühes oma paljudest sotsiaalturunduse valdkonda käsitlevatest artiklitest vaatab Andreasen (2003) sotsiaalturunduse arengut inimese elutsükliks. Antud vaatenurga kohaselt on sotsiaalturunduse distsipliin alates oma „sünnist“ 1960-ndate lõpus läbinud sellised inimese elukäiguga võrreldavad etapid nagu lapsepõlv ja noorukiiga ning jõudnud käesolevaks ajaks varasesse täiskasvanuikka. Iga sotsiaalturunduse arengufaasi ja inimese eluetapi vahele saab tõmmata võrdusmärgi ühiste tunnuste alusel. Valdkonna lapseiga möödus nagu inimese lapsepõlv – ennast ja maailma avastades ning oma kohta otsides. Kui sotsiaalturunduse tekkest kuni 1980-ndate keskpaigani oli selle areng suhteliselt aeglane ning seose tõttu kommertsturundusega üsna piiratud, siis distsipliini noorukieas toimus inimese arenguga sarnaselt suur murrang, mida Andreasen (2003) nimetab käitumuslikuks läbimurdeks:

Pärast pikale veninud „identiteedikriisi“ avastas sotsiaalturundus 1990-ndatel lõpuks oma tõelise olemuse, kui juhtivõpetlased mõistsid, et valdkonna olemuseks ei ole mitte ideede, vaid käitumise muutmine. (296)

21. sajandi alguseks on sotsiaalturundus järjepideva progressi käigus jõudnud varasesse täiskasvanuikka, mis peaaegjalikult tähendab valdkonna aina suuremat professionaliseerumist. Distsipliin on arenenud nii kontseptuaalses ja teoreetilises plaanis (ilmunud on mitmeid valdkonna spetsiifikale pühendatud raamatuid, rajatud on Sotsiaalse Turunduse Instituut, valdkonnal on oma erialajakiri jne) kui ka praktilise külje pealt (sotsiaalturunduse lähenemist on hakanud rakendama mitmed mittetulundus- ja avaliku sektori ühendused, huvi valdkonna vastu on kasvanud suuresti ka väljaspool USA-d ja Suurbritanniat, sotsiaalturundusega on hakanud tegelema ka paljud suured reklaami- ja PR-firmad jne).

1.2.2 Uued lähenemised sotsiaalturundusele

Sotsiaalturunduse jätkuva arengu käigus on esile kerkinud üha uusi arusaamu selle rakendusvõimaluste osas. Kui alates 1988. aastast on sotsiaalturundust laialdaselt rakendatud peaaegjalikult rahvatervise edendamiseks (Lefebvre 1997), siis valdkonna jätkuva formeerumise käigus on leitud, et sotsiaalturunduse lähenemist on peale tavapärase tervishoiu- ja sotsiaalvaldkondade võimalik edukalt kasutada ka teistes elusfäärides.

Näiteks Lefebvre (1997) usub, et sotsiaalturundus omab suurt potentsiaali laienemaks tulevikus ka erasektoris. Ta toob välja, et kuigi teatavaid sotsiaalturunduse algeid võis eraettevõtete kampaaniates märgata juba 1980-ndatel aastatel, siis oli nende puhul tegemist

pigem püüdlusega oma ettevõtte identiteeti teatud väärtuste ja sihtidega siduda. Kuid alates 1990-ndate aastate lõpust on mitmed eraettevõtted hakanud üha enam huvituma ka sellest, kuidas tarbijate käitumist enda või kogu ühiskonna kasu eesmärgil soovitud suunas muuta.

Samuti on püütud sotsiaalturunduse distsipliini mitmete teiste lähenemistega kombineerida. Kuigi sotsiaalturundus on ennekõike hõlmanud tavapärase turundusevõtete rakendamist, väidavad Glenane-Antoniadis et al (2003), et sellest ei pruugi sihtauditooriumis soovitud muutuste esilekutsumiseks piisata, mistõttu oleks sotsiaalturunduse valdkonna täiustamiseks kasulik ja sobilik traditsioonilist turunduslähenemist täiendada sotsiaalse kapitali teooriaga.

Kuigi sotsiaalturunduse professionaalid jagavad ühist arusaama turunduse rakendamisest positiivsete sotsiaalsete muutuse esilekutsumiseks, on nende meetodid sihi saavutamiseks erinevad. Selle alusel võib sotsiaalturunduse teoreetikud vastavalt propageeritavatele turundusviisidele ja -vahenditele jagada traditsionalistideks ja konvergentideks (Glenane-Antoniadis et al 2003). Nimetatutest esimesed pooldavad tavapärase turundusprintsipiide rakendamist nagu näiteks turundusassortiid, samas kui teine grupp läheneb sotsiaalturunduse uurimisele interdistsiplinaarsemalt. Sotsiaalturunduse kui valdkonna arengu seisukohalt peavad Glenane-Antoniadis et al (2003) eriti oluliseks just viimast käsitlusviisi, rõhutades, et mõnevõrra erineva tegutsemiskonteksti tõttu peavad sotsiaalturundajad orienteeruma nii traditsioonilise turunduse sfääris kui oskama vaadata sellest väljapoole.

Tuginedes Andreasenile (2002) võib öelda, et viimase 20 aasta jooksul on sotsiaalturundus näinud vaeva enda identiteedi saavutamise ja jõudnud hiljuti kaks kümnendit kestnud sissejuhatava etapi järel oma kasvufaasi. Aja jooksul on esile kerkinud mõnevõrra muutunud sotsiaalturunduse kontseptsioon ning valdkond on hakanud levima algsetest üsna rangetest piiridest üha enam väljapoole.

1.2.3 Sotsiaalturunduse rakendamine vabatahtlikkuses

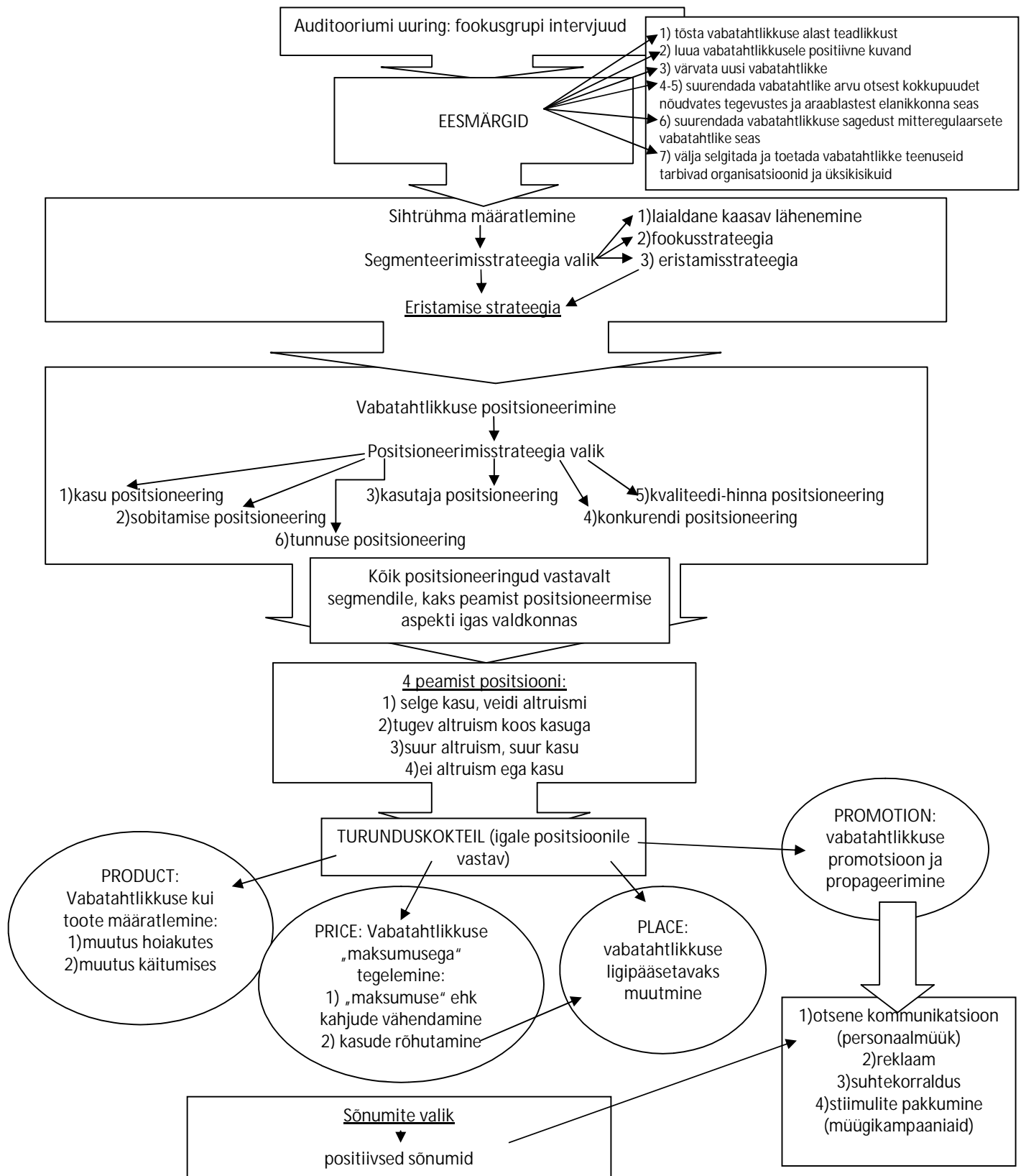
Kuigi nii sotsiaalturundus ja selle kohaldamise võimalikkus erinevates eluvaldkondades kui ka vabatahtlikkusega seotud problemaatika on viimasel ajal leidnud üha laialdasemat uurijate tähelepanu, ei ole veel väga palju uuritud sotsiaalturunduse rakendamist vabatahtlikkuse valdkonnas. Siiski ei ole see ka päris käsitlemata temaatika. Näiteks on seda süvitsi vaadeldud

Iisraeli Haifa Ülikooli professor Amnon Boehm, kelle vuurimustöö käsitles sotsiaalturunduse rakendamise võimalikkust vabatahtlikkuse edendamiseks ühe Iisraeli linna MTÜ näitel.

Boehm (2009) rõhutab, et mittetulundusorganisatsioonide ja avaliku sektori järjest kasvava nõudluse tõttu vabatahtlike järele võib sotsiaalturunduse rakendusvõimaluste uurimine vabatahtlike värbamisele suunatud programmide väljatöötamiseks paljastada mõlema sektori jaoks kasuliku vahendi. Autor leiab, et kahe valdkonna ühitamine on võimalik, kuna nii sotsiaalturundus kui vabatahtlikkus põhinevad samal teoreetilisel lähenemisel – mõlemad distsipliinid rõhutavad vastavalt siis kas vabatahtlike või klientide vajadustele ja soovidele vastamist, mida nähakse tegutsemise olulise motivaatorina. Katsetamaks antud väidet praktikas, vaatles Boehm vabatahtlike värbamisele suunatud sotsiaalturundusliku programmi arendamist ja käivitamist ühe Iisraeli mittetulundusorganisatsiooni poolt aastatel 2005-2007. Kuna väljatöötatud turundusplaan osutus edukaks – 15-kuulise tegevuse järel saavutati mitmeid märkimisväärseid tulemusi kõigis püstitatud eesmärkides (vt joonis 1) – tasuks ka Eesti vabatahtlikkusele orienteeritud organisatsioonidel, sh Lastefondilgi tõsiselt kaaluda sotsiaalturunduslikule lähenemisele tuginemist vabatahtlikkuse edendamiseks. Ning miks mitte sobivusel eeskujuks võtta ka antud programm või osa sellest.

Iisraelis rakendatud sotsiaalturunduslikul lähenemisel põhineva turundusplaaniga väljatöötamiseks moodustati spetsiaalne arendusmeeskond, kuhu kuulusid MTÜ-de, kohaliku võimu ja vabatahtlike esindajad ning keda juhendas sotsiaalturunduse ekspert. Sellise professionaalse lähenemise võiks oma vabatahtlikkuse arendamisel aluseks võtta ka LF ning teha turundustegevuse planeerimisel koostööd linnavõimu, TÜ Kliinikumi ning olemasolevate ja potentsiaalsete vabatahtlikega, aga ka erinevate Tartu asutuste ja organisatsioonidega. *Pro bono* konsultantide ning vabatahtlikena tasuks kindlasti kaasata turundusspetsialiste.

Samuti võeti Iisraeli programmi (vt joonis 1) loomisel aluseks sellised sotsiaalturunduse komponendid nagu auditooriumile orienteeritus ja käitumisteooriale tuginemine (turu-uuring hankimaks põhjalikku teavet sihtpopulatsiooni hoiakute, suhtumiste ja käitumispraktikate kohta), turu segmenteerimine ning *marketing mixi* ehk turunduse 4P (toode (*product*), jaotussüsteem (*place*), maksumus (kahjud-kasud) (*price*), promotsioon (*promotion*) rakendamine programmi arendamisel). Kõigist neist võiks kahtlemata lähtuda ka LF sotsiaalturunduslik strateegia.

Joonis 1. PMV (Program for Marketing Volunteering) väljatöötamise protsess Iisraelis (autori joonis).

Esmajärjekorras peaks ka LF vabatahtlikkuse edendamise strateegiale samamoodi eelnema põhjalik sihtauditooriumi uuring, mis tulenevalt fondi vabatahtlikkuse alaste sihtidest peaks hõlmama kahte peamist gruppi: kuna organisatsioon on huvitatud nii seniste vabatahtlike suuremast sidustamisest kui uute juurdesaamisest, tuleks uurida nii olemasolevate liikmete, aga ka veel mitte fondi vabatahtlikkusega kokku puutunud inimeste hoiakuid ja arvamusi.

Samuti võib ka Lastefondi puhul osutada otstarbekaks nimetatud kahest grupist moodustuva laia sihtrühma segmenteerimine väiksemateks rühmadeks. Kindlalt saab selle üle siiski otsustada alles pärast põhjaliku ja kogu sihtauditooriumit hõlmava turu-uuringu läbiviimist, millest selgub, kas uuritute seas ilmnevad teatud uskumuste, hoiakute vms alusel eristatavad segmendid, kes vajaksid teist laadi lähenemist kui teised rühmad.

Viimaks võiks fondi vabatahtlikkuse arendamisele suunatud sotsiaalturunduslik programmgigi sisaldada läbimõeldud turundusassortiidi. Et toodet ehk LF vabatahtlikkust sihtrühmale kõige õigemini „pakkuda“, tuleks turu-uuringuga välja selgitada, mida tajutakse soovitud tegevuse barjääride, „maksumuse“ ja kasudena ning mida peetakse peamisteks teabe saamise kanaliteks ja mõjuvaimateks sõnumiteks. Sellele tuginedes peaks ühendus muutma oma vabatahtlikkuse sihtrühmade jaoks võimalikult ligipääsetavaks, lihtsalt teostatavaks, madala „hinna“ ja suure kasuteguriga tegevuseks ning seda just neile sobival viisil kommunikeerima ja promoma.

Kuna kokkuvõtteks olid Iisraeli programmi tulemused julgustavad, leidis autor, et (sotsiaal)turunduse lähenemise alusena funktsioneeriv vahetusteooria (Kotler & Armstrong 2003) on sobilik ka vabatahtliku tegevuse uurimiseks ja edendamiseks. Seega võib see edukalt toimida ka Lastefondi vabatahtlikkuse arendamisel.

1.2.4 Sotsiaalturundus kui üks võimalus Lastefondi vabatahtlikkuse edendamiseks: poolt- ja vastuväited

Iisraeli praktika näitab selgelt, et sotsiaalturunduslikku lähenemist saab edukalt rakendada ka vabatahtlikkuse edendamiseks. Võtmeküsimuseks on siinjuures sotsiaalturundusele omane vahetustehingu idee: osapooled peavad „kokku leppima“ endale sobivates vahetustingimustes, mille tulemusena kõigi asjaosaliste heaolu suureneb. Kuna sotsiaalturunduse sihiks ongi

sihtauditooriumi käitumise või hoiakute muutmine sellises soovitud suunas, mis parandaks nii nende isikliku heaolu kui tooks lõppkokkuvõtteks kasu ka kogu ühiskonnale ning vabatahtlikkustki saab pidada kõikide asjaosaliste seisundit parendavaks ja väärtustloovaks protsessiks, siis ongi antud lähenemine siinkohal täiesti adekvaatne (Boehm 2009).

Samas on sotsiaalturundusele kui ühiskonnaelu parendada püüdvale lähenemisele seoses terminiga “turundus” osaks saanud päris palju kriitikat: sellele heidetakse ette, et keegi on kusagil juba ette otsustanud, mis sihtrühmale hea on ning kommunikatsiooniga püütaksegi inimest kallutada vastavat „ettemääratud“ otsust tegema.

Alternatiiviks sotsiaalturunduslikule lähenemisele võiks olla n-ö loomulik kahepoolse kommunikatsiooni strateegia, millel on ühiskonnateoorias tugev alus, eekätt Jürgen Habermasi teoreetiliste kontseptsioonide näol. Habermasi (1986) kohaselt jaguneb inimest ümbritsev sotsiaalne tegelikkus kaheks: elumaailmaks (meie igapäeva praktikad) ja majanduspoliitiliseks süsteemiks (kapitalism, ärimaailm, bürokraatia). Viimases leiab aset instrumentaalne reaalsus koos sellele omase edule orienteeritud kommunikatsiooniga, elumaailmas aga ühiste arusaamade tekkimisele ja konsensuse leidmisele suunatud kommunikatiivne tegevus.

Inimesele kommunikatiivse olendina on omane kommunikatiivne ratsionaalsus, mis tähendab, et igasugune kommunikatsiooni teel saavutatud „kokkulepe“ peab põhinema arutlusel ja põhjuslikel otsustel. Kasutamiskõlblikud teadmised ja kokkulepped aga tekivad vaid avatud ning domineerimisest vaba kommunikatsiooni käigus, mis kaasaegses maailmas on teatud mõttes pärsitud, kuna elumaailm on üha enam süsteemi poolt mõjutatud ja domineeritud. Indiviid ei ole enam oma otsustustes päris vaba ega saa tugineda üksnes ratsionaalsusele. See süsteemi ja eluilmade vastolu tähendab, et arusaamisele orienteeritud kommunikatsioon on asendumas strateegilise, edule ja eesmärkide saavutamisele suunatud kommunikatsiooniga (Habermas 1986).

Seda teooriat käesolevale uurimustööle kohaldades võib Lastefondi kui organisatsiooni käsitleda süsteemi osana, kelle jaoks strateegiline kommunikatsioon on vahend oma eesmärkide saavutamiseks. Teatud mõttes saab seega sotsiaalturundusliku lähenemise rakendamist vabatahtlikkuse edendamiseks tõlgendada mõneti sihtgruppide eluilmade ja vaba ratsionaalse otsustusprotsessi üle domineerimisena suunamaks neid käituma endale soovitud

suunas. Habermasi kohaselt aga ei pruugi selline puhttehnoloogiline inimeste elumaailma mitteamvestav lähenemine kaasa tuua üksteisemõistmist, mis on sotsiaalturundusele omase „vahetustehingu“ toimimise ning seeläbi kogu lähenemise edu eelduseks. Oma „toodet“ n-ö ülalt-alla turundades võivad tekkida kommunikatsiooniprobleemid, kui auditooriumil puudub eelnev soodus pinnas sotsiaalturundusliku lähenemisega pakutava sisendi vastuvõtmiseks, antud juhul siis vabatahtlikkust inimese eluilmaga siduvad teadmised ja hoiakud.

Samas usub käesoleva töö autor, et võrdusmärgi panemine sotsiaalturundusliku lähenemise ja ühepoolse või täiesti tehnoloogilis-strateegilise kommunikatsiooni vahele on liialt lihtsustav lähenemine. Seda seetõttu, et sotsiaalturundusliku lähenemise nurgakiviks on sihtrühma enda hirmudest-ootustest lähtumine ning sellest tulenevalt ka institutsionaalse tegevuskavade ja kommunikatsioonistiili korrigeerimine. See tähendab, et sotsiaalturunduslike programmide konstrueerimisel püütakse võimalikult palju arvesse võtta just nimelt inimeste elumaailma ning nende otsustuste aluseks olevaid põhjendusi, mistõttu võib seda osaliselt siiski käsitleda kahepoolse kommunikatsioonina.

Samuti võib sotsiaalturunduslik lähenemine osutada õigustatuks meie ühiskondliku konteksti tõttu: nõukogude pärandi ja liberaalse turumajanduse kiire pealetungi tagajärjel aset leidnud individualiseerumine on jätnud oma jälje ka inimeste elumaailma – Eestit iseloomustab nõrk sotsiaalne sidusus, mis ei ole soosinud inimestes ka teiste aitamise tahte kujunemist. Et vabatahtlikkus Eestis areneks, tuleb seda läbi kogemuse tekitamise turgutada, milleks sotsiaalturunduslikud vahendid ehk veidi enam n-ö tehnoloogiline lähenemine võib olla üsna arvukate sihtrühmade jaoks just nimelt arusaadav ja ehk isegi inspireeriv.

Viimaks tuleneb otsus antud kontekstis just sotsiaalturunduslikku lähenemist rakendada vaatlusalusest organisatsioonist – Lastefondist – endast. Intervjuu tulemuste põhjal fondi tegevjuhiga ning ka tema majandustausta arvestades [*lõpetanud TÜ majandusteaduskonna – autor*], võib eeldada, et Lastefondi seisukohast käsitletaksegi vabatahtlikkuse edendamist pigem tehnoloogilisena. Kuna käesoleva magistritöö eesmärgiks on pakkuda reaalse soovituste näol sisendit LF püsivabatahtlikkuse väljakujundamiseks, võib sotsiaalturunduslik lähenemine olla tegevjuhi jaoks lähedasem ja seeläbi fondi jaoks paremini rakendatavam.

2. Uuringu objekt: ülevaade SA Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefondist ja organisatsiooni püsiva vabatahtlikkonna loomise suunalistest prioriteetidest

SA TÜK Lastefond on 2000. aastal 26 eraisiku (nn asutajad) poolt asutatud vabatahtlik heategevusorganisatsioon. Fondi peamiseks tegevusalaks on heategevuskampaaniate korraldamine eesmärgiga koguda ja suunata annetusi Tartu Ülikooli Kliinikumi lastekliiniku patsientide ravi toetuseks ning olmesituatsiooni parandamiseks.

Lisaks kõikvõimalikel viisidel raha kogumisele raskete haiguste ja terviseprobleemidega laste abistamiseks ning vajaliku raviaparatuuri soetamiseks TÜ Kliinikumile, on Lastefond üha enam keskendumas ka koolituste toetamisele ja laste ravi rahastamise poliitika mõjutamisele. Samuti annab fond enda panuse muutmaks haiglaravil viibivate laste olukorda veidikenegi paremaks – ühe vabatahtliku tegevuse osana käivad LF vabatahtlikud TÜ Kliinikumi lastekliinikus haigete lastega mängimas ja muul viisil tegutsemas ning koguvad lastehaiglale eraisikutelt raamatuid, mänguasju, arvuteid ja muud vajalikku.

SA TÜK Lastefond on oma organisatsiooni missiooni märkinud:

Lastefondi missioon on äratada kaaskodanikes hoolivust ja tähelepanu kõige õrnemate ja nõrgemate suhtes. (Lastefondi kodulehekülg 2010)

Lisaks sellele, on fond välja toonud ka konkreetsed tegevuse eesmärgid:

- *lastele antava arstiabi kvaliteedi edendamine Sihtasutus Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastekliinikus ja teistes lastele arstiabi osutavates Kliinikumi struktuuriüksustes*
- *lastele suunatud arstiabi korraldusega seotud probleemide teadvustamine ja avalikustamine*
- *elanikkonna teadlikkuse ja harituse edendamine eesmärgiga vältida lastel esinevate haiguste teket ja arengut, tõhustada haiguste varajast avastamist ja parandada ravitulemusi*
- *lastel esinevate haigustega seotud sotsiaalsete probleemide lahendamisele kaasaaitamine*
- *lastele, noorukitele ja pereliikmetele tervislike eluviiside propageerimine ja õpetamine (Lastefondi kodulehekülg 2010)*

Fondi tegevus tugineb suures osas vabatahtlikkusele. Organisatsioonil on vaid kolm põhikohaga töötajat (tegevjuht, projektjuht ja raamatupidaja). Ka LF nõukogu on vabatahtlik.

Kuna sihtasutus tegutseb paljuski tänu vabatahtlikele, on LF üheks oma lähiaja prioriteediks seadnud hästi toimiva vabatahtlike süsteemi loomise, sh aktiivse püsivabatahtlikkonna väljakujundamise. See siht hõlmab nii rohkemate uute vabatahtlike värbamist kui ka olemasolevate vabatahtlike motiveerimist pikaajaliseks ja järjepidevaks koostööks.

Käesoleval hetkel ongi ühenduse peamiseks vabatahtlikega seotud probleemiks nimekirjas olevate vabatahtlike vähene aktiivsus – kui nõusoleku Lastefondi aidata on andnud ca 60 vabatahtlikku, siis regulaarselt panustavad neist vaid kümnekond. Mitmed erinevatel ajahetkedel vabatahtlikega liitunutest ei ole kaasa aidanud üheski projektis, suur osa on liitumise järgselt andnud oma panuse ühel-kahel korral ning seejärel passiivseks muutunud enam isegi mitte üleskutsetele reageerides. Seetõttu on fondil hoolimata pikast vabatahtlike nimekirjast siiski sageli raskusi abikäte leidmisel.

Uute vabatahtlike värbamisega seoses on LF võtnud suuna vabatahtlike baasi suurendamisele läbi sihtrühma laiendamise. Kui seni on keskendunud peamiselt tudengitele, siis edaspidi ei välistata oma ridadega liitumise üleskutsete edastamist ka teistele elanikkonna gruppidele.

Kokkuvõtteks soovib Lastefond olemasolevate aktiivsete ja edaspidi värvatavate uute vabatahtlike baasil kujundada ühtse püsivabatahtlikkonna, kuhu kuuluksid vaid fondi siiralt aidata ja oma aega panustada soovivad tublid vabatahtlikud.

3. Uurimisküsimused ja meetodika

3.1 Töö eesmärk ja uurimisküsimused

Käesoleva magistritöö sihiks on sotsiaalturunduslikule lähenemisele tuginedes välja selgitada võimalusi Lastefondi vabatahtlikkuse arendamiseks ning otsida aktiivse püsivabatahtlikkonna väljakujundamiseks vastust küsimusele, kuidas hankida efektiivselt juurde uusi vabatahtlikke ning paremini sidustada olemasolevaid. Ehk sotsiaalturunduse teoreetilisest kontseptsioonist lähtudes – kuidas nimetatud sihtgruppides soovitud käitumusliku muutust esile kutsuda.

Töö aluseks oleva lähenemise seisukohalt nõuab see tuginemist sihtgruppide vaatenurgale, mistõttu viiakse töö raames läbi põhjalik „turu-uuring“ hankimaks teavet nimetatud eesmärkide saavutamise seisukohast oluliste sihtrühmade hoiakute, arvamuste, nägemuste jms kohta turundatava „toote“ suhtes. Antud juhul võib sotsiaalturundusliku „tootena“ käsitleda Lastefondi vabatahtlikkust. Viimane omakorda hõlmab endas n-ö kahte alamkomponenti – vabatahtlikkust kui tegevust üldiselt ja Lastefondi kui organisatsiooni – millede mõlema tajumine, eriti vabatahtlikkuse kirjut tähendusvälja arvestades, mõjutab omakorda hoiakuid LF vabatahtlikkusele ning sellest tulenevalt ka sellesuunalisi käitumuslikke muutuseid.

Kuna töö eesmärgiks on sotsiaalturunduslikust vaatenurgast lähtudes leida võimalusi edukalt toimiva Lastefondi vabatahtlike kaasamise süsteemi väljaarendamiseks, mis sisuliselt tähendab fondi vabatahtlikkuse turundamist nii juba olemasolevatele kui potentsiaalsetele vabatahtlikele, siis jaguneb ka „toote“ sihtgrupp kaheks. Lisaks on võrdlusmomendi saamiseks vaatluse all ka Lastefondi esindajate vaatenurk temaatikale.

Kuigi kahtlemata mõjutavad inimeste vabatahtlikuna kaasalöömise otsuseid ka nende personaalsed väärtushinnangud, on töö mahu piiratuse ja sotsiaalturundusliku lähenemisviisi tõttu uurimuse keskmes esmajoones siiski sihtgruppide poolt tajutud vabatahtliku tegevuse motiivid ja barjäärid ning sellega seotud ootused. Teiseks eeldab autor, et paljud sihtrühmade olulised väärtushinnangud peegelduvad ka motiveerivates tegurites, barjäärides ja ootustes.

Uuringuga otsitakse vastust küsimustele:

1. Milline on Lastefondi, tema vabatahtlike ja mittevabatahtlike nägemus vabatahtlikust tegevusest üldiselt ning kuidas need nägemused omavahel suhestuvad?
2. Milline on Lastefondi, tema vabatahtlike ja mittevabatahtlike nägemus Lastefondist kui organisatsioonist ning kuidas need nägemused omavahel suhestuvad?
3. Milline on Lastefondi, tema vabatahtlike ja mittevabatahtlike nägemus (võimalikust) vabatahtlikkusest Lastefondis ning kuidas need nägemused omavahel suhestuvad?
4. Millised on Lastefondi, tema vabatahtlike ja mittevabatahtlike motiivid ja ootused aktiivsele (Lastefondi) vabatahtlikkusele ning tegevuse tajutud barjäärid? Kuidas erinevate sihtgruppide ootused, motiivid ja barjäärid suhestuvad?

3.2 Meetod

Käesolevas magistritöös kasutati andmete kogumiseks semistruktureeritud süvaintervjuud, mis antud kontekstis tähendab küsimustega suunatud vestlust valimisse kuuluvate isikutega vaatlusalusel teemal.

Intervjuu teel uuringuandmete kogumine võimaldab nende tõlgendamiseks rakendada kvalitatiivseid analüüsimeetodeid, mis kujutavad endast tõlgenduslikku ja naturalistlikku lähenemist maailmale. Kvalitatiivsetes uuringutes võetakse vaatluse alla nähtused oma loomulikus keskkonnas ning püütakse ilminguid mõtestada või tõlgendada nende tähenduste kaudu, mida inimesed neile annavad (Denzin & Lincoln, Laherand 2008:17 kaudu).

Laherand (2008) toob välja, et „kvalitatiivsetes uuringutes tegeletakse inimeste isikliku ja sotsiaalse kogemuse uurimise, kirjeldamise ja tõlgendamisega“. Sealjuures on kvalitatiivsete meetodite rakendamise eesmärgiks pigem väikese arvu osalejate maailmavaate mõistmine kui mingi eelnevalt püstitatud hüpoteesi paikapidavuse kontrollimine suure valimi kaudu. Kvalitatiivsete uuringumeetodite rakendamine on õigustatud ja sobilik, kui:

- *ollakse pigem huvitatud sündmuste detailidest kui nende üldistest, kõige sagedamini esinevatest joontest;*
- *ollakse huvitatud tähendustest, mida sündmustes osalejad neile annavad, ja nende tähenduste struktuurist;*
- *soovitakse uurida loomulikke olukordi, mida pole võimalik uurida eksperimentaalselt ning kus ei saa kaugeltki kõiki mõjutegureid kontrollida;*
- *soovitakse saada andmeid teatud sündmustega seotud põhjuse-tagajärje suhetest, mida pole võimalik uurida eksperimentaalselt. (Syrjälä, Ahose, Syrjäläise ja Saari, Laherand 2008:23 kaudu)*

Seega kuna antud magistritöö keskmes on välja selgitada, kuidas mõtestavad ja tõlgendavad LF kui organisatsiooni ning vabatahtlikkust üldiselt ja Lastefondis organisatsiooni senised ning potentsiaalsed vabatahtlikud, et nende nägemusele, arusaamadele ja ootustele tuginedes välja pakkuda lahendusi ja võimalusi Lastefondi vabatahtlikkuse arendamiseks, siis on asjakohane ka antud uurimuses eelistada kvantitatiivsetele meetoditele just nimelt kvalitatiivseid. Viimased võimaldavad saada põhjalikku, mitmekülgset ning üksikasjalikku ülevaadet uuritavast temaatikast valimi silme läbi.

Kvalitatiivsete uuringute tulemusi võib analüüsida ja uuringumaterjalist järeldusi teha ilma statistilisi vahendeid kasutamata, kirjutab Laherand (2000:21). Antud magistritöös on analüüsimeetodina kasutatud kvalitatiivse sisuanalüüsi ja kontentanalüüsi kombineerimist.

Tekstide sisuanalüüs ehk kontentanalüüs on uurimistehnika kommunikatsiooni eksplitsiitse sisu objektiivseks, süstemaatiliseks ja kvantitatiivseks kirjeldamiseks (Berelson 1954, Timaki 1969:27, kaudu). Laheranna (2000) sõnul ei rahuldu sisuanalüüs siiski vaid sõnade pelga loendamisega, vaid uurib keelt intensiivselt ning keskendub vaatlusaluse teksti, milleks antud juhul on intervjuude transkriptsioonid, sügavale sisule või kontekstilisele tähendusele.

3.2.1 Meetodi kriitika

Igasuguste inimese tegutsemise aluseks olevate hoiakute ja motiivide väljaselgitamisele keskendunud uuringute puhul säilib alati oht, et uuritavate poolt kirjeldatud arusaamad ning nendele tuginev võimalik käitumine ei vasta tegelikule toimimisviisile. Kuna motiivide ja teiste tulevikku suunatud tegutsemist mõjutavate tegurite näol on tegemist hüpoteetiliste konstruktiivsete, jääb alati küsitavus, kas väljendatud hoiakud ja potentsiaalsed motiivid ning reaalne käitumine langevad kokku või mitte. Kuna seisukohtade ja tegude vahelise dissonantsi olemasolu ilmneb sageli alles praktikas, on selle kindlakstegemine uuringutega äärmiselt keeruline ning võimalik üksnes pikaajalise vaatluse abil, misjuhul on käitumise tagamaade mõistmiseks vaja siiski ka subjekti enda tõlgendust selle kohta, miks ta midagi teeb. Seega kaasneb ka antud uurimusega risk, et saadud tulemused ei peegelda täiel määral tegelikkust.

3.3 Valim

Uuringu raames viisin läbi süvaintervjuud nii Lastefondi esindajatega kui ühenduse seniste vabatahtlike ja mittevabatahtlikega. Viimase grupi moodustasid inimesed, keda saab käsitleda fondi potentsiaalsete vabatahtlikeks ning kel võib küll olla teatud kokkupuude vabatahtliku tegevusega, kuid puudub Lastefondi vabatahtlikkuse alane kogemus. Kokku küsitlesin 31 inimest, nende seas fondi tegevjuhti Küllike Saart, endist tegevjuhti Merike Kaunissaaret, 14 endist ja praegust vabatahtlikku (sh nii väga aktiivseid kui vähemaktiivseid) ning 15 Lastefondiga vabatahtlikkuse osas kokkupuudet mitteomavat inimest ehk mittevabatahtlikku.

Küsitletud LF vabatahtlikud olid vanuses 20-32, nende seas oli 3 meest ja 11 naist ning suur osa neist olid (fondi vabatahtlikkuse ajal) tudengid (14-st 11-st). Samas oli intervjueritud vabatahtlike hulgas ka kolm töötavat inimest ning pooled tudeerivatest vabatahtlikest käisid samuti kooli kõrvalt tööl. Respondentide kokkupuude Lastefondi vabatahtlikkusega jäi 3 ja 14 kuu vahele, samas oli nende seas ka üks Lastefondiga äsja liitunu ning mõned aktiivsest tegevusest ajutiselt kõrvale tõmbunud või sellest täiesti loobunud.

Lastefondi mittevabatahtlikena intervjueritavate inimeste valim moodustus pooljuhuslikkuse teel. Olulisteks tingimusteks oli, et valim oleks võimalikult mitmekesine ning hõlmaks igas vanuses ning sotsiaalmajandusliku taustaga respondente. Lõppvalimis oli 9 naist ja 6 meest vanuses 16-70. Respondentide seas oli 3 tudengit, 1 kutsekooliõpilane, 3 keskkooliõpilast, 2 töötut, 1 pensionär ja 5 tööga hõivatud inimest.

4. Uurimustulemuste esitus ja analüüs

Alljärgnevalt esitan läbiviidud uurimuse tulemused ehk annan ülevaate sellest, kuidas fondi esindajad ning mõlemad sihtgrupid tajuvad ja suhtuvad Lastefondi kui organisatsiooni, vabatahtlikkuse tegevusse üldiselt ja (võimalikku) Lastefondi vabatahtlikkuse.

4.1 Vabatahtlikkuse tajumine

4.1.1 Vabatahtlikkuse määratlemine

Lastefondi endisel ja praegusel tegevjuhil oli väga selge arusaam, mida vabatahtlik tegevus endast kujutab: tegemist on tasuta, vabast tahtest tuleneva ning teiste abistamisele või ühiskonna edendamisele suunatud tegevusega. Vabatahtlikkust tajuti ühe heategevuse vormina, mis seisneb oma aja annetamises teiste hüvanguks. Samas võib fondi praeguse tegevjuhi meelest vabatahtlikku tegevust majanduslikust vaatenurgast vaadelduna käsitleda ka raha panustamisena, sest vabatahtlike abiga saab tehtud töö, mille eest tuleks muidu maksta:

Aga põhimõtteliselt minu idee on see, et vabatahtlik annab oma aega, mis tegelikult on ka raha. (KS)

Vabatahtlikkuse defineerimisel Lastefondi vabatahtlike ja mittevabatahtlike poolt ilmnemise samuti oluliste ja läbivate märksõnadena tegevuse tasustamatus, mittekohustuslikkus ja teiste

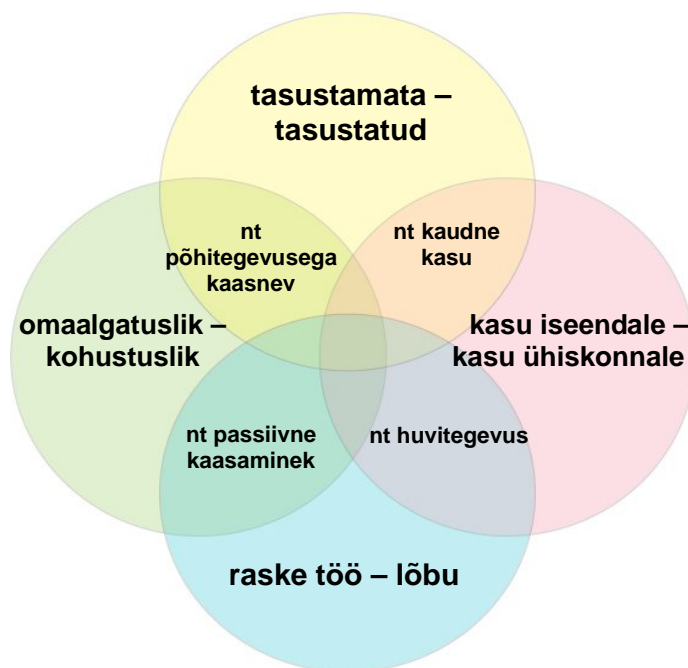
kasule suunatus. Ehk siis tajuti vabatahtlikkust kui tegevust, millega ei kaasne rahalist tulu, mida tehakse oma vabast tahtest ning mille keskmes ei ole omakasu:

Vabatahtlik töö ei kohusta inimesi, vaid on nende inimeste omal soovil ette võetud tegevus, mis on suunatud sihtgruppidele, kes vajavad abi. (MVTM20TU)

Vabatahtlikkuse praktikas määratlemise dimensioonid

Hoolimata sellest, et teoreetilises raamistuses on vabatahtlikkus fondi sihtgruppide teadvuses üsna selgelt antud tunnustega määratletud, siis selle praktikasse ülekandmisel muutusid termin ja selle iseloomulikud jooned eeskätt just mittevabatahtlike jaoks võrdlemisi häguseks.

Uurimuses osalenud mittevabatahtlike erinevad nägemused vabatahtlikkuse praktikast ning teatud tegevuste vähem või rohkem vabatahtlikkuse määratlemine näib lähtuvat neljast dimensioonist: 1) tasustamata tegevus versus tasustatud tegevus, 2) otsene isiklik kasu versus kogu ühiskonna kasu, 3) omaalgatuslik versus sund ja 4) (raske) töö versus lõbu (vt joonis 2).

Joonis 2. Vabatahtlikkuse määratlemise dimensioonid.

Vastavalt antud dimensioonidele esines küsitlitud mittevabatahtlike arvamuste lahknemist selles osas, kas hoolimata üldisest vabatahtlikkuse tunnusest, et see on tasustamata tegevus, määratleti vabatahtlike tegevustena ka näiteks sümboolse tasu eest tehtavat või tegevust, millega rahaline tulu küll kaasnes, kuid mis võeti ette seda ootamata:

Noh, see tegelikult on ka ju üldjuhul suhteliselt vabatahtlik töö, et tegelikult sa palka saad seal paari päeva eest nädalas või paari päeva eest kuus isegi... (mvtM25tö)

Ma arvasin, et see on täitsa nagu vabatahtlik, aga seal meile maksti ka raha. Et noh, kui ma läksin, siis ma ei teadnud seda. (vtN25TUtö)

Lisaks rahalise kasu saamisele esines mittevabatahtlikel kahtlusi ja eriarvamusi ka selles osas, kuivõrd kuuluvad vabatahtlikkuse mõiste alla tegevused, mille eest ei saa küll palka, kuid millega ometi kaasnevad erinevad hüved iseendale, nt kaudne kasu oma äritegevusele jne:

...siin sa praegu mõtled ikka vist sellist ühiskondlikult kasulikku, aga muidu on ju siin ju teinekord tasuta tehtud selles mõttes küll, et viid kellelegi mingit kaupa koju või...noh, tööalasel, eks ole. Et lihtsalt tahad kudedele head teha ja...head meelt ja.../Aga see on nagu kahe otsaga asi, selles mõttes, et noh...on küll ühelt poolt tasuta töö ja kellegi teise heaks, aga samas ju ka mulle kasulik. Minu hea on see, et noh, et mu klient on rahul ja edaspidi ta tuleb jälle. Et noh, jah, selles mõttes on seal ikkagi mingi tagamõte... (mvtM51tt)

Vabatahtlikkusega mittetegelenud respondentide vabatahtliku tegevuse piiritlemine varieerus ka selle suuniluse ja sihi tajumisel. Kuigi üksmeel valitses selles osas, et vabatahtlikkus ei hõlma sihipäraselt enese huvides tehtavat, siis tekitas küsitavusi ja esines erinevaid arusaamu vabatahtlikkuse ühe olulise põhitunnusena tajutud teiste kasule suunatuse tõlgendamisel. Kui osad respondendid määratlesid vabatahtliku tegevusena ka oma lähedaste ja tuttavate heaks tehtavat, siis teised uskusid, et vabatahtlikkus on pigem midagi sellist, mis toob kasu võõrastele inimestele, kindlale kogukonnale või kogu ühiskonnale:

...ma olen muidu Eestis ka nagu niisama tuttavate lapsi hoidnud, mis pole regulaarselt. Et siis kui paluvad... (mvtN16kk)

...mis mitte ei ole nüüd kellegi kapsamaa kaevamine, vaid ikkagi, mis oleks nagu kõigi...nagu, noh...ütlemine, üldkasutatava mingi asja korrastamine või... (mvtM51tt)

Samasugune skaala vastaspooluse erinev tajumine ilmnis ka põhitunnuse „mittekohustuslik“ puhul ehk selles osas, mida selle märksõna all veel vabatahtlikkusena käsitleti. Oli arvamusi, et vabatahtlik tegevus võiks olla midagi omaalgatuslikku ja enda initsiatiivist tulenevat, teisalt nähti vabatahtlikkusena igasugust omal soovil ja mitte sunniviisiliselt ettevõetud tegevust, sh teiste algatustega kaasaminekut. Viimaks leidis neidki, kelle jaoks vabatahtlikkus seostus osaliselt ka tööalaste lisakohustustega, mida ei tehta üksnes omast heast tahtest, vaid pigem vajaduse ajendil:

...hiljem kuskil palgatööl käies oli ju see...mis ta oligi...kindlaks määramata tööaeg või nii, et siis oli ikka nii, et teinekord kooserdasid töö juures poole ööni ja...vahest ööbisid ja... (mvtM51tt)

Intervjueeritud mittevabatahtlike seas oli ka neid, kes määratlesid (tõsimeeli või huumoriga) vabatahtlikkusena igasugust tasuta, sh ka osaliselt kohustuslikku tegevust, nagu näiteks

koolipraktikat või tööd, mille eest on tasu mingil põhjusel saamata jäänud. Sama lugu oli vabatahtlikkuse mittetasustatavuse ja teiste kasule suunatuse ristumisega – kohati nähti vabatahtlikkusena ka tasuta tegevust, millest tõuseb (otsene või kaudne) tulu kas neile endile või nende pereliikmetele-lähedastele:

...ma ei tea, kuivõrd need asjad nagu lähevad selle alla, et mingid lasteaias mingid akende pesemised ja selline asi nagu, et üleskutse vanematele. Et siis ikka olen osalenud nagu selles mõttes, et noh, mitte just, et kasu oleks seal, aga ikka saad oma lapsele, et oleks nagu parem, et seetõttu olen seda nagu kaasa alati teinud aktiivselt. (mvtN37tö)

Veel neljandat tinglikku skaalalist jaotust võis vabatahtlikkuse kui tegevuse sisu lahtimõtestamisel täheldada. Siin tuli osaliselt mängu eestikeelsete terminite „vabatahtlik töö“ ja „vabatahtlik tegevus“ tõlgendamine ja konnotatsioonid. Sellest tulenevalt seostati üldiselt vabatahtlikkusega pigem füüsilisi ning vaevanõudvaid tegevusi, mille alla ei mahtunud kuigivõrd sellised ettevõtmised, mida ei tehta otseselt vabatahtlikkuse nime all, vaid pigem sotsialiseerumise, oma hobidega tegelemise ja ühiskonnaelus kaasa löömise eesmärgil:

...see ei ole nagu vabatahtlik töö, ma käisin lihtsalt jalutamas nendega [koertega varjupaigas]. Et see ei ole nagu töö ju, et ma käisin nagu...Nojah, vabatahtlik tegevus ta võib-olla on, aga mitte töö. (mvtN23tu)

Sihipärasus ja teadlikkus vabatahtlike tegevuste määratlemise alusena

Kuna enamus potentsiaalsetest LF vabatahtlikest ei osanud ka enda ega oma tutvusringkonna erinevaid kogemusi terminiga „vabatahtlikkus“ seostada, siis ilmselt tuleneski vabatahtlike tegevuste „udune“ tajupilt sellest, et puudusid laialdased kogemused teadlikult ja sihipäraselt tehtava vabatahtliku tööga. Sageli hakati alles intervjuu käigus või pikemalt järele mõeldes oma erinevaid kokkupuuteid vabatahtlikkusega „linkima“ ja läbi selle termini mõtestama:

Aa, no Polümeeri kultuuritehast Tallinnas tegelikult olen käinud kõpitsemas ja värvimas. Aga no selles mõttes, see oli ka ikkagi lähedase isiku aitamise eesmärgil, ühe oma sõbraga koos. Aga samas see oli nagu kultuuritehase hüvanguks, nii et see ei olnud mingi tema kodu kõpitsemine. (mvtN23tu)

Üks oluline vabatahtliku tegevuse määratlemise aspekt puudutabki tegevuse teadvustamist vabatahtlikkusena. Mittevabatahtlikes tekitas ilmselt alateadlikku segadust vabatahtlikkuse seostamine heategevusega, mistõttu tajuti vabatahtliku tegevusena selliseid teadvustatud tegevusi, millega kaasneb otsene ühiskondlik kasu läbi heategevusliku abistamise. Samas oli intervjueeritud mittevabatahtlikel raskusi kaudsele ühiskondlikule kasule suunatud ja vabatahtlikkusena mitteteadvustatud tegevuste vabatahtlikkusena määratlemisel:

...ma ei tea, kas seda saab pidada...isegi vist saab pidada vabatahtlikkuseks. Mingi rattamaraton oli ja siis me käisime seal mingeid asju klammerdamas ja...sorteerimas ümbrikke ja täitmas ja... (mvtM20tu)

...nüüd kui ma niiviisi laiemalt mõtestan seda vabatahtlikkust, siis ka kõik need ametiühingud on ju vabatahtlik tegevus, eks ole/.../ Igasugused, jah, ühingud ja...ühistud ja. Ei, ühistud vist ei ole. (mvtN54tt)

Kuigi fondi olemasolevad vabatahtlikud oskasid praktilist vabatahtlikku tegevust enda jaoks selgemini piiritleda, leidis ka nende seas neid, kes teatavaid otseselt mitte vabatahtlikkuse „tähe all“ tehtud vabatahtlikke tegevusi sellena enda teadvuses esialgu ei määratlenud:

Või noh, tegelikult võib lugeda seda Eesti Arstiteadusüliõpilaste Seltsi ka sellist laadi asjaks. /.../ Et näiteks me korraldame seal doonoripäevi...et seal ma olen olnud. Ja igasugused sellised üritused...mingid eakate päevad ja...et seal ma olen nagu korraldanud, aga /.../ma ei pidanud seda nagu vabatahtlikuks tegevuseks. (vtN22tu)

Mõned küsitletud aga olid kas juba eelnevalt või jõudsid intervjuu käigus arusaamisele, et vabatahtlikkus on väga lai mõiste ning haarab enda alla kõikvõimalikke erinevaid tegevusi:

Vabatahtliku tegevuse alla käib ju kasvõi see ka, kui sa nagu...ma ei tea, oled aktiivne kasvõi mingisuguses oma korteriühistus või mida iganes põhimõtteliselt. (vtN23tutö)

Vabatahtlikkuse teoreetilise ja praktilise määratlemise vastuolu

Kõik eelnev näitab, et mittevabatahtlikest respondendid omavad küll arusaama sellest, mida vabatahtlikkus endast teoreetiliselt kujutab, kuid neil puudub selge ettekujutus, milliseid tegevusi konkreetselt võib vabatahtlikkuseks pidada ja milliseid mitte. Iseenda ja oma suhtlusringkonna tegevusi, mida ei ole tehtud „vabatahtlikkuse“ märksõna all, ei osata selle terminiga seostada ning praktikas jääb see mõiste nende jaoks häguseks ja ebaselgeks.

Seega, kuna seni mitte väga aktiivselt ja sihipäraselt vabatahtlikkusega tegelenud inimesed ei kujuta päris täpselt ette, mida vabatahtlikkus tegevusena võib endas hõlmata ja mida vabatahtlikuks olemine tähendab, siis ei suuda nad ka pelga termini „vabatahtlik tegevus“ taga näha midagi enda jaoks huvipakkuvat. Seetõttu on oluline, et vabatahtlikule tegevusele üleskutsuvad sõnumid ei jääks liialt üldisele tasemele ning terminikeskseks, vaid oleksid pigem koostatud võimalikult konkreetse tegevuse põhisel.

4.1.2 Vabatahtlikkuse kuvand

Kuigi vabatahtlikkuse praktikate piiritlemisel ei olnud intervjuueeritutel väga selget ühtset arusaama, siis üldine suhtumine ja hoiak vabatahtlikkuse tegevusse oli üksmeelselt pigem positiivne – seda tajuti tänuväärse ja olulise tegevusena, millel on teatud maailmaparanduslik ja ühiskonda edasiviiv jõud:

...kuna Eestis on hästi palju abivajajaid, kes tegelikult vajavad seda vabatahtlikku tööd, et neil ei ole ju mitte midagi ühiskonnale vastu anda /.../ mina näen et see on väga vajalik. (mvtM25tö)

Vabatahtlikkus kui ühiskondliku ruumi parendamisele suunatud tegevus

Vabatahtlikkust kui oma panuse andmist ühiskonnale tajuti ühelt poolt justkui inimeseks olemisega kaasneva kohusena ja teisalt võimalusena ise midagi elukeskkonna parandamiseks, kogukonna arendamiseks või kaaskodanike abistamiseks ära teha. Eriti kui riik seda teha ei suuda. Ehk siis seisneb vabatahtliku tegevuse olulisus ja roll selles, et selle abil saab tehtud see, milleks riigil või kaasinimestel endal sageli vajalikud ressursid puuduvad:

See on kindlasti vajalik. Sest palju on selliseid katmata valdkondi, mida ei ole, ütleme, riik lõpuni viinud. Ja kus nagu saavad inimesed lihtsalt oma headusega nagu palju ära teha või aidata. Jah, alati on, et kusagil jääb midagi üle, mis kusagil on puudu. Seda ümberjaotamist lihtsalt saaks nagu organiseerida. (mvtN42tt)

Fondi endise ja praeguse tegevjuhi nägemuses on vabatahtlikkus samuti väga oluline ning ühiskonna täiesti loomulik osa. Seda tajuti teatava isereguleerumismehhanismina, mis annab vabaduse kõiges mitte riigile toetuda, vaid ise omal jõul ja kiiresti ühiskonna valupunktide lahendamise tegeleda. Samuti nähti vabatahtlikku tegevust kui võimalust neile kitsaskohtadele nii avalikkuse kui valitsuse tähelepanu juhtida.

Kuigi suuremalt jaolt tajusid LF olemasolevad ja potentsiaalsed vabatahtlikud vabatahtlikkust ühiskonna jaoks vajaliku isereguleerimismehhanismina ja selle loomupärase osana, leidus siiski just mittevabatahtlike seas ka küsitluid, kes arvasid teisiti. Viimased ei pidanud vabatahtlikku tegevust mitte niivõrd loogiliseks ja hädavajalikuks, kuivõrd viisiks saavutada rohkemat kui muidu võimalik oleks. Kohati usuti, et ühiskond saaks tegelikult ilusti hakkama ka ilma vabatahtliku tegevuseta:

Kuigi ilma heategevusüritusteta saaks ka ikkagi ma arvan, sest raha tuleb ju mujalt ka siin lastekodudele ja värkidele. See lihtsalt toob nagu lisaraha, et võimaldab natuke rohkemat, seda ei ole ju vaja tegelikult. Et see on nagu selline asi, mis ei ole esmatähtis. Tõesti nende looduskatastroofide...hävituste ja purustuste likvideerimise abi või mida iganes, selliseid asju on tõesti vaja. (mvtM17kk)

Näib, et eeskätt tulenes see veendumus respondentide hägusast vabatahtlikkuse määratlusest, sest intervjuu käigus kaldus nende arusaam selle vajalikkusest ja tähtsusest muutuma:

...kui nüüd nii mõtlema hakata, siis on vist ikka vajalik küll tegelt... /.../ „...kuna ma nüüd nagu sain parema ülevaate sellest asjast või noh, laiema pildi, siis noh, ta on ikkagi oluline jah. (mvtM17kk)

Samuti tõmbasid mõned mittevabatahtlikest intervjuueeritud paralleeli vabatahtliku tegevuse ja riigi tegematajätmistele likvideerimise vahele – vabatahtlikkust nähti riigipoolsete lünkade

täitmisena ning viisina tulla toime riigi prioriteetidest kõrvalejäävate probleemide ja teemade lahendamiseks:

Hoiame kokku siit ja siis kutsume rahva kokku, kes siis hakkab kellegi teise prügi teiste järelt korjama, see ei ole ju normaalne. Ja veel tasuta. Sellepärast ongi, et siis on väga hea tasuta teha. See on nagu vene ajal, et ei saanud mingi tööga hakkama, võtame koolist õpilasi, kes seal/.../hea küll, see oli nagu ikka väikse tasu eest, aga...See on nagu selle kellegi mingi viletsa majandamise...ühesõnaga, heastamine või nagu parandamine. Noh, see on nõme tegelikult. (mvtM51tt)

Vabatahtlikkus – siduv vs mittesiduv tegevus

Osaliselt ilmselt vabatahtliku tegevuse tajumise tõttu teatud lisaväärtuse loojana ning selle seostumise tõttu eespool mainitud mittekohustuslikkusega, tõusis sihtgruppidega vesteldes esile arvamus, et vabatahtlikkus ei ole sellega tegelejate jaoks kuigi siduv, vaid pigem lisategevus teiste olulisemate kohustuste kõrval. Usuti, et kohustuste koorma all hätta jäädes loobutakse esimesena just vabatahtlikust tegevusest.

Sealjuures rõhutasid vaid LF vabatahtlikud ja endine-praegune tegevjuht, et vabatahtlikkusse tegevusse ei tohiks tegelikult niivõrd kergekäeliselt suhtuda, sest kuigi see ei ole ametlik kohustus ega nii nõudlik kui palgatöö, on see siiski vastutus, mille inimene on endale võtnud:

Et...no kui juba inimene vabatahtlikuks tuleb, siis ta reaalselt teab, et ta ei ole lihtsalt listis, et ta nagu võiks ikkagi nagu aru saada/.../et ta ei ole lihtsalt saanud endale tiitli, et ta on nüüd „vabatahtlik“. Et /.../ikkagi ta peab midagi nagu reaalselt...mitte et ta peab, ta võiks midagi reaalselt ära teha. (vtN21tutö)

Asjaolu, et seda toonitasid just vabatahtlikkusega tegelejad ja Lastefondi esindajad, võib olla märk sellest, et väljastpoolt ei tajuta vabatahtlikkust ja selle tegevusega kaasnevat nii selgelt ja adekvaatselt kui n-ö „sisevaate“ omajad.

Tulemuste esituses veidi ette rutates, võib öelda, et kuna fondi vabatahtlikud ja esindajad mainisid intervjuude käigus LF vabatahtlikkuse ühe olulise kitsaskohana uute vabatahtlike aktiivsuse langust teatud aja möödudes, siis võib eelnevast tulenevalt üheks põhjuseks ollagi just Lastefondiga liitunute valeettekujutus vabatahtlikust tegevusest. Nad ei pruugi aimata, kuivõrd oluline nende panus organisatsiooni toimimise seisukohalt on ning kui suure vastustuse nad tegelikult enesele on võtnud.

Vabatahtlikkus kui parema inimloomuse ja ühiskonna kujundaja ning väljendaja

Lisaks sellele, et vabatahtlikkus mängib respondentide meelest kandvat rolli ühiskondliku ruumi edendamise ja abivajajate aitamise juures, peeti seda nii mõlema sihtgrupi kui LF

esindajate poolt ka oluliseks inimloomuse ja -käitumise suunajaks. Nimelt leiti, et vabatahtlik tegevus aitab luua paremat inimkonda ja vastutustundlikumaid kodanikke: kujundab inimestes harjumust aktiivselt ühiskonnaelus kaasa lüüa ning mõjutab nende mõttemaailma taunides liigset enesekeskust ja väärtustades vaimseid hüvesid:

See on see, et inimene läheb välja oma sellest konkreetsest „kapslist“ – perekond, töö, sugulased /.../ Ja noh, vabatahtlikkuse olulisus ühiskonna jaoks ongi sellise aktiivse kodaniku loomine, kes riigi elust osa võtab. (mvtN54tt)

Lisaks olid fondi juhid veendunud, et vabatahtlikkus kasvatab empaatiat ning paneb asjade üle juurdlema, mistõttu võib seda võrrelda suisa mõtlemisõpetusega:

...siis nad näevad seda tegelikku olukorda haiglas või ka probleeme, ka lihtsalt infona, millised on selles sfääris... Et nende endi empaatia inimeste suhtes kasvab ja maailmapilt avardub. (MK)

Samuti mainisid mittevabatahtlikud, et vabatahtlikku tegevust võib vaadelda ka ühiskonna heaolu teatava determinandina, sest selle levik konkreetsetes riigis sõltub elanike üldisest heaolu tasemest. Usuti, et vabatahtlikkust praktiseeritakse enam ühiskondades, kus inimestel ei tule muretseda oma materiaalse toimetuleku pärast, mistõttu peetakse rohkem lugu ka vaimsetest väärtustest.

Vabatahtlikkus kui vabatahtlikule kasulik tegevus

Kuigi nii Lastefondi esindajad kui ka ühenduse praegused ja potentsiaalsed vabatahtlikud nägid vabatahtlikkust eeskätt ühiskonna või kaaskodanike kasule suunatud tegevusena, siis leiti kõikides gruppides, et vabatahtlikus tegevuses osalemine on alati mõnevõrra ka omakasuga seotud, olgu see siis eesmärgiks või mitte:

...väga vähesed on need, kes /.../ noh, ma ei tea, missioonitundest teevad mingisuguseid asju. Et neid on vähe, kes ei ootagi mingisugust kasu või kes on ennast mingi asjaga sidunud, siis nad seda teevadki. (vtN22tutö)

Eriti rõhutasid just Lastefondi esindajad, et vabatahtlikkus on ühelt poolt kahtlemata kasulik selle tulemusena abi saajatele, kuid teisalt ka abi andjatele ehk vabatahtlikele endile.

Vabatahtlik tegevus kui juhusest alguse saav harjumus

Fondi mittevabatahtlike sihtgrupi puhul kerkis esile ka vabatahtlikkusega tegelema hakkamise seostamine juhusega. Intervjueeritute jutust jäi kõlama uskumus, et sageli on vabatahtlikus tegevuses kaasalöömise põhjuseks pelk juhuste kokkulangevus: satutakse teatud inimeste ringkonda, kelle kaudu selle tegevuseni jõutakse, ollakse lihtsalt õigel ajal õiges kohas või saadakse mingil ebatavalisel moel ja erandlike kanalite kaudu sellealast infot:

TAHE	RESSURSID			OMADUSED
	vaimsed ressursid	ajalised ressursid	materiaalsed ressursid	
* sisemine soov tegeleda * isiklik impulss, seos teemaga	* mitte kurnatus, ülekoormatus * jaks, elujõud, energia * varasem kogemus, tuttavlikus, positiivne kogemus ja tagasiside	* vaba aja olemasolu, mitte tihe graafik * vähe kohustusi, väiksed vastutusalaad * oskus aega planeerida	* materiaalselt stabiilne elu, kindel sissetulek * mittemateriaalsed väärtused	* ettevõtlik, energiline, aktiivne, täis tegutsemisindu, mitte laisk * avatud, suhtlemisaldis * julge, enesekindel * avatud silmaringiga * heatahtlik, abivalmis * positiivne, sõbralik, tore, viisakas, malbe * iseseisvalt mõtleval, hea otsustus- ja organiseerimisoskusega * hea füüsilise vormiga * mittemateriaalsete väärtusega, omakasupüüdmatu * haritud * vajadus midagi heastada * suhtlemisvaegus * pühendunud * kohusetundlik, sõnapidaja, usaldusväärne * kaasatundlik, empaatiline * püsiv, kannatlik

Tabel 1. Vabatahtlikkusega tegelemiseks tajutud eeldused.

Üheks väga oluliseks teguriks, mis teeb ühest inimesest vabatahtlikkuseks sobiva, pidasid mõlemad sihtgrupid ja Lastefondi esindajad just nimelt tahet vabatahtlikkusega tegeleda. Usuti, et seda praktiseerivad kindla maailmavaatega inimesed, kellel on teatav missioonitunne või sisemine soov teisi aidata ja anda oma panus ühiskonna paremaks muutmisel:

...nad tahavad elus nagu midagi teha, et nagu midagi korda saata, midagi muuta. Ja siis lähevad ja tegelevad sellise asjaga, sest see annab neile nagu väljendusvõimaluse... (mvtM17kk)

Samas mainiti, et see sisemine soov ei pruugi alati tuleneda puhtast altruismist, vaid ka täiesti pragmaatilistest põhjustest, näiteks mingisugusest isiklikust impulssist, kokkupuutest, vajadusest või lihtsalt teema südamelähedusest.

Samuti toodi nii fondi juhtide, vabatahtlike kui mittevabatahtlike poolt esile, et vabatahtlikkus eeldab ka võimalust sellele tegevusele pühenduda. Kui LF endise ja praeguse tegevjuhi jaoks oli sealjuures kõige olulisem teatavate ajaliste ja vaimsete ressursside olemasolu, siis ülejäänud intervjuueeritute seas mainiti lisaks nimetatutele eeldusena ka materiaalseid ressursse. Seega leidsid mõlemad sihtgrupid ja fondi esindajad, et vabatahtlikkusega

tegelemiseks võiks inimesel olla piisavalt vaba aega ning vähe kohustusi ja stressi. Ning vabatahtlike ja mittevabatahtlike meelest ka hea sissetulek.

Erinevalt mittevabatahtlikest pidasid vabatahtlikud ja Lastefondi juhid ressurside omamise kõrval oluliseks ka inimese pühendumissoovi ning valmisolekut ja oskust vajalikke ressursse leida. Kokkuvõtteks leidsid siiski mõlemad grupid, et teatav stabiilsus (k.a majanduslik) ja tasakaal isiklikus elus kahtlemata soodustab vabatahtlikkusega tegelemist:

„...kui inimene on ikka tööga hõivatud, siis tal ei jäägi paraku aega tegeleda sellise asjaga. /.../ okei, et ta käib riigiametis kuskil või kuskil firmas, et kellast kellani, aga kui sul on oma äri tegelikult, et siis tegelikult see on ju...sa võid 24 tundi ööpäevas kogu aeg teha, eks ole, seda tööd, et sa ei leiagi aega, et mõelda mingite üllaste ideede peale.“ (mvtN37tö)

Tubli vabatahtliku omadused

Ühele tublile vabatahtlikule vajalike iseloomuomaduste puhul langesid nii fondi esindajate, vabatahtlike kui mittevabatahtlike arvamused suures osas kokku. Samas tõid LF vabatahtlikud ja juhid erinevalt vabatahtlikkusega sihipäraselt mittetegelejatest tähtsate omadustena välja kohusetundlikkuse, sõnapidamise, usaldusväarsuse ja selge arusaama omamise vabatahtlikust tegevusest. Sealjuures aga tunnistasid LF endine ja praegune tegevjuht siiski, et kuna vabatahtlikud annavad oma panuse tasuta, siis ei saa neid käsitleda organisatsiooni töötajatena ega neile ka samaväärseid kohutusi panna. Kohuse- ja vastutustunde kasvatamisel pidasid nad sunduse asemel väga oluliseks just vabatahtlike motiveerimist.

Samuti arvasid Lastefondi esindajad, et vabatahtlike näol võiks olla, ja enamasti ka on, tegemist positiivsete inimestega. Fondi vabatahtlikud ise seevastu päris seda meelt ei olnud ja uskusid, et vabatahtlikus tegevuses osalejad ei ole tegelikult üdini positiivsed ja ideaalsed inimesed, vaid neilgi on vigu ja halbu külgi:

Ma arvan, et...kõigil on halbu omadusi ja on minul ka, ma võin ka olla jonnakas ja tige ja turris ja paha ja nii, aga ma arvan, et ma suudan ikkagi teatud olukordades ennast kokku võtta seal, kus vaja on ja inimestega suhelda. (vtN22tutö)

Vabatahtlikud kui kindel piiratud grupp vs igäihe (sh enda) ligipääs ja sobivus

Teiselt poolt uskusid mittevabatahtlikud erinevalt vabatahtlikest, et vabatahtlikkusega tegeleb teatud kindel inimeste ringkond, kel on selles valdkonnas laialdased kogemused. Samuti olid nad arvamusel, et vabatahtlikud on lisaks kõigele muule eeldatavalt ka võimelised iseseisvalt otsuseid vastu võtma, haritud, hea füüsilise vormi ning organiseerimis- ja juhtimisoskusega. Veel usuti, et vabatahtlikkus võiks sobida inimestele, kellel on mittemateriaalsed väärtused, vajadus midagi varemtehtut vabatahtlikkuse läbi heastada või teatav suhtlemisvaegus:

...paljusid see huvitabki seetõttu ilmselt ja nagu nad käivadki, eks ole. Istub seal kontoris või ka näiteks kuskil autoroolis päevade viisi, üksinda /.../ sa ju ei saagi suhelda, sa lähed kuskile kollektiivi või mingisse gruppi ja seal saad suhelda /.../ tal on võib-olla juba suhtlemisvaegus ja seal ta saab seda suhtlemisvajadust siis/.../rahuldada. (mvtM51tt)

Eelnevast on näha, et kuigi teatud ulatuses tajuvad mõlemad sihtgrupid vabatahtlikke sarnaselt, ei lange need nägemused siiski päris kokku. Võib järeldada, et vabatahtlikkusega mitte väga suurel määral kokku puutunud inimestel ei pruugi olla päris adekvaatne ettekujutus sellest, kes vabatahtlikkusega tegelema sobiksid. Tuleb välja, et mittevabatahtlikud tajuvad vabatahtlikest enam, et vabatahtlikuks tegevuseks päris igäüks ei sobi, sest see eeldab kindlate eelduste olemasolu, mistõttu on selleks sobivate inimeste grupp teatud tunnustega piiritletud. Samas ilmneb adekvaatsemat ja reaalsemat sisevaadet omavate LF vabatahtlike arusaamast, et muude eelduste kõrval on olulisem indiviidi sisemine soov tegevusele pühenduda ning tegelikult sobivad selleks suure tahte korral kõik inimesed. Seega tegelikult ei ole vabatahtlikkuseks sobilike inimeste sihtgrupp nende meelest kuidagi rangelt piiratud ja igäühe jaoks on võimalik leida just talle sobiv vabatahtlik tegevus.

Ehk just seetõttu tajusid fondi vabatahtlikud ennast valdavalt ka vabatahtlikuks tegevuseks sobivate inimestena, samas kui mittevabatahtlikud ennast nii kergelt selleks kohaseks pidama ei kippunud. Pigem ei osanud nad selles osas konkreetset seisukohta võtta, tunnistades, et osaliselt võiks nad sobida, teisalt aga mitte. Oli ka neid, kes uskusid, et nad ei oleks selleks kindlasti mitte õiged inimesed:

Kuna ma olen inimene, kes elab peost suhu ja enne palgapäeva on pihk juba tühi (muigab), siis ma ei ole lihtsalt selleks vabatahtlikkuseks võimeline. Mul puuduvad selleks vajalikud ressursid. (mvtM27tt)

Kuna tihtipeale põhjendasid mittevabatahtlikud enese mittesobivaks pidamist teatud eelduste puudumisega, siis näib, et enda sobivuse hindamisel lähtutigi teatavatest kriteeriumitest, mida teadlikult või alateadlikult vabatahtlikkuseks „ideaalse“ või „õige“ inimesega seostati.

Vabatahtlikkus – positiivne, aga „kauge“ tegevus

Nagu eelnevast ilmneb, suhtuvad nii fondi olemasolevad kui potentsiaalsed vabatahtlikud vabatahtlikusse tegevusse hästi ning ka vabatahtlikke tajutakse positiivselt. Samamoodi loomulikult ka Lastefondi esindajad.

Kui aga küsida seni vabatahtlikkusega aktiivselt ja sihipäraselt mittetegelenud inimestelt, kuivõrd nad oleksid ise valmis sellega tegelema, siis jäädakse kahtlevale seisukohale. See, et

vabatahtlike peetakse teatud kindlate eelduste ja omadustega inimeste grupiks, et ennast ei tajuta potentsiaalse vabatahtlikuna ning et praktilisi vabatahtlikkuse ilminguid ei seostata vabatahtlikkuse terminiga näitab ilmekalt, et inimeste teadvuses on „vabatahtlikkus“ midagi kauget ja nendesse mittepuutuvat. See tõestab taaskord edastatavate sõnumite läbimõelduse ja võimalikult täpse konstrueerimise vajalikkust Lastefondi vabatahtlikkuse propageerimiseks potentsiaalsete vabatahtlike seas.

4.1.4 Teadmised vabatahtlikkusest

Vabatahtlikkuse olukord ja sellealase teabe levik Eestis

Valdavalt olid nii vabatahtlikud kui mittevabatahtlikud arvamusel, et hoolimata vabatahtliku tegevuse viimase aja kasvavast populaarsusest, ei ole see tegevus siiski Eesis veel kuigi levinud. Kui ühe tagasihoidliku leviku põhjusena nähti Eesti inimeste vähest entusiasmi ja kaaslöömissoovi, siis teisalt toodi esile, et vabatahtlikkus ja sellega tegelemise võimalused ei ole meie ühiskonnas ka kuigi laialdaselt teadvustatud – valitseb üldine infopuudus. Ei teata, mida vabatahtlik tegevus täpsemalt endast kujutab ning kus ja kuidas sellega tegeleda saaks:

...esimene asi, mis minu meelest on äärmiselt oluline, oleks informeerimine juba riiklikul tasandil. Et seda võimalust üldse rohkem teadvustataks, näiteks kaasata erinevaid haridus- või kasvatusasutusi ja...
(vtM25tu)

Mõlemad sihtgrupid mainisid, et osaliselt võib infopuudus olla põhjustatud asjaolust, et otseseid vabatahtlikule tegevusele üleskutsuvaid teateid on Eestis veel vähe näha või kui neid ka juhtub olema, siis ei kõida nad piisavalt tähelepanu, et nende sõnum kohale jõuaks.

Mittevabatahtlikud olid ka veendunud, et vabatahtlikkuse alane teave levib vaid teatud kindlates gruppides või vabatahtlikkusega tegelejate siseriingis, mistõttu see igapäevani üldse ei jõuagi ja informatsiooni peab kas ise otsima või suisa eeldama. Seesama eeldamise moment tuli väga selgelt esile ka intervjuueringite enda teadmiste allikana:

Ma ei tea, kas Humana võib olla üks? Vist on. Ma ei tea, kas ta on.../.../Humana on ju mingi, et saab riideid tasuta ja müüb maha neid, kuhugi see raha peab ju minema, ega nad kasu pärast ei tee seda ju. Nad teevad ikka heategevust minu meelest. (mvtM17kk)

Kuigi vabatahtlikkusega aktiivselt mittetegelejate seas oli ka neid, kes uskusid, et vabatahtliku tegevuse alase informatsiooni puudumine ei ole probleem, siis üldiselt oldi siiski veendunud, et vabatahtlikkust kui sellist propageeritakse liiga vähe ning inimestest erinevate heade tegude taga ei räägita:

...nad on selle nime all, nagu vabatahtliku töö nime all on nad jäänud hästi vaikusesse. /.../ kes tegelikult selle töö ära tegi, see on vaikusesse jäänud. (mvtM25tö)

Seega, kuna mittevabatahtlikud tajuvad selgelt, et infot vabatahtlikkuse kohta on vähe ja seda tegevust ei propageerita piisavalt, siis võib eeldada, et inimesed on sellisele teabele üsna avatud. Siinkohal peitub võimalus ka Lastefondi jaoks – et enda organisatsiooni vabatahtlikke juurde saada, tuleks avalikkust ka võimalikult laialdaselt endast ja oma tegevusest teavitada.

Mõneti annab info vähesusest või tagasihoidlikust vabatahtlikkuse promotsioonist aimu ka fondi vabatahtlike poolt esiletoodu, et konkreetsete vabatahtlike tegevusteni on nad jõudnud täiesti oma initsiatiivil, olles ise selle mõtte peale tulnud ja selle kohta teavet otsima hakanud:

...selle mõtte peale tuli ise tulla ja siis nagu hakata infot otsima... (vtM25tu)

Lastefondi leidsin ise. Otsisin...lihtsalt ise hakkasin otsima, mida teha, kui elad Tartus /.../ see oli koduleheküljel vabatahtlikud.ee vist...võis olla seal kuulutus. Ja siis võtsin nendega ise ühendust... (vtN32tö)

Vabatahtlikkuse alase info puudus leidis kinnitust ka intervjueeritud mittevabatahtlike endi üsnagi nappide teadmiste näol: kuigi respondentide seas oli nii neid, kes oskasid üsna mitmeid vabatahtlikuna tegutsemise võimalusi nimetada, siis oli ka neid, kes ei olnud erinevate võimalustega üldse kursis. Üldiselt võib öelda, et rohkem oldi teadlikud igasugustest üleriigilistest või lokaalsematest massilise kaasamise ja laia meediakampaaniaga üritustest. Mõneti osati nimetada ka mitte üleriigilisi vabatahtlikkuse võimalusi, kuid sellisel juhul seostusid need peamiselt intervjueeritu enda kogemuste või huvidega:

Eestis on näiteks ju see mai alguse...kas see oli 1. mai äkki? /.../ See on see „Teeme ära!“. /.../siis eelmisel aastal oli see mõtlemise talgud, eks. /.../ siis linnatasandil on...noh sellised „Teeme ära!“ taolised piirkondliku korrastamise või puhastamise kampaaniaid. Siis on kampaania näiteks tervise osas, näiteks see kampaania, mis need autovabad päevad ja siis...arstiabiga seonduvalt näiteks need kaisukarupäevad. (mvtM20tu)

Peamised infoallikad

Asjaolu, et mittevabatahtlikud olid kõige enam kursis laiemat kõlapinda leidnud vabatahtlike kampaaniatega, annab tunnistust, et peamiseks vabatahtlikkuse alaste teadmiste allikaks on laiem meedia ja Internet. Seda kinnitab ka respondentide enda poolt otse välja öeldu:

...olen infot saanud puhtalt trüki- või Online-meedia vahendusel. /.../Ja no „Teeme ära!“ puhul kaasnes ju sellega selline väga võimas üle-eestiline meediakampaania. (mvtN24tu)

Ka fondi vabatahtlikud töid teiste seas oluliste informatsiooniallikatena esile erinevad meediakanalid ja Interneti. Viimase all peeti silmas nii enda püüdlusi sealt info leidmiseks kui

ka Internetti kui juhuslikult nendeni jõudva teabe allikana, näiteks listkirjade, sotsiaalsetes võrgustikes leviva info, netireklaamide ja bännerite näol.

Mõlemad sihtgrupid mainisid, et teavet vabatahtlikuna tegutsemise võimalusest võib saada ka (üli)kooli stendidel ja teadetetahvritel leiduvate kuulutuse vahendusel. Väärtuslikuks teabeallikaks peeti ka oma tutvusringkonda, kellelt aeg-ajalt üht-teist vabatahtlikkuse kohta kuuleb või kelle kaudu sellistest võimalustest teada saab. Vabatahtlike jaoks oli sageli tee vabatahtlikkuse juurde seotudki just teatud vabatahtlike ringi sattumisega, kelle kaudu nendeni sedalaadi informatsiooni laekuma hakkas:

...kui sa juba teisi samasuguseid, „hingelt vabatahtlike“ tunnend ja noh, mida rohkem sa kuskil osalesid, seda rohkem sa uusi selliseid inimesi ka kohtasid ja nendega tuttavaks said, et siis info levis ka omavahel juba. (vtN26tu)

Seega võib öelda, et osaliselt leidiski kinnitust mittevabatahtlike uskumus, et vabatahtlike näol on tegemist teatud kindla ringkonnaga, kelle seas vabatahtlikkuse alane teave üsna laialdaselt levib, kuid sageli väljapoole millegipärast ei jõua. Kui aga vabatahtlikke kaasavad organisatsioonid on huvitatud n-ö „värskest“ verest, siis peaksid nad just nimelt püüdma informatsiooni ka laiemalt levitada.

Siin võibki osaliselt peituda põhjus, miks Lastefondil vabatahtlikke väheks jääb – kui info levib vaid vabatahtlike ringkondades, siis ei ole imestada, miks uute vabatahtlike suurt tungi ei teki. Seda seetõttu, et vabatahtlikkusega tegelejate ring on paratamatult piiratud, eriti Tartu vabatahtlike ring, ning suure tõenäosusega on aktiivsed vabatahtlikud, kes oleksid kõige potentsiaalsemad fondis kaasalööjad, juba erinevate algatustega hõivatud.

Vabatahtlikkuse populariseerimise võimalused

Et vabatahtlik tegevus Eestis veidigi enam leviks, pidasid nii Lastefondi olemasolevad kui potentsiaalsed vabatahtlikud vajalikuks eestlaste mõttemaailma muutmist vabatahtlikkusele vastuvõtlikumaks – et inimesed tunnetaksid selle olulisust ja vajalikkust, mille läbi suureneks ka nende endi valmisolek vabatahtlikuks tegevuseks. Selliste ühiskondlike mõttemustrite muutmiseks nähti tarvilikuna just nimelt laiemat vabatahtlikkuse alast teavitustegevust ja teema tõstatamist ning selgitustööd:

Teavitustöö. Inimesed ei saa aru...Selles suhtes, et see on üks sõna – „vabatahtlik“ – aga mida see tegelikult tähendab? Öeldakse sulle, et raha ei saa, tee tööd. (vtN32tö)

...vabatahtlikest huvitatud organisatsioonid peaksid ise ka kõvemalt häält tegema, et nagu omalt poolt kaasa aitama selle tegevuse paremale teadvustamisele ühiskonnas. (mvtN24tu)

Sealjuures peeti kaalumiseväärseks kõikvõimalike erinevate kanalite rakendamist, sh reklaam ja teemakäsitus nii üle-eestilise kui kohaliku tasandi meedia vahendusel, vabatahtlikkusele üleskutsumine läbi otsesuhtluse ning isiklikele kontaktidele rõhumise, teabe levitamine ja vabatahtlikkuse populariseerimine koostöös koolide ja õppekava koostajatega:

...põhimõtteliselt peaks kajastama seda igal pool (naerab), et muud moodi see nagu.../.../võib-olla, kui arvestada seda, et inimesed vaatavad rohkem telekat, siis televisioonis võib-olla. (mvtN18kk)

Mõlemad sihtrühmad olid ka veendunud, et vabatahtlikkusele üleskutsuvad reklaamid, aga ka kõneisikud, peaksid olema võimalikult meeldivad, atraktiivsed ja teistest eristuvad, et nad paremini potentsiaalsetele osalejatele silma hakkaksid ja meelde jääksid. Samuti leiti, et ligitõmbavamad on võimalikult konkreetsed kuulutused, kus on põhjalikult ja täpselt selgitatud, mis laadi vabatahtlikkusega on tegemist, milliseid tegevusi see endas hõlmab, mis on selle eesmärk, keda osalema oodatakse jne:

No mis mulle sobib, et kui näiteks on kirjutatud, missugune üritus on toimumas, seal tehakse seda ja seda ja oleks vaja selle ja selle tööülesande jaoks inimesi või lihtsalt, et nii palju inimesi oleks vaja appi.“ /.../ „Võib-olla teistele inimestele ei sobi, aga mulle see sobib, kui on nagu lihtne ja konkreetne asi. (vtN25tutö)

Samuti usuti, et vabatahtlikkust muudaks populaarsemaks tegevuse enda inimeste jaoks atraktiivsemaks muutmine. Respondendid tõid ka esile, et isegi kui tihtipeale ongi vabatahtlikkus vägagi paindlik ja meelelahutuslik, siis inimesed ei pruugi seda teada ning seda peaks potentsiaalsetele osalejatele rohkem rõhutada:

Et kui rohkem nagu rääkida sellest, mis su enda kasu sellest on ja et sa ei ole sunnitud midagi tegema, vaid sa teed seda nii palju, kui sul on aega, ja selles valdkonnas, mis sulle meeldib. (vtN20tu2)

Kuna mittevabatahtlikud tajusid vabatahtlikkust kui teatud kindlale sihtgrupile sobivat ja suunatud tegevust, siis ei ole imestada, et nendega vabatahtliku tegevuse populariseerimisest kõneldes jäi ühe olulise aspektina kõlama soovitus rakendada sihtrühmapõhist lähenemist:

Et ma arvan, et töötud on küll sihuke sihtgrupp, kelle seas tegelikult peaks seda vabatahtlikkust populariseerima.../.../ Ma ei tea, võib-olla on kuskil Töötukassas... (mvtN37tö)

LF vabatahtlikud, kes pigem ei tajunud vabatahtlikkust kitsa inimgrupiga piiratud tegevusena ja olid avatud erinevate inimgruppide osalusele, leidsid, et üks võimalus rohkemaid inimesi tegevuse juurde tuua, ongi senise värbamis- ja teavitustegevuse sihtrühma laiendamine:

...ma usun, et inimestel ei ole ülikooli kõrvalt nii palju aega, et seetõttu tuleks võib-olla suurimaks sihtgrupiks võtta hoopiski selline vahepealne tase, et just näiteks selline keskkooli ja kõrgkooli vahepealne grupp. (vtM25tu)

Samas aga oli vabatahtlike seas ka veidi teistsuguse nägemuse omajaid. Näiteks oli üks neist veendunud, et igasuguseid inimesi ei olegi vabatahtlikkusega tegelema vaja, millest tulenevalt puudub ka vajadus laiaks värbamistegevuseks. Ta uskus, et inimesed, keda hea meelega vabatahtlikeks oodatakse, on sellest piisavalt huvitatud ja seetõttu valmis ka ise infot otsima:

Et noh, minu meelest sellise laiema meediakampaania tegemine ei ole päris see tegelikult, sest noh, ma arvan, et igasse organisatsiooni ei ole vaja igasuguseid inimesi. Et see, kes mingi asja peale nagu mõtleb, see tegelikult teab neid organisatsioone või teab, kust mingisugust infot leida selle kohta, et ta leiab selle ise üles... (vtM29tö)

Üks oluline viis vabatahtlikkuse populariseerimiseks oli vabatahtlike meelest ka vabatahtlikus tegevuses kaasalöömise võimalikult lihtsaks ja vähe vaevanõudvaks tegemine. Oldi veendunud, et inimesed on vabatahtlikkusele altimad, kui neilt ei nõuta kohe alguses liialt suurt panust ega enese lõplikku sidumist, vaid pakutakse esiti teatud prooviperioodi ehk n-ö ukse vahelt sisse piilumise võimalust:

...samam võib-olla jälle kui see läheb nagu selliseks liiga ametlikuks ja liiga nagu selliseks...et igale poole ma ei tea, kuhu nimekirja kantakse ja kuhu, siis võib-olla tekib jälle sihuke, et oo, ei-ei, et nii palju ma nüüd küll ei taha... et siis võib jälle mingi sihuke tõrge tekkida. Et pigem nagu eks algul nad väikselt hakkavad just, et ma nüüd natuke proovin ja ega ma ei tea ju, võib-olla ma ei taha.../Et pigem võib-olla see, et umbes mingi aja pärast võiks tulla umbes pärast ühte-kahte üritust ja küsida, et mis sa arvad, kas sa tahaks näiteks meie püsivaks vabatahtlikuks hakata... (vtN26tö)

Sõnumid vabatahtlikkuse populariseerimiseks

Samuti pidasid vabatahtlikud tegevuse propageerimise juures oluliseks üleskutsete sisu, mis peaks olema võimalikult mõjuv ja osalemakutsuv. Näiteks tajuti sellisena nn vahetustehingut pakkuvaid sõnumeid, mis rõhutaksid vabatahtliku tegevuse kasusid osaleja jaoks. Samuti usuti, et hästi võiksid mõjuda teated, mis apelleerivad inimese enese kasulikuna tundmise vajadusele või emotsionaalsusele-empaatilisele – leiti, et üleskutsed võiksid rõhutada aitamise vajalikkust ja võimalust. Kokkuvõtteks võib öelda, et vabatahtlike meelest võiks pöördumistes sihtgrupi poole kajastuda vabatahtlikkuse kui võimaluse ja privileegi olemus:

Et just see, et sul ei ole nagu selles kohas piiranguid, et sul on võimalik proovida, sul on võimalik, noh, just see eneseteostuse küsimus, see on inimestel nii suur tegelikult. Et seda võimalust just rõhutada. (vtN22tutö)

Vastukaaluks eelnevalt mainitud seisukohale, et inimesi meelitaks vabatahtlikkuse juurde emotsionaalsed sõnumid, kerkis respondentidega vesteldes esile ka teistsugune nägemus, mis pigem taunib väga härdameelseid ja haletsusele rõhuvaid üleskutseid. Nende asemel peeti paremaks lihtsaid ja inimlikke ning mitte liiga emotsionaalseid abipalveid:

Nad tulevad sellele väiksele lihtsale palvele paremini kaasa kui seal mingi väga targalt sõnastatud palvele või noh, mitte isegi targalt, vaid noh, niisugusele väga torkavale või piinavale, et kui on

niisugune palve, siis ma arvan, et sellele Eesti inimesed tõesti pigem kaasa ei lähe, pigem lähevad nad sellisele normaalsele, heale palvele... (vtN25tutö)

Just positiivsusega löövaid üleskutseid pidasid paremaks vabatahtlikkuse edendajateks ka need, kelle meelest aitaks ühendusel uusi vabatahtlikke leida edulugude kommunikeerimine ehk juba saavutatud ja positiivsete eeskujude potentsiaalsetele vabatahtlikele n-ö serveerimine.

Kokkuvõtteks olid vabatahtlikud veendunud, et ükskõik, millised potentsiaalsetele sihtgruppidele suunatud sõnumid ka ei oleks, millele nad ka ei apelleeriks ja milliste kanalite kaudu neid ei levitataks, peab organisatsioon ise endale vabatahtlike leidmiseks järjepidevalt vaeva nägema. Sealjuures aga märkisid mõlemad sihtgruppid, et oma eesmärgi ei täida ka liiga pealetükkivad ja sagedased üleskutsed:

No võiks...rohkem pasundada sel teemal (muigab). Noh, kuigi samas see ei meeldiks kellelegi ju, kui iga viie minuti tagant hakkaks kuskil raadios, näiteks hommikuprogrammis hakkaks mingi jutt, et lähme tasuta lehti riisuma. Kellele see meeldiks, noh? (mvtM27tt)

Viimaks uskusid LF vabatahtlikud, et kahtlemata aitaksid vabatahtlikkuse populariseerimisele kaasa riiklikud vabatahtlikkust soosivad otsused, ümberkorraldused ja arengud, mis pakuksid inimestele rohkem aega ja võimalusi vabatahtlikkusega tegeleda:

Ma arvan, et üldse peaks Eestis vähendama neid normtunde tööl, et inimestel oleks rohkem vaba aega./.../ Ma arvan, et sellega me nagu saaksime aidata kaasa tugevasti. (vtN21tutö)

Kokkuvõtteks võib öelda, et respondendid tajuvad vabatahtlikkust Eestis olevat veel üsna vähelevinud ja näevad potentsiaali selle populariseerimiseks erinevate meetodite kaudu.

4.1.5 Vabatahtlikkuse motiivid ja barjäärid

Nagu juba eespool öeldud, tajuti vabatahtlikkus olevat alati ka veidi omakasuga seotud ning isegi kui kasu saamine ei ole osalemise põhieesmärk, nähakse vabatahtlikul tegevusel olevat selle praktiseerijale siiski teatavad otsesed või kaudsed lisaväärtused, mis osaliselt on kahtlemata ka kaasalöömise ajenditeks. Teisalt võivad vabatahtlikuna tegutsemise impulsid olla ka hoopis muud. Samuti on vabatahtlikkusega tegelema hakkamisega ja selle jätkamisega alati seotud teatud ootused, mida tegevusele püstitatakse.

Kuna vabatahtlikkusele seatud ootused, selle kasud vabatahtliku jaoks ja vabatahtlikus tegevuses osalemise impulsid langevad sageli suuremal või vähemal määral kokku ning nad

kõik on seotud vabatahtlikus tegevuses osalemise „tagamaadega“, võib neid koos käsitleda motiveerivate teguritena, mis panevad inimesi vabatahtlikkusega algust tegema või hoiavad neid sellega tegelemas.

Vabatahtlikkuse motiivid

Indiviidide käitumise aluseks olevaid motiive on püütud selgitada mitmete erinevate teooriatega, millede keskmes on kas näiteks instinktid (nt McDougall 1967/1908), tungid (nt Hull 1943 jt), vajadused (nt Maslow 1970/1954, Herzberg 1967/1959, McClelland et al 1989 jt), ootused (nt Vroom 1964), ärritus (nt Berlyne 1960 jt) vms. Eraldi vabatahtlikkuse motiivide käsitlemise käis oma bakalaureusetöös välja ka Karin Vene (2005), kes jaotas need enda uuringu empiirilistele andmetele tuginedes nelja kategooriasse: pragmaatilisteks, normatiivseteks, „individualiseerumise ängistusest“ tulenevateks ja ühiskondlik-poliitilisest osalemissoovist põhjustatud motiivideks.

Kuigi kohati võis antud töö raames läbiviidud uuringu tulemuste puhul märgata ühiseid kõikide eelnimetatud teooriatega (eriti Karin Vene poolt välja töötatud jaotusega), pidasin empiiriliste andmete paigutamise asemel erinevate motivatsiooniteooriate konteksti uurimise rakendusliku loomu, Lastefondikesksuse ning motiveerivate tegurite mitmetahulisuse ja seetõttu lõpuni haakuva käsitlemise puudumise tõttu siiski otstarbekamaks kategoriseerida sihtgruppide nimetatud motiveerivad tegurid oma jaotuse alusel (vt joonis 3).

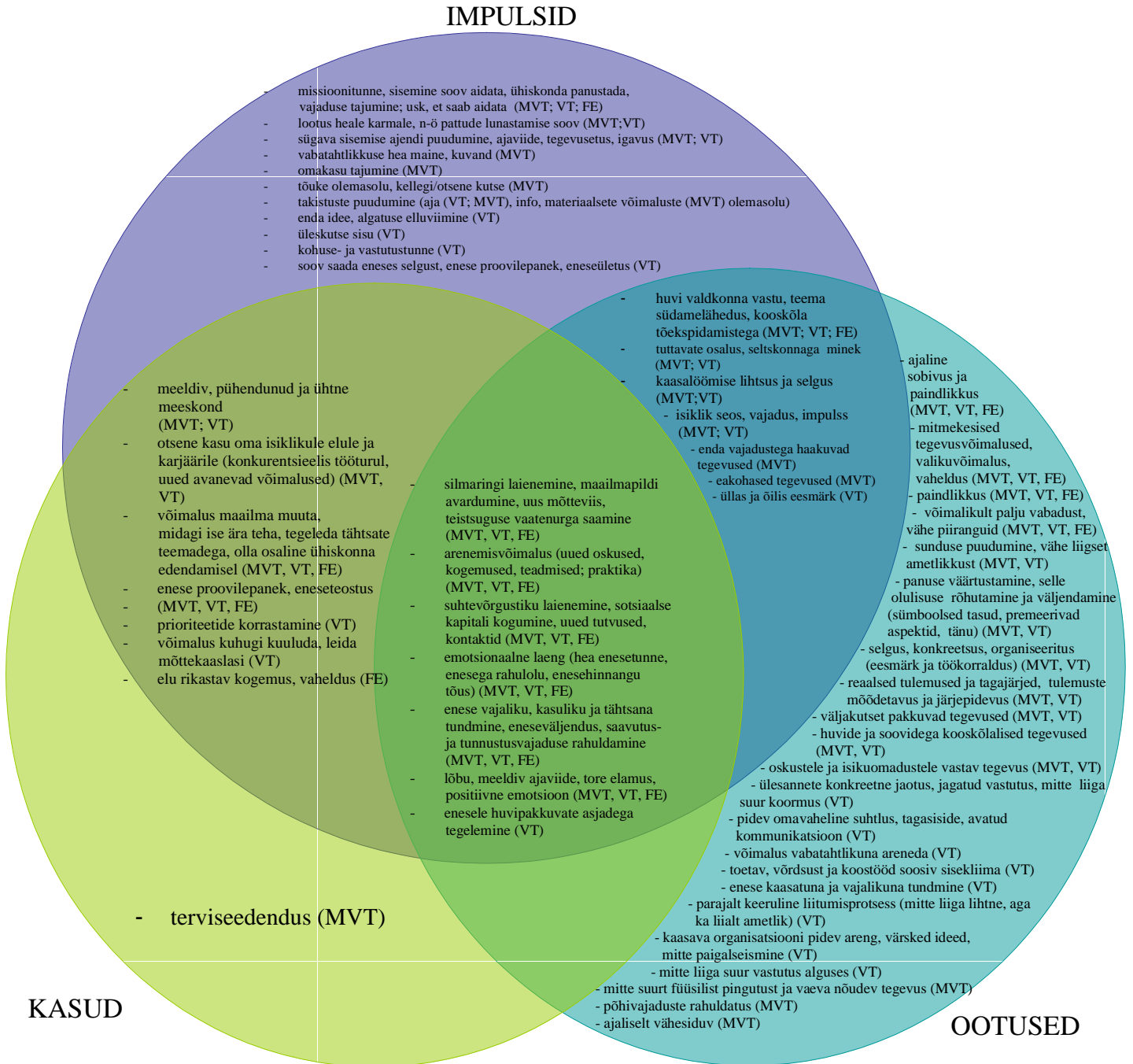
Nagu mainitud ning jooniseltki näha, kattuvad LF esindajate, vabatahtlike ja mittevabatahtlike poolt esile toodud motiivid paljuski Karin Vene (2005) jaotusega, hõlmates nii pragmaatilisi (nt uued oskused) ja normatiivseid (nt kohuse- ja vastutustunne) kui individualiseerumise (nt eneseväljendus ja soov end proovile panna) ja ühiskondlik-poliitilise osalussooviga (nt võimalus maailma muuta ja midagi ise ära teha) seotud motiveerivaid tegureid.

Samuti nähtub väljatoodud skeemilt, et paljud motiveerivad tegurid (nt soov omandada uusi kogemusi ja oskuseid, saada uusi tutvusi, eneseteostus, ajaline sobivus ja paindlikkus jne) on praegusel Lastefondi vabatahtlikel ja mittevabatahtlikel ühised:

Et näiteks mulle on väga heaks kogemuseks ka üldse lastega tegeleda, et kuna mul muidu seda ette ei tule./.../Mul endal lapsi ei ole, nii et ma käin tutvumas (naerab). (vtN25tutö)

...tehakse seda suuresti ikka ju niiviisi kambaga, eks ole. Uued tutvused, uued elamused. (mvtN54tt)

Sellest võib järeldada, et enda jaoks kordaminevate ajendite ja kasude olemasolul ning ootustele vastatuse korral oleks ka antud uuringu raames vaatluse alla võetud mittevabatahtlike seas potentsiaalseid vabatahtlikkusega aktiivselt ja sihipäraselt tegelejaid.

Joonis 3. Vabatahtliku tegevuse motiveerivad tegurid.

Ka Lastefondi esindajate nägemus vabatahtlike ootuste ja selle tegevuse kasude osas langeb suuresti sihtgruppide nägemusega kokku. Siiski ei osatud paljusid aspekte kasude ja ootustena üldse esile tuua, mis kinnitab säärase turu-uuringu vajalikkust saamaks parem ja rikkalikum sisevaade sihtgruppide hoiakutest ja uskumustest. Samas kerkis esile ka üks kasu aspekt, mida jällegi sihtgruppid ei maininud, kuid mida Lastefondi juhid pidasid oluliseks potentsiaalseks ajendiks, mis võiks inimesi vabatahtlikkusega tegelema panna. Fakt, et leidis ka selliseid vabatahtlikkuse motiive, mis näivad olevat veel sihtgruppide jaoks mitte niivõrd hästi tajutud ja teadvustatud, annab veelkord tunnistust uuringu kasulikkusest ja sellest, et vabatahtlikkuse propageerimisel fondi sihtgruppide seas on veel nn „avastamata maid“, millele tasub oma turundus- ja kommunikatsioonitegevuses kahtlemata rõhutada.

Ühe olulise vabatahtlikkusega tegelemise (võimaliku) motiivina töid nii vabatahtlikud kui mittevabatahtlikud muu hulgas esile ka teatud missioonitunde või sisemise soovi hädasolijaid aidata ja ühiskonda panustada. Eeskätt just LF vabatahtlikud, aga ka osad mittevabatahtlikud rõhutasid, et vabatahtlikkusega tegelemise soov tuleb sageli sügavalt inimese seest, olles sageli lausa midagi loomupärast:

...ma tunnen ennast vajalikuna seal ja siis kuidagi lihtsalt...Mulle meeldib teistele head teha.
(vtN21tutö)

...hästi palju on siin ikka inimese isikuomadused nagu mängus/.../kui inimene on sihukene abivalmis ja aktiivne, et noh, siis ta nagu lähebki, et kui ta ikkagi...noh, ei viitsi või ei vaevu, et teda, noh, nagu ei huvita see.../.../Ilmselt on ikkagi see inimeste aktiivsus esmane, ma kujutan ette, see kaasalöömise soov.
(mvtN37tö)

Seega aitaks nende käsitlusele tuginedes vabatahtlike baasi laiendada just selliste inimeste ülesleidmine ja nende poole pöördumine, kellel on olemas teatud sisemine soov ühiskonda panustada ning kes on juba loomu poolest väga heatahtlikud, abivalmid ja altruistlikud.

Teisalt ei tahtnud fondi esindajad jällegi puhast altruismi vabatahtlikkusega tegelemise ainsa põhjusena uskuda. Pigem arvasid nad, et enamasti ei osaleta pelgalt omakasupüüdmatusel ja teiste abistamise soovist, vaid loodetakse teatavaid kasusid ikkagi ka endale.

Fondi endine ja praegune tegevjuht ning hulk mittevabatahtlikke ja vabatahtlikke nimetasid sisemisele soovile vastukaaluks vabatahtlikus tegevuses kaasalöömise impulsina ka igavusest ja tegevusetusest tulenevat aja sisustamise soovi, n-ö eikusagilt tekkinud mõttele reageerimist ning uudishimu, mis viitab pigem sihipäratule tegevusele ilma igasuguse sügava sisemise ajendita. See annab samuti tunnistust, et vabatahtlikena ei tasuks välistada ka neid, keda

toovad missioonitunde ja altruismi asemel vabatahtlikkuse juurde ülalnimetatud ajendid. Kuigi võib eeldada, et vabatahtlikkusest pigem ajaviidet otsivad inimesed ei tunneta suurt vaimset sidet konkreetse tegevuse eesmärgiga, mistõttu ei ole nende näol kuigi tõenäoliselt tegemist pühendunud ja püsivate vabatahtlikega, siis võib nimetatud seos tekkida ning vabatahtlik tegevus neile südamelähedaseks saada ka aja jooksul. Selliste arengute võimalikkusest kõneleb ehedalt ühe Lastefondi vabatahtliku tee vabatahtlikkuse juurde:

Ma olin kodune, midagi tahtsin teha, see tegevus ise tundus põnev olevat. " /.../ „Alguses läks „Teeme ära!“-s mulle väga korda keskkonna teema, kogu aeg on see mind väga huvitanud, õppisin Tartu Ülikoolis kunagi bioloogiat ja siis...See teema paelus. Ja siis hakkas paeluma see tegevus. (vtN32tö)

Nagu näha, sai kõik alguse tegevusetusest, kuid lõppes üha suurema ning sisemisest soovist ajendatud kaasatusega erinevatesse vabatahtlikesse tegevustesse. Selliseid julgustavaid näiteid on vabatahtlike seas teisiigi.

Siit tulenevalt võib antud uurimusest ilmnenu põhjal järeldada, et kui tegemist ei ole just äärmuslikult ükskõikse, passiivse ja egoistliku persooniga, siis on iga inimese puhul tegelikult olemas midagi, mis teda vabatahtlikuks tegevuseks võiks ajendada. Kuna aga need motivaatorid ja ka vabatahtlikkusele seatavad ootused inimeseti suurel või vähemal määral erinevad, siis tuleb vabatahtlikest huvitatud organisatsioonil pakkuda midagi neile kõigile.

Ootused vabatahtlikkusele

Nagu eeltoodud jooniselt näha, võivad ka ootused vabatahtlikule tegevusele inimeseti paljuski erineda. Näiteks oli mõlema grupi seas nii neid, kes ootavad vabatahtlikkusest suurt tegevusvabadust ja võimalikult vähe piiranguid, millega paratamatult kaasneb ka suur vastutus, kui ka neid, kes pigem väldiksid mahukaid kohustusi ja suurt koormust ning eelistaksid, et neile antaks konkreetseid ülesanded, mille täitmine on nii nende enda jaoks lihtsam kui ka organisatsiooni poolt hõlpsamini kontrollitav ja jälgitav:

...see, et on ühte moodi nagu asjadest aru saadud ja ülesanded on selgelt, konkreetsetelt jagatud ja siis kõik teavad, mida nad tegema peavad. (mvtN32tt)

Ja minule endale meeldib, kui mulle antakse vabad käed. Et mulle öeldakse, et on vaja ära teha selline asi, kuidas sa seda teed, vaatad ise, tahad kellegi käest nõu küsida, alati on inimene olemas. Et jah, minu jaoks on oluline vabadus. (vtN32tt)

Seega, lisaks sellele, et vabatahtlikkusega hakatakse tegelema väga erinevatel ajenditel, lahknevad ka inimeste ootused sellele. See tõestab taas, kui võrd oluline organisatsiooni jaoks on vabatahtlike hankimiseks ja hoidmiseks nende erisugustele eelistustele vastamine ning

võimalikult mitmekülgsete alternatiivide pakkumine. Seda enam, et LF esindajatega vesteldes ilmnes kolmaski erinev nägemus – vabatahtlikele soovitakse pakkuda küll paindlikkust, kuid samas on fondi seisukohalt oluline, et inimesed oleksid valmis tõsiselt sellele tegevusele pühendumisele ning üsna suuri kohustusi võtma. Laialdase vastutuse andmist käsitlesid fondi esindajad pigem tunnustusena ning uskusid, et ka LF vabatahtlikud tajuvad seda selliselt.

Ühiselt tajutud motiivid, ajendid ja ootused

Hoolimata inimeste erinevatest nägemustest vabatahtlikkuse motiividele, kerkisid siiski ka antud uurimuses esile respondentide poolt teatud sagedamini mainitud motiveerivad tegurid. Vabatahtlikkuse puhul väärtustati nii vabatahtlike kui mittevabatahtlike poolt eriliselt just sellega kaasnevaid uusi võimalusi ja elamusi; sotsiaalse võrgustiku laienemist; emotsionaalset laengut; võimalust tegeleda enesele huvipakkuva ja südamelähedase teemaga; silmaringi ja maailmapildi laienemist; eneseteostuse ja eneseväljenduse võimalust; toredat ajaviidet ning meeldivat seltskonda; enese arendamisvõimalust läbi praktika ja uute oskuste; võimalust ennast kasuliku ja vajalikuna tunda ning midagi ümbritsevas ise muuta ja parandada:

...täpselt, et see suhtevõrgustik ja tutvused /.../et kui otsid kedagi inimest, siis saad nagu inimeste käest ka küsida, et kas keegi tunneb või. Et see on nagu...ma ütlen, et ongi see suhtevõrgustik on tähtis. (vtM29tö)

Vabatahtlikkuselt ootasid mõlemad sihtgrupid enamasti ka ajalist sobivust ja paindlikkust, mis tagaks tegevuse kooskõla muu eluga; mitmekesiseid ning vaheldust ja väljakutset pakkuvaid tegutsemisvõimalusi, mille vahel saaks valida; vabatahtlike panuse väärtustamist ning hindamist läbi tänu avaldamise või premeerimise; töökorralduse konkreetsust ja head organiseeritust; selget ja põhimõtetega kooskõlalist eesmärki; tajutavaid ning reaalseid tulemusi, nende mõõdetavust ning järjepidevust; sunduse ja kohustuslikkuse puudumist ning oskustele, huvidele, soovidele ja isikuomadustele vastavat tegevust:

Ja minu jaoks on see väga tähtis, et keegi mitte ainult ei ütle „aitäh“, vaid tähtis on see, et mind toetataks. /.../ Kui inimesed toetavad ja lähevad kaasa, siis tavaliselt on sellel asjal ka edu... (mvtN70tö)

...kui sa tegelikult näed kohe seda tulemust, siis on nagu...kohe saad selle hea tunde. (vtN23tutö)

Üsna mitmeid nimetatutest (lõbus ajaviide; soov midagi kasulikku teha; uued kogemused, oskused ja tutvused; paindlikkus; isiklik seos teemaga; eneseteostus) nägid potentsiaalsete ootuste ja motiividena ka fondi esindajad, kuid palju oli ka tegureid, mida endine ja praegune tegevjuht välja ei toonud. Seega pakub vabatahtlike seisukohtade ja hoiakute väljaselgitamine organisatsioonile väga palju uut ja kasulikku informatsiooni.

Kokkuvõtteks, kuna just need mõlema sihtgrupi poolt mainitud tegurid motiveerivad või motiveeriks neid vabatahtlikkusega tegelema või jätkama, siis tuleks eriti just nimetatud motivaatoreid potentsiaalsetele ja olemasolevatele vabatahtlikele pakkuda ning rõhutada.

Mittevabatahtlike poolt mainitud motiivid, ajendid ja ootused

Samas pakuvad vabatahtlikke kaasavatele organisatsioonidele, sh Lastefondile, vabatahtlike värbamiseks ja haldamiseks kahtlemata kasulikku informatsiooni ka harvem mainitud impulsid, loodetakse kasud ja ootused. Näiteks töid üksnes mittevabatahtlikud motivaatorina esile vabatahtlikkuse ja vabatahtlike hea maine ja kuvandi:

...kuna ma olen nagu nendega, kes Eestis on oma teenistust teinud, kokku puutunud ennem, siis nad jätsid hästi hea mulje ja...oligi see, et tekkis tahtmine ise ka. (mvtN24tu)

See aspekt aga kinnitab eespool kirjeldatud ja sihtgruppide poolt väljatoodud vabatahtlikkuse populariseerimisvõimaluse – positiivsete aspektide rõhutamise ja eeskujude toomise – paikapidavust. Kuna tegevuseks võib ajendada ka pelk ettekujutus või mulje vabatahtlikkusest, siis ongi tarvis väljapoole saata positiivseid sõnumeid ning vabatahtlikku tegevust millegi vaeva väärt olevana promoda.

Lisaks kuvandile nimetasid mittevabatahtlikud vabatahtlikuks tegevuseks ajendava tegurina ka omakasu tajumist ehk et vabatahtlikkuseks oldaks valmis juhul, kui tunnetataks, et sellega kaasneks otsene või kaudne kasu ka neile endile. See viitab taaskord, et vabatahtliku tegevuse edendamise ja arendamise juures on võtmeteguriks selle väljaselgitamine, mida erinevad inimesed kasudena tajuvad ning neid lisaväärtusi ka pidevalt ja sihipäraselt kommunikeerida.

Veel pidasid mittevabatahtlikud oluliseks, et vabatahtlik tegevus ei nõuaks liialt suurt vaeva ja füüsilist pingutust ning oleks ajaliselt võimalikult vähesiduv:

Et ei oleks väga pikk selline tööaeg, selline normaalne. Selline mingi...ei pea ju terve päev rügama, paar tundi. (mvtM17kk)

Seega motiveerib neid kaasa lööma mitte väga vaearikas ja aeganõudev tegevus ning teadmine, et ühekordne kaasalöömine ei seo neid igaveseks üüratu kohustusega.

Samuti mainisid vabatahtlikkusega seni mitte kuigi aktiivselt tegelejad, et neid paneks (aktiivsemalt) kaasa lööma teatava tõuke olemasolu tegevusega alustamiseks, näiteks kellegi

kutse või abipalve. Oluliseks motivaatori või ootusena nimetati ka seda, et vabatahtlikena ei peaks nad muretsema oma põhivajaduste, s.o toidu, öömaja jms rahuldatusel pärast:

Kui ma saaks seal mõne tassi kohvi ja võib-olla natuke süüa päeval, et ma ei peaks nälgima. Ja ma ei peaks kuskil vihma ja külma käes olema, siis ma isegi võiksin seda kaaluda. (mvtM27tt)

Vabatahtlike poolt mainitud motiivid, ajendid ja ootused

Ühe vabatahtliku tegevusega alustamise impulsina nimetasid vabatahtlikud näiteks konkreetse osalemisele üleskutsuva teate sisu, mis neile kuidagi eriliselt silma jäi või mõju avaldas. See tõestab, et vabatahtlikke värbamise juures on just edastatav sõnum äärmiselt oluline esmahuvi tekitaja ning see peab seetõttu olema võimalikult mõjuv ja meeldejääv.

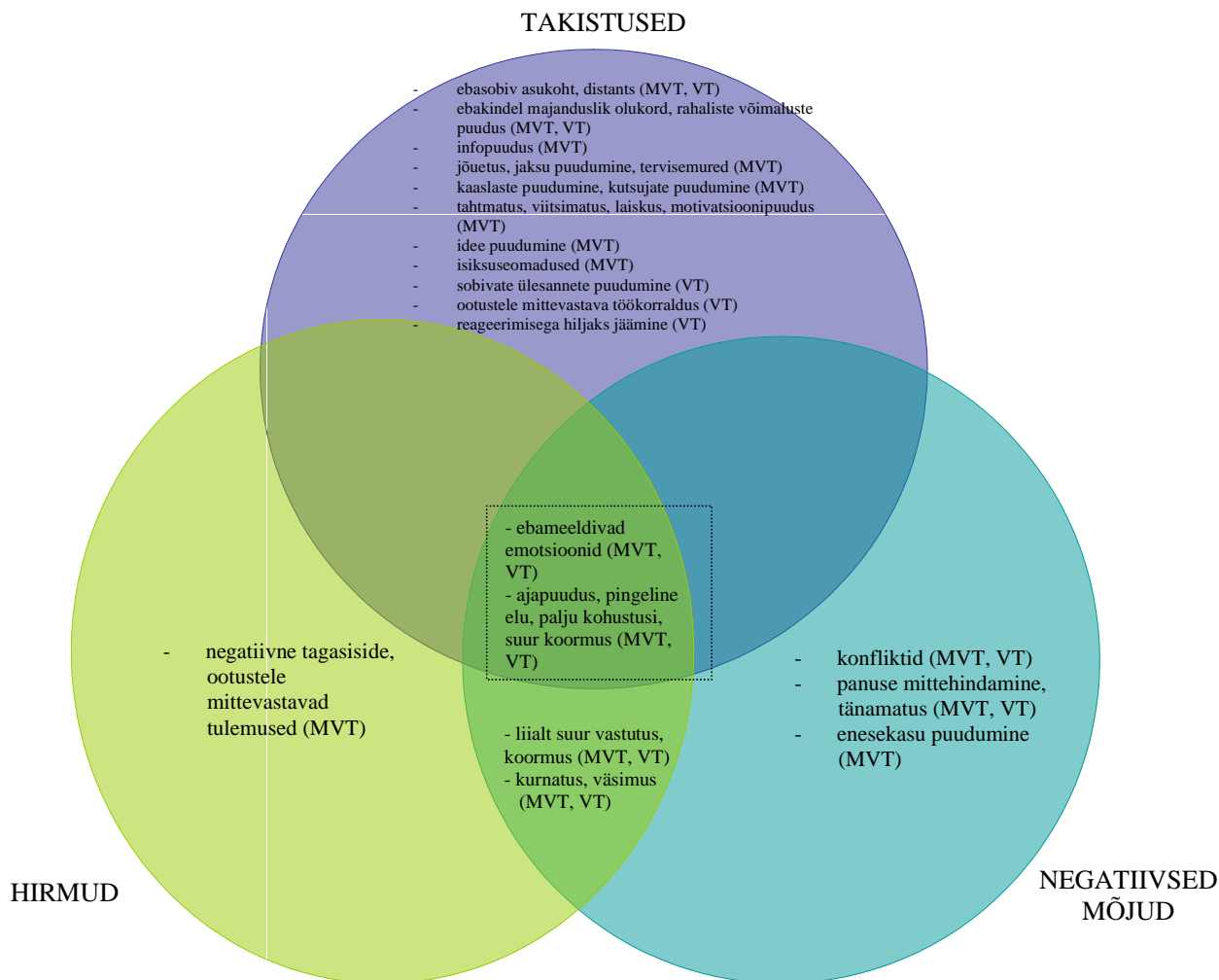
Olulised ajendid olid Lastefondi vabatahtlike jaoks ka soov viia ellu mõnda enda algatust või ideed; saada eneses selgust ja korrastada oma prioriteete; ennast proovile panna või ületada ning kuhugi kuuluda ja mõttekaaslasid leida. Seega on vabatahtlikus tegevuses kaasalöömine sageli mitte niivõrd teiste, kuivõrd just isiklikest vajadustest tulenev. Seevastu vabatahtliku tegevuse juures hoidis neid sageli just teiste vajaduste tajumine ning sellest põhjustatud kohuse- ja vastutustunne. Nagu näha, võivad motiveerivad tegurid tuleneda nii vabatahtlikest endast kui ka ümbritsevast keskkonnast.

Kuna fondi vabatahtlikel on enamasti olnud rohkem sihipäraseid kokkupuuteid vabatahtlikkusega ning sellest tulenevalt ka erinevat laadi kogemusi, siis ei ole imestada, et nad oskasid mittevabatahtlikest enam välja tuua väga selgeid ootuseid enda jaoks sobivale ja ligitõmbavale vabatahtlikule tegevusele. Näiteks teeb vabatahtlikkuse nende jaoks meeldivaks jagatud vastutus; pidev omavaheline suhtlus, tagasiside ja kommunikatsioon; enese kaasatuna ja kasulikuna tundmine; võimalus vabatahtlikuna areneda; toetav, võrdsust ja koostööd soosiv sisekliima; mitmekesine ja pühendunud meeskond; kaasava organisatsiooni pidev areng; üllas ja õilis eesmärk parajalt siduv (mitte liiga ametlik ja keeruline, aga ka mitte liiga vaba ja lihtne) liitumisprotsess ning see, kui neile uue liikmena kohe liialt suur koormus osaks ei saa:

Ühesõnaga, ma arvan, et sellesse gruppi kuulumine või sellesse vabatahtlike organisatsiooni saamine, see peaks olema privileeg. Et ma pean vaeva nägema, et sinna saada. " /.../, Aga muidugi on ka see, et see ei tohi olla selline ülliraske, et...noh, mingi selline grupp, et nagu väga raske on...et ei võta võõraid omaks nagu. Et see on ka suur oht. (vtN21tutö)

Vabatahtlikkusega tegelemise ühiselt tajutud barjäärid

Mõlemad sihtgrupid olid ka veendunud, et vabatahtlikkusega tegelema hakkamine, sellega aktiivselt tegelemine või sellega jätkamine on paljuski sõltuv barjääride ehk takistuste, hirmude ja negatiivsete kõrvalmõjude olemasolust või puudumisest (vt joonis 4).

Joonis 4. Vabatahtliku tegevuse barjäärid.

Jooniselt on näha, et üheks suureks takistuseks kas üldse või aktiivsemalt vabatahtlikkusega tegelemisel on mõlema sihtgrupi jaoks ajapuudus, senine niigi pingeline elu või teised olulised kohustused, mis ei jäta ruumi kas isegi sellisele mõtte peale tulekuks või ei luba lihtsalt rohkemal määral ennast vabatahtliku tegevusega hõivata:

...oma elu ja töö tõttu mul nagu ei teki sellist nagu vaba mõtet selles suunas. (mvtN42tt)

Oluliste takistustena nimetasid nii vabatahtlikud kui mittevabatahtlikud ka konkreetse vabatahtliku tegevuse füüsilist kaugust enda asukohast ning rahaliste võimaluste puudumist või ebakindlat materiaalselt olukorda, mis ei võimalda neil kas üldse või laiaulatuslikumalt vabatahtlikkusega tegeleda, kuna ollakse eeskätt sunnitud otsima võimalusi raha teenimiseks. Lisaks peljati ka liigset vastutust ja väsitavust ning seda, et (aktiivsema) vabatahtlikkuse tõttu jääks neil vähem aega teiste tegevuste ja kohustuste jaoks:

...kui ma teeks seda tööajast, siis ma kaotaks oma päevaraha, kui ma teeks seda näiteks nädalavahetusel, siis ma kaotaks oma puhkehetke, mida ma võiksin kasutada näiteks...oma hobideks. (mvtM27tt)

Kaasnevat lisakoormust tajusid suurima võimaliku barjäärina vabatahtlike jaoks ka Lastefondi esindajad.

Nii ajaliste ja materiaalsete ressursside puudumise kui ka liigse distantsi tajumine vabatahtlikkusega tegelemise barjäärina kinnitab taaskord, et vabatahtlik tegevus peab osalejate jaoks olema võimalikult paindlik ja nende vajaduste, võimaluste ning soovidega kooskõlas. Seega, kui kaasav organisatsioon soovib oma vabatahtlike baasi laiendada, tuleks tal potentsiaalsetele vabatahtlikele pakkuda ja rõhutada võimalust kaasa lüüa endale sobival ajal ja mahus; tagada neile kaasnevate kulude hüvitamine ja seda ka kommunikeerida ning leida võimalusi soovijatel anda oma panus ka füüsiliselt eemal asudes.

Veel tajuti mõlema sihtrühma poolt barjääradena vabatahtliku tegevusega kaasneda võivaid ebameeldivaid emotsioone nagu enesega rahulolematust, haletsust jms; negatiivset tagasisidet ning konflikte. Viimaste all peeti silmas nii organisatsioonisiseseid erimeelsusi kui ka liigest koormatusest tulenevaid eraelulisi pingeid:

Ja kindlasti üks asi on see, et kui...sõltub ka partnerist, eksju, et kas ta on seda sama meelt, et miks sa nüüd jälle, täna on laupäev-pühapäev, sa lähed jälle mingit asja ajama, me võiks hoopis....No et seda laadi isiklikud pinged võivad ka tekkida, eks, et kui ei ole nagu peresiseselt asjad nagu koos või ühiselt... (mvtN32tt)

Eeskätt mittevabatahtlike poolt tajutud barjäärid

Mittevabatahtlike jaoks erinevalt vabatahtlikest oli üheks peamiseks vabatahtlikus tegevuses osalemise takistuseks informatsioonipuudus. Vabatahtlikkusega sihipäraselt mittetegelenud respondendid tõid esile, et seni ei ole nad vabatahtlikuna kas üldse või laiaulatuslikumalt kaasa löönud, kuna ei ole olnud kursis võimalustega, kuidas seda teha saaks:

...mul on nagu siiralt kahju, et selliseid üleskutseid nagu ei...ma kas ma ei märka või need lihtsalt ei ole nii atraktiivsed, et ma neid näeksin ja selles mõttes... (mvtN37tö)

Samuti nimetati mittetegelemise põhjusena eestvedajate, kaasakutsujate või kaaslaste puudust. Mittevabatahtlikud tunnistasid, et nad läheksid hea meelega vabatahtlikuks, kui nad ei peaks seda üksi tegema või kui keegi neid otseselt kutsuks. See kinnitab ka eelnevalt juba esiletoodud seltskonnaga mineku või sõprade eeskuju olulist motiveerivust. Seega tasuks vabatahtlikel organisatsioonidel, sh Lastefondil uute liikmete värbamisel rohkem keskenduda just isiklikele kontaktidele ja personaalsele lähenemisele.

Kui eespool nimetatud barjäärid on vabatahtlikest huvitatud organisatsioonide jaoks erinevatel viisidel võrdlemisi kergesti ületatavad, siis kõige keerulisemaks takistuseks võib pidada potentsiaalsete vabatahtlike täielikku motivatsioonipuudust ehk viitsimatust ja tahtmatust vabatahtlikkusega tegeleda, mis samuti mitteosalemise põhjusena välja toodi:

...ma ei näe praegu selleks mitteringisugust, noh, motivatsiooni eneseületamiseks, et ma nüüd võtaksin kätte ja läheksin. (mvtM25tö)

Osalt on see kahtlemata seotud samuti takistusena mainitud enesekasu puudumisega, mistõttu võib selle barjääri ületamisel olla ainsaks võimaluseks vabatahtliku tegevuse kasude ja eeliste kommunikeerimine, mis võib, aga ei pruugi neid inimesi vabatahtlikkuseks motiveerida ja ajendada. Samas tuleb tunnistada, et kindlasti ei olegi kõik inimesed vabatahtlikkuseks loodud ning alati on grupe, kellele see tegevus mitte mingil moel ligitõmbav ei näi.

Ka isiksuseomadustest põhjustatud barjäärid, mida mittevabatahtlikud takistustena välja tõid, võivad osutada üsna raskesti ületatavateks, kuna inimese iseloom on üsna muut(u)matu. Sama lugu on energia ja jaksu puudumise ning tervislikust seisundist tulenevate takistustega. Samas võib siinkohal taaskord abi olla erinevate tegevusvõimaluste pakkumisest. Näiteks kui inimesele ei sobi haigete lastega haiglakeskkonnas tegelemine, kuna tal on suur hirm haiglate ees, tuleks talle leida muud rakendust. Ning kui potentsiaalse vabatahtliku kehaline vorm ei võimalda tal teha rasket füüsilist tööd, siis peaks talle pakkuma teisi võimalusi aitamiseks. Äärmiselt oluline on siinkohal ka vabatahtlikkusele üleskutsuvates sõnumites rõhutada, et kaasalöömiseks on mitmeid alternatiive ning kõigile leidub sobiv viis oma panuse andmiseks.

Eeskätt vabatahtlike poolt tajutud barjäärid

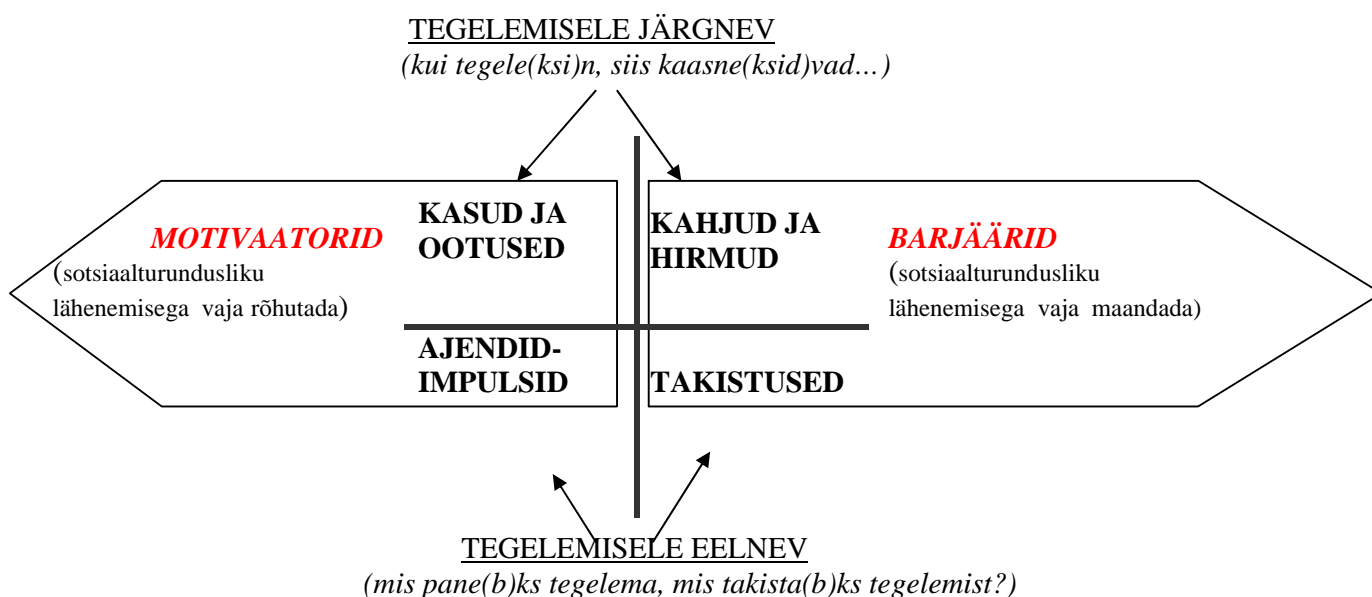
Ka vabatahtlike poolt tajutud barjäärid viitavad väga selgelt vajadusele vabatahtlikku tegevust erinevatele inimestele sobivaks kohandada – aktiivsema tegelemise takistustena nimetati endale sobivate ülesannete puudumist ja ootustele mittevastavat töökorraldust. Juba

olemasolevate vabatahtlike ootustele ja eelistustele on organisatsioonil kahtlemata lihtsam vastata siis, kui ta nendega põhjalikult kursis on. Miks mitte selleks aeg-ajalt läbi viia süvavestlusi vabatahtlikega või anonüümseid küsitlusi. Viimased võivad olla isegi parem lahendus, kuna inimesed kalduvad olema ausamad ja paljastama rohkem informatsiooni, kui nende poolt öeldut ei ole võimalik nende isikuga seostada.

Motiveerivate tegurite rakendamine vabatahtlikkuse edendamiseks

Kokkuvõttes võibki vabatahtlikkuse ajendeid, impulsse ning saadavaid ja loodetavaid kasusid vaadelda vabatahtlikkuse motivaatoritena. Samas takistusi vabatahtlikus tegevuses osalemiseks ning sellega seonduvaid hirme ja negatiivseid aspekte võib käsitleda vabatahtlikkuse barjääradena. Vabatahtlikkuse edendamiseks on vabatahtlikke kaasavate organisatsioonide, sh Lastefondi jaoks oluline potentsiaalseid motiive „turundustegevuse“ käigus rõhutada ja ära kasutada ning barjääre minimaliseerida või maandada (vt joonis 5).

Joonis 5. Vabatahtliku tegevuse edendamine sotsiaalturunduslikus „võtmes“.

Viimast kinnitab ka asjaolu, et mittevabatahtlike valmisolek vabatahtlikkuseks tundus olevat samuti nimetatud kriteeriumitest mõjutatud. Kuigi intervjueeritute seas oli nii neid, kes pigem ei näinud ennast vabatahtlikkusega tegelejatena, kui ka neid, kes uskusid, et võiksid seda teha, kaasnesid mõlema osapoole seisukohaga teatud nõuded, mis peaksid olema täidetud, et nad

vabatahtlikus tegevuses osalemist kaaluksid. Suur osa küsitletute poolt nimetatud tingimustest seostusid eespool mainitud vabatahtlikele omaste tunnuste ja eeldustega (vt tabel 1).

4.2 Lastefondi tajumine

4.2.1 Mittevabatahtlike teadmised Lastefondist

Seni sihipäraselt vabatahtlikkusega mittetegelenute teadmised Lastefondist kaldusid olema pigem napid. Oli nii neid, kes ei olnud fondist isegi mitte kuulnud, kui ka neid, kes tunnistasid, et mingisugune aimus neil küll on, kuid kindlad ja põhjalikud teadmised Lastefondi olemusest ja tegevusest puuduvad. Kohati meenus fond intervjueeritutele alles pärast selgitavat ja tutvustavat juttu:

Kui nüüd meelde tuleb, siis Lastefond on vist tõesti nende munade peal, kuhu saab raha annetada. Vist lastehaiglas. /.../ Kaos tegelikult. Ma ei suutnud meenutada, kus ma seda näinud olin. (mvtM20tu)

Lastefondialaste teadmiste allikad

Mittevabatahtlikud tõid oma teadmiste vähesuse põhjusena sageli esile infopuuduse LF kui organisatsiooni kohta, üks respondent mainis ka huvipuudust. Tihtipeale tuginesidki nende teadmised oletustele, eeldustele ja alateadlikele seostele Lastefondi nime või teiste fondidega:

...iseenese aju ragistamine mingil määral, et...mujalt mulle nagu ei ole midagi selle kohta silma hakanud. (mvtM25tö)

...ma olen näinud, et on mingi sünnitusmaja, mingi Tallinna Pelgulinna või mis iganes lastefond ja seal nagu on tahetud...jälle on ostetud, on raha kokku saadud ja siis on ostetud mis iganes aparatuur. Ja siis lihtsalt tekibki see seos ka selle fondiga, et täiesti absoluutselt ainult seose põhjal, ei mingit teadmist kui niisugust aluseks ei ole. (mvtN37tö)

Samuti mainiti teadmiste allikatena sageli erinevaid annetuskampaniaid, sh nii linnapildis tähele pandud korjanduskaste, välireklaame kui meediakampaniaid. Osade respondentide teadmised aga tuginesid isiklikele kokkupuudetele Lastefondiga seotud inimestega:

...kuna tuttav inimene ja meie magistrant on seal eesotsas olnud, võib-olla olen ma sellele ka natuke rohkem tähelepanu pööranud... (mvtN54tt)

Isegi kui intervjueeritud Lastefondist üht-teist teadsid, siis sageli paljudest organisatsiooni tegevusvaldkondadest neil siiski aimu ei olnud. Samuti seostusid osadele küsitletud mittevabatahtlikele fondiga ka täiesti kõrvalised asjad ja valeteadmised:

Kas see suure õe ja venna asi on ka äkki sealt tulnud idee?/.../ Kas see fond on Tartu Ülikooli Kliinikumi oma? /.../ Fondi nime ma seostan muidugi veel mingite stipendiumite jagamisega. Või mitte päris? (mvtM20tu)

Seda, et Lastefond oma tegevuses vabatahtlikele tugineb, enamasti ei teatud või kui ka aimati, siis oli nägemus vabatahtlike kaasamisest üsna piiratud, näiteks seostati seda üksnes lastega tegelemisega ega kujutatud ette teisi võimalusi vabatahtlikuna fondi tegevuses kaasa lüüa:

Aga et nad üldse veel kuskil mingisuguseid vabatahtlikke tahaksid korjata või kellegagi koos midagi koos asja ajada, sellest ma ei tea küll mitte midagi. (mvtN32tt)

Ja need vabatahtlikud tegelevadki siis otseselt lastega? Aitavad taastusravi juures ja nii? (mvtM17kk)

Kokkuvõttes saab öelda, et mittevabatahtlike teadmised Lastefondist olid kas puudulikud või üsna ühekülgsed, piirdudes vaid annetuste kogumise alaste teadmistega ning nähtud kampaaniatega. Samuti ei eristatud TÜK Lastefondi sageli teistest Eestis tegutsevatest lastefondidest. See kõik näitab, et kui Lastefond soovib endale rohkem vabatahtlikke leida, siis peaks ta ennast ka organisatsioonina rohkem promoma ja püüdma teistest samalaadsetest eristuda. Eriti oluline on näidata, et peale rahakogumiskampaaniate tegeletakse veel teistegi asjadega. See kõik muudaks fondi potentsiaalsetele, ja ka olemasolevatele, vabatahtlikele atraktiivsemaks – kes ei tahaks olla osa hea maine ja kuvandiga organisatsioonist?

Samamoodi, kuna paljud mittevabatahtlikud isegi ei aimanud, et Lastefondis saab vabatahtlikuna kaasa lüüa või seostasid seda võimalust vaid (haigete) lastega tegelemisega, siis on just vabatahtlikkuse alase teabe laiemale avalikkusele „söötmine“ olulise tähtsusega. Kui inimesed ei tea, et selline võimalus üldse eksisteerib, siis loomulikult ei oska nad ka ennast pakkuda. Või kui nad eeldavad, et fondis saab kaasa lüüa vaid ühel kindlal moel, siis ei pruugi Lastefondi vabatahtlikega liitumine isegi mitte mõttesse tulla neil inimestel, keda huvitaks näiteks just mingisuguste ürituste organiseerimine, kontoritöö praktiseerimine vms. Et leida uusi vabatahtlikke, tuleb avalikkust fondist ja selle vabatahtlikkusest teavitada.

4.2.2 Lastefondi kuvand

Nii fondi juhtide kui mõlema sihtgrupi nägemus Lastefondist oli valdavalt väga positiivne, mis nappide fondialaste teadmistega mittevabatahtlike puhul võib eeldatavalt olla osaliselt tingitud Lastefondi seostamisest heategevuse ja annetamisega.

Lastefondi iseloomustavad märksõnad

Nii vabatahtlikud kui mittevabatahtlikud tajusid Lastefondi väga vajaliku ja tänuväärsena ning selle tegevus kiideti igati heaks. Samuti usuti fondil olevat väga üllas ja õilis eesmärk ning organisatsiooni peeti suuremeelseks, heatahtlikuks, omakasupüüdmatuks ning abivalmiks. Võib öelda, et ühendusel usuti olevat heategija ja abistaja roll. Ka Lastefondi esindajad ise olid arvamusel, et fondi näol on tegemist maailmaparandajaliku organisatsiooniga, mis tegutseb laste abistamise nimel ja nende hüvanguks:

Ta aitab niivõrd palju lapsi, kas või mingi ühe aparadi ostmisega, et see tegelikult võib päästa nii paljusid elusid. /.../Ta ongi lihtsalt niivõrd vajalik. Ma arvan, et kui seda ei oleks, siis oleks palju raskem. (vtN21tutö)

Lisaks kirjeldati Lastefondi sõnadega sõbralik, armas, tore ning samastati seda pehmete, mõnusate ja muhede asjade või nähtustega. Veel usuti ühendus olevat energiline, ettevõtlik, tegus, aktiivne, julge ja nooruslik ning leiti, et see on seni väga edukalt ja hästi toimunud ning kenasti oma eesmärgi täitnud ehk suutnud ka reaalselt haigeid lapsi väga palju abistada. Lastefondi tajuti väikese, aga tubli, vastupidava ja jätkusuutliku organisatsioonina:

[Nagu] Lõvi Leo! Ma arvan jah, selline...mõnus muhe loom, kes aitab maailma korda seada.“ (mvtM25tö)

Põhimõtteliselt peaks üldse seda organisatsiooni kiitma /.../tegelt jumala hästi toimiv. Seal on kõik kodulehed ja...asju aetakse nagu väga...nagu ametlikult ja.../.../hästi palju on näha reklaame ja asju... (vtM24tu)

Ka endise ja praguse juhi nägemus Lastefondist hõlmas suuremat osa nimetatud märksõnadest. Edu pandiks pidasid nad nii edukaid kampaaniaid, hästi õnnestunud visuaalset identiteeti, senist tulemuslikku koostööd kõikvõimalike organisatsioonidega kui fondi laia profiiliga nõukogu. LF olulise väärtusena tajutigi organisatsiooni aluseks olevat inimressurssi:

Et nõukogu on niisugune hästi laia vaatenurgaga nagu. Nad on erineva eriala inimesed ja igati omal alal proff, et ta ei ole nagu ainult meditsiinitöötajad. Et see on kõige suurem väärtus. (MK)

Et minu jaoks on küll see hästi oluline, nagu ma ütlesin sulle ka, et minule meeldiks, kui vabatahtlike jaoks oleks väärtus inimesed, kes siin fondis on. (KS)

Veel pidasid endine ja praegune tegevjuht Lastefondi arenevaks, innovaatiliseks, empaatiliseks, julgeks, värviliseks ja laia tegevusulatusega organisatsiooniks. Sarnaselt sihtgruppidele tõid ka nemad esile, et fond on väikese struktuuri ja hoomatava meeskonnaga ühendus, kuid rõhutasid, et see on pigem eelis, kuna võimaldab hoida liikmetega lähedast suhet. Samas leidsid Lastefondi esindajad, et mastaabilt on tegemist suure organisatsiooniga, mille tõttu omakorda väike inimressurss probleeme tekitab – praegune juht tunnistas, et kuna fondi juhtimine on suuresti ühe inimese õlul, on tegevjuhil suur kohustustekoorem ja raske

kõige haldamisega üksinda hakkama saada, mistõttu oleks hädasti vaja abikäsi. Seega ilmneb tegevjuhi poolt väljatoodust, et LF juhtimissüsteem ei ole organisatsiooni mastaabile vastav.

Ilmselt tulenevalt „juhtkonna“ miniatuursusest ehk sellest, et Lastefondi juhtimisega tegeleb vaid üks isik, pidas praegune juht Küllike Saar fondi olevat ka väga oma juhi nägu – viimane loob organisatsiooni, selle eesmärgid, tegutsemispraktikad jms.

Nii juhid kui mõlemad sihtgrupid leidsid, et Lastefond on ka usaldusväärne ning suure osa vabatahtlike, ja eriti LF esindajate meelest ka läbipaistev, selge eesmärgi ja põhimõtetega ning läbimõeldud tegevusega ühendus. Samas aga kerkis siinkohal esile teatav vastuolu, kuna osad vabatahtlikud tajusid fondi tema laiahaardelisusest tulenevalt ka veidi ebakonkreetsena. Mainiti, et ühendusel puudub selgelt sõnastatud visioon või konkreetne põhijoon ja -eesmärk:

See on väga naljakas tegelikult, et ei olegi nagu sihukest üheselt sõnastatud visiooni või seda, et kuhu me siis tahaks areneda... (vtN23tutö)

Fondi juhtide jaoks seisnes organisatsiooni läbipaistvus eeskätt selles, et annetajate huvid on alati esiplaanil ning nende panusesse suhtutakse suure vastutustunde ja hoolega.

Hinnang fondile ja selle kuvandile avalikkuses

Kõik sihtgrupid ning ka Lastefondi esindajad tajusid organisatsiooni laste abistaja ning neile väga vajaliku turvalisuse ja toe pakkujana, kohati isegi edasiviiva jõuna. Ka usuti fond olevat väga innovaatiline, arenemisvõimeline ja uudse lähenemisega. Eeldatavasti tulenevalt haigete laste, ning eriti erakordsete haigustega laste abistamise sihist pidasid mõlemad sihtrühmad Lastefondi ka väga tolerantseks ja sallivaks ühenduseks, kes näitab elu sellisena nagu see on, kontakti loomist reaalsusega tajusid fondi olemuse osana ka endine ja praegune tegevjuht:

...siin on nagu väga ikkagi see, miks ka neid, noh, kampaania valimise viis nagu või, et väga šokeerivad mõnikord. Aga elu ongi selline! Et need lapsed, vaesekesed, ongi sellised ja neil ongi selline haigus ja nemad peavadki sellega iga päev elama, eksju. (mvtN32tt)

Kuigi valdavalt leidsid intervjuueeritud ja fondi esindajad, et Lastefond on avalikkuses hea maine ja soodsa kuvandiga, tuntud ning nähtav organisatsioon, oli selles osas ka teistsuguseid nägemusi. Näiteks oli mittevabatahtlike seas ka neid, kes olid veendunud, et fond on jäänud enda ja oma tegevuse tutvustamisel liiga tagasihoidlikuks ning sellest tulenevalt paljude jaoks ka suhteliselt ebaselgeks ning vähe teatuks. Ka osad Lastefondi enda vabatahtlikud arvasid, et ühendus võiks olla rohkem tuntud ja nähtav. Fondi esindajadki uskusid, et kuigi juba praegu

on suudetud end suhteliselt nähtavaks teha, on organisatsioonil selles osas kahtlemata arenguruumi, kuna tuntust tajuti väga olulise edukuse eeldusena.

Mittevabatahtlikud ja fondi esindajad tajusid Lastefondi ka targa, optimistliku, võimalusi loova ja lootustandvana ning, ilmselt organisatsiooni eesmärgi tõttu, ka lapsemeelse või lapselikuna. Veel uskusid aktiivselt ja sihipäraselt vabatahtlikkusega mittetegelejad Lastefondi olevat piiratud ressurssidega ja tuge vajav.

Kuigi mittevabatahtlike arvamus ja ettekujutus fondist oli pigem positiivne, näis see mulje enamasti tuginevat eeldustele. Seda võis järeldada sellest, et tihti rõhutati vestlustes oma väidet olevat teadmiste puudumise tõttu pelgalt oletustele tuginev arvamus ja uskumus, mitte kindel seisukoht:

Ma ju tegelikult ei tea mitte midagi sellest, aga ma mõtlen, et sihukese tervishoiu ja ravisüsteemi puhul on see üks väga...noh, asjalik institutsioon igal juhul. (mvtM51tt)

No ma arvan küll [et rahad lähevad õigesse kohta], sest no vahepeal seal ikka midagi ostetakse vist. No ma arvan, ma ei ole kindel, noh. (mvtM27tt)

Samas tunnistasid osad mittevabatahtlikud, osaliselt kahtlemata samuti tulenevalt teadmiste puudumisest, et nad ei oska Lastefondist suurt midagi arvata, see on mittemidagiütlev ning jääb kaugeks ja võõraks. Sealjuures mainiti lisaks, et kuna ühendusega ei seostu ka midagi negatiivset, siis jääb nende arvamus fondist pigem neutraalseks.

Kuna fondi vabatahtlikel on organisatsioonist põhjalikumad teadmised ja üksikasjalikum sisevaade, siis töid nemad Lastefondist kõneledes enam esile just töökorraldust puudutavaid aspekte, mida nad fondile olemuslikuna tajusid. Näiteks usuti, et Lastefond on teatavas mõttes teiste poolt mittemõistetud ning tal tuleb tihti pörkuda inimeste mõistmatuse ja vastuseisuga. Samuti leidsid vabatahtlikud, et fondisiselt valitseb teatud vastuolu tulenevalt nõukogu ja juhtkonna veidi lahknevatest arusaamadest:

Et just see kontaktide loomine tegelikult ongi see põhiväärtus, et võib-olla tänu sellele teeme mingi projekti, kust tuleb lõpuks mingi väga suur summa mingisuguse tegevuse jaoks. Et mulle tundub, et nõukogu ei väärtusta piisavalt neid kontakte just. /.../Et natuke ma näen nagu seal vastuolu. (vtN26tö)

Vabatahtlikud nägid Lastefondi osalt ka teatud vahemehe rollis – seda tajuti heade inimeste abi vahendajana. Kohati kaldus aga antud rolliga seonduv ka äärmustesse, näiteks pidas üks vabatahtlik Lastefondi suisa müügimehelikuks ning sellest tulenevalt veidi pealetükkivaks:

See püsiannetus /.../...minule tundub see natuke liiga pealepressitud. Et seostub see selline pealekäimine. Ja noh, seda tööd ei saa muidugi ka muudmoodi teha, seda nende püsiannetuste kogumist. Et sa pead ikkagi nagu müüma. (vtM24tu)

Samuti kujutati fondi ilmselt selle rahakogumisfunktsioonist tulenevalt ette ka riigipoolsete lüünkade täitjana:

Samas kõik selle üldise tervishoiu ja meditsiini areng, et.../uuendada pidevalt, et me ei jääks nagu maha. Et riik nagu ei suuda seda kogu aeg, et siis...et koos ühiskondlikult me seda saame teha. (vtN20tu2)

Kõigele eelnevale vastukaaluks aga uskusid LF vabatahtlikud, et organisatsioon kannab mittemateriaalseid väärtuseid. Nad kirjeldasid fondi avatud, empaatilise, armastava ja hoolivana ning töid esile, et oma tegevuses väärtustab Lastefond lisaks nimetatutele ka koostööd, stabiilsust, järjepidevust, kohusetunnet, tolerantsust, arengut, uuenduslikkust, ausust, usaldusväärsust, laia silmaringi, soojust, sõbralikkust, abivalmidust ja inimlikkust:

Noh, seni on jäänud mulje kui väga avatud ja empaatilisest organisatsioonist. Ja...võib-olla selline kergelt vanaemalik, selles mõttes, et selline soe ja hooliv organisatsioon. Mulle tundub. (vtM25tu)

Paljuski toonitasid ka endine ja praegune tegevjuht Lastefondi aluseks olevate väärtustena samu aspekte. Lisaks töid nad oluliste põhimõtetenähtena esile sünergia, austuse, vastastikuse kasu ehk sümbioosi, viisakuse, täpsuse ja tähelepanelikkuse.

Laste ravi toetamise kõrval nimetasid lastefondlased (sh fondi esindajad) fondi eesmärkide või missiooni-visioonina ka tervishoiuvaldkonna probleemide esiletoomist ja neist teavitamist; hoiakute adekvaatsemaks muutmist ja eelarvamuste lõhkumist; tervishoiu arengu propageerimist ja haiguste ennetamist ning kaasinimeste abistamise, sh vabatahtlikkuse ja heategevuse juurutamist:

Ma arvan, et kõige põhilisem ongi see, et inimesed näeksid, et on neid, kes vajavad abi ja...nii-öelda kuidagi seda sotsiaalsel tasandil mõjutada inimeste suhtumist sellesse. (vtN22tutö)

Ühe olulise sihina tajusid nad ka senise tegevuse efektiivsemaks muutmist – oldi veendunud, et Lastefond peaks kindlasti oma tegevust jätkama ning miks mitte tulevikus ka laiendama.

Fondi endise ja praeguse tegevjuhi ettekujutus organisatsiooni tulevikuplaanidest näitab, et Lastefond on juba praegu võtnud suuna oma tegevuse efektiivsemaks muutmisele ja arendamisele. Fondi lähiaja prioriteetidenähtena tõi senine tegevjuht esile püsiannetajate osakaalu suurendamise ning hästi toimiva vabatahtlike süsteemi loomise. Praegune tegevjuht nägigi organisatsiooni visioonina püsiannetajate baasi laiendamist ning fondi annetusrahadetele

tuginemata äramajandamist. Võib öelda, et tegevjuht näeb LF tulevikuvisioni üsna habermasilikult tehnoloogilis-majanduslikult, st läbi konkreetsete majanduslike eesmärkide:

„Meil on üks visioon rahalise poole pealt küll, mida me alati siin nõukogu koosolekul heietame juba 9 aastat, mina küll viimased aasta, aga Merike on seda eelmised 8 aastat heietanud koos nõukogu liikmetega. Et kõik fondi tegutsemiskulud oleks võimalik ära katta intressidena saadava rahaga. (KS)

Igal juhul kinnitas Lastefondi praegune tegevjuht Küllike Saar fondil olevat tulevikuks väga selge siht ja visioon.

Kogu Lastefondi esindajate nägemuste põhjal saab öelda, et nad tajuvad oma organisatsiooni positiivsena ning usuvad, et sellisena nähakse seda ka väljastpoolt. Vähemalt loodetakse, et fondi kuvand langeb kokku organisatsiooni identiteediga. Endine ja praegune tegevjuht soovivad, et avalikkus näeks fondi täpselt sellisena nagu see ka tegelikult on – usaldusväärse, läbipaistva, konkreetse ja vastutustundlikuna. Oluliseks peeti, et fond oleks ühiskonnas nähtav, mõistetud ja heakskiidetud – et Lastefondi tajutaks kohana, kuhu soovitaks oma raha annetada. Samuti tunnistati, et organisatsioon ei taha jätta endast muljet kui parasiidist, vaid pigem partnerist ja vastuandjast. Kokkuvõtteks peavad LF endine ja praegune juht head mainet väga oluliseks.

Seosed Lastefondiga

Mõlemad sihtrühmad seostasid Lastefondi, ilmselt tema täispika nime tõttu, kas Tartu Ülikooli või Tartu Ülikooli Kliinikumiga. Sageli aitas see seos kaasa positiivse kuvandi tekkele lisades organisatsioonile respondentide silmis usaldusväärset ja tõsiseltvõetavat:

...mul pole õrna aimugi, kuhu tegelikult see raha läheb, aga ma kujutan ette, et ta läheb headeks eesmärkideks, kuna see juba ikkagi kliinikumi alla kuulub, siis tõenäoliselt see raha ka jõuab nende abivajajateni. (mvtM20tu)

Fond seostus intervjueritutele enamasti ka laste ravitingimuste parandamisega ning nende ravi toetamise ja arendamisega, mida kas teati või usuti olevat ühenduse funktsioon. Sageli ei osanud just mittevabatahtlikud seda otseselt fondi eesmärgina välja tuua, kuid olid kursis, et organisatsioon kogub raha erinevate raviaparatuuride jaoks, lastehaigla toetuseks või haigete laste raviks. Siit tulenevalt seostati Lastefondi ka rahakogumise, annetamise ja heategevusega. Ning just mittevabatahtlikud pidasid seda tihti ka ainukeseks fondi tegevusvaldkonnaks:

Igasuguse vajaliku aparatuuri soetamiseks rahakogumiskampaaniad või siis nende laste ravikulude kompenseerimiseks./.../Aga see, et mida nagu muidu tehakse, et võib-olla kas siis väikeseid asju ei peeta niivõrd oluliseks või noh, praegu jääbki tunne, et ongi ainult rahakogumiskampaaniad. (mvtM32tt)

Laste ravitingimuste parandamist Eestis ja nende maailmatasemele viimist konstateerisid ühe peamise LF funktsioonina ka selle juhid ise.

Ilmselt seoses organisatsiooni heategevusliku olemuse ning eelmainitud laste aitamise ja rahakogumiskompleksi funktsiooniga tulid intervjueritud vabatahtlikele ja mittevabatahtlikele fondist kõneldes tihtipeale meelde ka just nimelt kõikvõimalikud rahakogumiskompleksi- ja meediakampaaniad ning reklaamid.

Lastefondi visuaalse identiteedi tajumine

Ühenduse visuaalset identiteeti logo näol (vt joonis 6) tajusid nii LF esindajad kui mõlemad sihtgrupid valdavalt positiivselt – respondendid tunnistasid, et see on hästi välja kukkunud ning meeldib neile. Nad leidsid, et Lastefondi logo sobib organisatsioonile, sest edastab hästi selle sisu ja eesmärgi ning kogu visuaalne identiteet langeb fondi olemusega ilusti kokku.

Seda, et logo tõepoolest fondile kohane on, kinnitab ka asjaolu, et see seostus respondentidele nii lastega ja lapsepõlviga; hädas olemise ja abitusega; abistamise, suunamise ning turvalisuse ja toe pakkumisega kui edasiviiva jõuga, arenguga ja jätkusuutlikkusega. Kõik nimetatud aspektid on LF olemust silmas pidades täiesti relevantid. Üks mittevabatahtlik mainis logost kõneledes ka, et see eristub teistest ning tekitab oma kirkaste värvidega tumedal taustal LF olemusele kohase kontrastsuse – erksad toonid annavad edasi head ja üllast eesmärki, samas kui tumedus viitab tõsisetele probleemidele, millega tegeletakse.

Joonis 6. Lastefondi logo.

Samas oli nii vabatahtlike kui mittevabatahtlike seas ka neid, kes oleksid hea meelega logo mõneti senisest erinevana näinud – positiivsema, pehmema, õhulisema või hoopis teist laadi kujundusega. Üks mittevabatahtlik tõi ka välja, et logo on veidi eksitav ega anna Lastefondi olemust kõige selgemini edasi:

Ta alguses jätab sihukese mulje.../et see Lastefond on.../nagu sihuke koht, kuhu sa saad oma vanu mänguasju jätta, et neid mingisugustele lastekodu lastele anda... (mvtM27tt)

Ühe logo puudusena tajutigi selle ebaselgust ning raskesti määratletavust. Intervjueeritud töid esile, et esmapilgul on raske aru saada, mis kujutisega märgil tegemist on. Osadele meenutas see kaugemalt vaadates näiteks prille, teistele põtra, kolmandatele midagi hoopis ebamäära.

Kuigi mõlemad sihtgrupid tajusid logo valdavalt positiivselt ning kõik vabatahtlikud enamasti seda ka teadsid, ei olnud mittevabatahtlikud tegelikult sellega eelnevalt kuigi kursis – ükski neist ei kirjeldanud märki täie kindlusega, pigem oldi ebakindlad ja kahtlevad ning logo meenus neile vaid osaliselt või peale näitamist. Oli ka neid, kes seostasid fondiga vale logot:

Kas see on midagi selle rattaga? No mina ütleks, et Lastefondi logo on see kolmerattaline mingi imelik asi. Ma ei tea, ma ei mäleta täpselt nagu.... (mvtN23tu)

Kas see ei olnud mingi abstraktne sihuke...?/.../Kas seal oli roheline värv sees? (mvtM20tu)

See kõik viitab taaskord Lastefondi vähesele eristumisele teistest samalaadsetest fondidest ning liigsest tagasihoidlikkusest enda kui organisatsiooni avalikkusele tutvustamisel.

4.3 Lastefondi vabatahtlikkuse tajumine

4.3.1 Mittevabatahtlike ettekujutus Lastefondi vabatahtlikkusest

Eelarvamused ja valmisolek Lastefondi vabatahtlikkuseks

Intervjueeritud mittevabatahtlike seas domineeris ettekujutus, et Lastefondis saab vabatahtlikkusega tegeleda vaid teatud kindlatel piiratud viisidel ja valdkondades – (haigete) lastega tegeledes või annetusi kogudes:

...ma ei ole selles päris kindel. Mulle ei meeldi eriti, kui mul on hästi palju lapsi ümber.“ /.../ mulle ei meeldi selline kerjamine... (mvtM27tt)

Vaid üks respondent uskus, et Lastefondis oleks vabatahtlikuna võimalik tegeleda paljude erinevate asjadega. Sellest võib taaskord järeldada, et fond ei ole laiemat avalikkust piisavalt oma tegevuse, eeskätt vabatahtlikkuse alase tegevusega, kurssi viinud. Samuti võib selline teadmatus või eelarvamus olla üks põhjus, miks Lastefond potentsiaalsetele vabatahtlikele ligiõmbav ei ole – inimesed ei tule üldse selle pealegi, et nad võiksid kuidagi fondis kasulikud olla ning seetõttu ei pakugi ennast. Või kui nad ka sellealase üleskutsega kokku puutuvad, siis võivad nad LFvabatahtlikkuse enda jaoks välistada, kuna tegevusvaldkonnad, millega usutakse fondi tegelevat, ei tundu neile huvipakkuvad. Potentsiaalsed vabatahtlikud

isegi ei aima, et nad saaksid Lastefondis tegeleda ka näiteks ürituste organiseerimisega, praktiseerida raamatupidamist või viia ellu mis iganes häid ja fondile kasulikke ideid.

Samas, kui mittevabatahtlikud vestluse käigus LF vabatahtlikkusest parema ülevaate ja põhjalikumad teadmised said, olid nad enamasti vähemal või rohkemal määral valmis ka kaasa lööma. Siiski tunnistati, et see sõltub paljudest asjaoludest, näiteks panustamise mahust, kaasatulistate olemasolust ning konkreetsest tegevusest, teemast, kutsesest ja ajahetkest:

...see peaks ikkagi tulema sellisel õigel ajal, et kui ma jälle olen normaalne ja välja puhanud ja terveks saanud/.../siis kindlasti. Et eks see on jälle selle isikliku ajastuse küsimus ka jah. (mvtN32tt)

Ootused Lastefondi vabatahtlikkusele

Potentsiaalsete vabatahtlike ootused LF vabatahtlikkusele, kui nad sellega tegeleksid, langesid täielikult kokku ootustega igat laadi vabatahtlikule tegevusele. Fondi vabatahtlikkusest loodetakse toredat meeskonda, reaalseid ja tajutavaid tulemusi, arenemisvõimalust, meeldivat elamust ja töökeskkonda, võimalikult vähe aega- ja vaevanõudvaid tegevusi ning ametlikkust, panuse väärtustamist, võimalust tegeleda endale meeldivate, huvipakkuvate ja oskustekohaste asjadega, paindlikkust ning eesmärgi selgust ja konkreetset:

...kui on tarvis mingisugust aparati, siis ma tahaksin teada /.../ sinna juurde, noh, et milleks seda kasutatakse konkreetsemalt ja kui palju on neid lapsi, kellele seda oleks tarvis ja...ja kuidagi...noh, midagi niisugust. Mitte niisama, noh, et see on vajalik. (mvtN54tt)

Seega, tuleks Lastefondil esiteks läbi mõelda, kas vabatahtlikkus Lastefondis suudab neile ootustele vastata, võimalusel seda vastavalt kohandada ning seejärel kindlaks teha, et potentsiaalsed vabatahtlikud nendele ootustele vastamist tajusid ehk seda tuleks ka avalikult väljapoole kommunikeerida.

4.3.2 Vabatahtlike nägemus Lastefondi vabatahtlikkusest

Praegused vabatahtlikud tajusid LF vabatahtlikkust valdavalt positiivselt ning tunnistasid, et on senise kogemusega rahul. Oldi arvamusel, et fondis on meeldiv vabatahtlikuna tegutseda ning see annab neile palju positiivset energiat. Lastefondi vabatahtlikkuse teeb vabatahtlike sõnul meeldivaks muu hulgas ka tore tegevjuht ning see, et seal ei ole palju palgalisi töötajaid. Üldse oldigi fondi juhtimisega väga rahul ning usuti, et organisatsioon on väga oma meeldiva ja asjaliku tegevjuhi nägu. Lastefondlased tajusid fondi ka kui väga avatud, mõistva, vastutuleliku ja oma vabatahtlike väärtustava organisatsioonina ning Lastefondi peeti üheks olulisemaks vabatahtlike kaasavaks ühenduseks Eestis:

...Pii ütles ka alati, kui näiteks mingi koosolek oli või midagi.../et meil on kõigil oma elu ka ju, et sellest pole midagi, aga lihtsalt ikka vastake, kes saab, kes ei saa, noh mida iganes. (vtN23tutö)

Ja siis...väga uuendusmeelne või progressiivne, selles mõttes, et Eestis väga sellist teist nii suurt asja ei ole nagu olemas, just selle vabatahtliku teenistuse suhtes.“ (vtN22tu)

Fondi vabatahtlikkuse oluliste väärtuste ja põhimõtetenähtena tajusid vabatahtlikud kohusetunnet, täpsust, pühendumist, koostööd, abivalmidust, usaldusväarsust, ausust, initsiatiivi, aktiivsust ning ettevõtlikkust. Ehk siis kõike seda, mida Lastefondile endalegi iseloomulikuks peeti.

Lastefondi vabatahtlikkuse kitsaskohtade tajumine

Eelmainitu kõrval aga tunnistati, et kuna vabatahtlike kaasamine on alles uus ja arenemisjärgus asi, on Lastefondi vabatahtlikkusel ka teatud kitsaskohti. Näiteks mainiti vabatahtlikkust pärssivana vabatahtlike vähesust, mis osaliselt tuleneb teisest puudusest – tegevuste piiratud arvust. Nimelt arvasid vabatahtlikud, et kuna LF ei ole jõudnud veel väga palju erinevaid vabatahtlikuna kaasalöömise võimalusi välja arendada, siis pole praegu lihtsalt kõigile potentsiaalsetele abistada soovijatele sobivaid tegevusi pakkuda, mis omakorda pärssib vabatahtlike sihtgruppi, ja seeläbi ka vabatahtlike baasi laiendamist. Fondi vabatahtlikud olidki veendunud, et just praegused tegevusvõimalused määravad suuresti vabatahtlike sihtgruppi, kelleks hetkel on peamiselt tudengid ja noored inimesed:

Jah, aga kuivõrd kompetentsed oleksid pensionärid Lastefondis, seda ma nüüd täpselt ei kujuta ette. Et võib-olla just selline „värske veri“ oleks parem. (vtN20tu2)

Olulise vabatahtlike vähesuse arvu põhjusena tajuti ka Lastefondi vähest ligiõmbavust ja tuntuks potentsiaalsete vabatahtlike seas. Vabatahtlikud leiavad, et fond võiks olla teatum ja vabatahtlike võiks kahtlemata rohkem olla. Samuti usuti, et fondi vabatahtlikkuse arengut pärssib vabatahtlike pidev vaheldumine ja vähene püsivus. Teataval määral peeti probleemiks ka praegust LF vabatahtlikkuse ebaselgust ja -konkreetsust – inimesed ei mõista täpselt, milles fondi vabatahtlikkus seisneb, mistõttu nad sellesse ka püsivalt ei panusta:

...vabatahtlikkus on muutunud väga uduseks mõisteks, et ongi, et...mingid inimesed, kes nagu tulevad, siis see, et vajub nagu nii kiiresti ära, et tegelikult ikkagi ju ei ole sellist nagu ühtset ja pidevat panustamist organisatsiooni sees. (vtN23tutö)

Mõnes mõttes annab Lastefondi vabatahtlikkuse ebaselgusest vabatahtlike jaoks aimu ka fakt, et isegi paljud vabatahtlikud ei teadnud kõiki võimalusi, kuidas nad fondis vabatahtlikuna kaasa lüüa saavad või seostasid Lastefondi vabatahtlikkusega ka asjassepuutumatu tegevusi:

(Raputab pead) [ei ole kursis erinevate võimalustega]. Aa kuule, kas mingi aasta ei olnud nii, et saad seal lastega käia mängimas seal haiglas. Ja siis see doktor Kloun oli ka vist...või see ei olnud see? Et sellest olen kuulnud jah. (vtM24tu)

Lastefondi töökorralduse tajumine

Vabatahtlikkuse erinevatest külgedest kõneledes kerkis esile nii aspekte, millega fondi vabatahtlikud väga rahul olid, kui ka neid, mis vajaksid nende meelest veel edasiarendamist või muutmist. Kitsaskohtade või hästi toimivate asjade esiletoomisel olid vabatahtlikud sageli ka eriarvamusel. Näiteks osadele neist meeldis praegune vabatahtlikkuse alane töökorraldus ja ülesannete jagamise süsteem ning nad pidasid seda hästi toimivaks, teised aga mitte.

Üks osa vabatahtlikest leidsid, et praegune vaba ja sooviavaldusele tuginev projektipõhine tööjaotus on meeldivalt paindlik ja vastutulelik: see, et igauks saab fondi vabatahtlikuna teha seda, mida ise tahab, palju tahab ja millal tahab, võimaldab nende meelest LF vabatahtlikkust suurepäraselt ülejäänud eluga kooskõlastada ning aitab vältida ülekoormatust. Samuti meeldis neile sellise korralduse juures eri rollide proovimise võimalus, mis tagab piisavalt vaheldust:

Võib-olla teistele meeldib teha ühte sama asja, inimesed on erinevad. Aga mulle tundub, et see vabatahtlikkus võiks olla nagu erinev, mitmekülgne, iga asja proovimine... (vtN25tutö)

Teine osa vabatahtlikest jällegi arvas, et praegune sooviavaldusel põhinev ülesannete jagamise süsteem ei ole kõige parem lahendus, kuna ei taga alati iga ülesande jaoks vajalikke abikäsi. Usuti, et antud juhul ei tekita liigne vabadus piisaval määral kohusetunnet, mistõttu võiks tööjaotus olla korraldatud ka kuidagi teisiti, näiteks kindlate püsiülesannete või -rollide alusel. Vabatahtlike meelest tajutaks viimasel juhul ehk suuremat vastutust ja sidusust Lastefondiga, mis suurendaks osalemise soovi ja panust:

Et ühest küljest see on hea, kui inimesel on valikuvõimalus ja ta teeb seal, mida ta nagu heaks arvab ja tahab, eks ole, aga samas kui sa nagu inimeste poole otse isiklikult pöördud, siis on nagu suurem tõenäosus, et sa leiad inimesed mingisuguse konkreetse asja jaoks /.../ inimesed tõlgendavad kuidagi asja selliselt, et see ei ole nagu otseselt minule suunatud või et ma ei pea seda tegema... (vtN22tutö)

Kui osad vabatahtlikud olid rahul praeguse mitte liiga range, kontrolliva, hierarhilise vabatahtlike koordineerimisega, mis ei põhine sundusel, vaid pigem usaldusel, siis teised jällegi arvasid, et see võiks olla konkreetsem ja organiseeritum ning tööjaotus selgem. Kohati usuti, et Lastefondi püsivabatahtlikkusele tuleks kasuks selle veidi kohustuslikumaks tegemine ning vabatahtlikele suurema vastutuse asetamine.

Kõik vabatahtlikud kiitsid heaks koordinaatori olemasolu Lastefondis, keda peeti vabatahtlike seisukohalt väga vajalikuks ja oluliseks. Samas leidsid osad vabatahtlikud, et praegune koordinaator ei ole selleks ehk kõige sobivam isik, kuna selles rollis peaks olema keegi veidi resoluutsem, konkreetsem, seltsivam ja aktiivsem. Samuti lahknesid arvamused selles osas, kas fond vajaks vabatahtlike baasi laienedes rohkem koordinaatoreid – oli neid, kes arvasid, et ühest piisaks, kui ka neid, kelle meelest jääks ühest koordinaatorist sellisel juhul väheks:

...kindlasti on vaja ka kedagi, kes otseselt suunaks ja koondaks vabatahtlikke. Ja meil on selleks Esther, kes saab sellega minu meelest täiesti hästi hakkama. (vtN20tu)

Võib-olla Esther on selline liiga nagu tagasihoidlik, vaata, ja selline malbe ja niimoodi. Et võib-olla see inimene peaks olema selline, et...et helistab ja paneb su paika, kui sa ei tule või...Või võib-olla just selline nagu, et hästi selline energiline ja kogu aeg suhtleb nagu, vaata, hästi aktiivselt nagu, et küsib nagu niisama ka, et kuidas sul läheb ja... (vtN21tutö)

Lastefondi meeskonna tajumine

Väga rahul olid vabatahtlikud ka fondi meeskonnaga. Leiti, et Lastefondis on koos head, toredad ja pühendunud inimesed, kellega on tore koos tegutseda. Meeldivat seltskonda tajuti ühe olulise Lastefondi vabatahtlikkuse kasu ja lisaväärtusena.

Samas, kuigi osad vabatahtlikud olid praeguse vabatahtlike arvuga suhteliselt rahul ning leidsid, et aktiivseid ja tegusaid vabatahtlikke on fondis piisavalt, siis teised olid seisukohal, et pidevalt panustavate vabatahtlike väike osakaal ning nende pidev vaheldumine ja ebapüsivus on Lastefondi puuduseks ja pärsib vabatahtlikkuse arengut. Tunnistati, et hea meelega nähtaks fondis siiski püsivat ja pühendunud vabatahtlike seltskonda.

Teatud mõttes tajusidki vabatahtlikud Lastefondi meeskonna jagunemist kaheks grupiks – aktiivseteks ja mitteaktiivseteks vabatahtlikeks. Kusjuures näib, et fondi töökorraldus teatud mõttes isegi süvendab sellist jaotumist, sest organisatsioonis tundub aset leidvat aktiivsemate vabatahtlike (tahtmatu) domineerimine – neid usaldatakse rohkem, sest leitakse, et nad on selle ära teeninud. Seetõttu antakse neile ka rohkem vastutust ja olulisemaid ülesandeid. Ühesõnaga saavad nad teistest rohkem fondis ära teha. Selle põhjuseks on kahtlemata osade Lastefondi liikmete vähene aktiivsus, mis omakorda on sellise tööjaotuse tagajärjel neile võib-olla järjest olemuslikumaks saanud, kuna aktiivsed vabatahtlikud teevad olulisema töö ära:

...näiteks, et see ürituste organiseerimine ja...et selle jaoks nagu ikkagi inimesi leida on küll suhteliselt kerge, sest samas on juba teada, et kes nagu on teind, kes tahab teha ja kes ise tunneb rohkem huvi ka ja on aktiivsemad. (vtN23tutö)

...kui ma saadan nagu mingi iga nädal või üle nädala mingi kirja inimesele ja siis talle veel enam tundub, et ma ju ei tee mitte midagi, et kuidas ma siis nüüd lähen. (vtN23tu)

Teisalt leidsid vabatahtlikud ise, et Lastefondi vabatahtlike seas valitseb võrdsus, kuna igal vabatahtlikul on tegelikult võimalus midagi suurt ära teha ja oma ideid ellu viia. Rõhutati, et fondi sisseelamine ja roll teiste vabatahtlike seas on hästi suurel määral sõltuv inimesest endast ja tema ettevõtlikkusest ning initsiatiivist.

Vabatahtlike panuse hindamise tajumine

Valdavalt arvasid vabatahtlikud, et Lastefondi jaoks on iga vabatahtlik oluline ja väärtuslik, sealhulgas ka väheaktiivseid vabatahtlikud, kuid oli ka neid, kelle meelest võiks hetkel mitteaktiivseid liikmeid rohkem väärtustada. Ühe võimalusena selleks pakuti välja Lastefondi vabatahtlike „vilistlaste“ baasi moodustamine, kuhu kuuluksid ajutiselt või pikemaajaliselt fondi aktiivsest tegevusest kõrvale tõmbunud:

...vilistlased ka või...kes nagu väga aktiivsed ei ole, aga nad on nagu vabatahtlike nimekirjades. Praegu vist sellist asja ei ole siiski, aga see tegelikult võiks olla. Et noh, kui nagu vaadata seda nimekirja, siis kuna seal on inimesi, keda nooremad kindlasti ei tea ja kes kohal ei käi, siis vaadatakse, et ah, mis vabatahtlik sina oled, sa ei käi ju kohal. Pigem ta võiski olla selles, et ta võib-olla kunagi on nagu väga aktiivne olnud, ta on vilistlane. /.../ kunagi ei või ju teada, kellest võib mingil hetkel abi olla, noh fondi töös ja muidu ka. (vtM29tö)

Selle lahenduse väljapakunud vabatahtlik leidis, et see oleks ka organisatsiooni seisukohalt hea variant, sest aitaks ühendusel aktiivseid ja mitteaktiivseid vabatahtlikke paremini eristada ning pakuks seeläbi adekvaatsemat teadmist selle osas, kellega tegelikult saab arvestada ja kellega mitte. Käesoleva magistritöö autori meelest on see idee hea ka seetõttu, et võimaldab ühendusel hetkel vähemaktiivsete vabatahtlikega siiski kontakti hoida ja seeläbi neid rohkem Lastefondiga sidustada. Lisaks tekitaks see neis tunde, et nad on siiski fondile olulised ja soodustaks seeläbi teatud neile sobival ajahetkel aktiivse tegevuse juurde tagasipöördumist.

Intervjueeritud LF vabatahtlikud tajusid ka suhtumist vabatahtlikesse valdavalt positiivselt: end tunti vajaliku ja kasulikuna ning leiti, et nende arvamus, soovid ja seisukohad on alati teretulnud, neid väärtustatakse ning võetakse igati arvesse. Samas, kui osad vabatahtlikud olid veendunud, et nende panust fondis hinnatakse vääriliselt ja neid tunnustatakse piisavalt, siis osad vabatahtlikud tunnistasid, et nad ei ole otsest tunnustust tajunud. Võimalik, et selle taga on vabatahtlike erinev panus LF tegemistesse, sest ühe respondendiga vesteldes ilmnis, et fondis hinnatakse pigem vabatahtlike reaalset panust, mitte üksnes organisatsiooni kuulumist:

Kui on mingi konkreetne üritus, no näiteks nüüd oli see „Energiasüst“, siis pärast oli õhtusöök. /.../ Et noh, ikkagi me neid nagu ei kutsu, kes sinna üritusele appi ei tulnud. (vtN21tutö)

Siinkohal võib ka märgata teatud vastuolu – tekib küsimus, kas Lastefondis väärtustatakse siiski iga vabatahtlikku, nagu osad vabatahtlikud arvasid, või siiski vaid neid, kes võimalikult palju ka erinevatesse tegevustesse panustavad? Kuna vähest tunnustamist mainisid pigem veel/enam/parasjagu mitte väga aktiivsed vabatahtlikud ning sealjuures rõhutati, et puudub just nimelt otsene tunnustamine, siis võib eeldada, et see tuleneb nende vähesest kontaktist fondiga ja osalusest selle tegevustes.

Samas on tunnustuse tajumine kahtlemata sõltuv ka sellest, kuidas seda tõlgendatakse ja mida tunnustamiseks peetakse. Näiteks osad vabatahtlikud tajusid ka suurema vastutuse ning rohkemate kohustuste ja ülesannete andmist enda tunnustamisena, olles veendunud, et see annab aimu nende usaldamisest ja rahule jäämisest nende poolt senitehtuga:

Noh, vaata, kui sind ei väärtustata, siis sinuga tegelikult nii väga palju ei tahetagi võib-olla suhelda ja ja noh see, et teinekord sinu käest võib-olla ei palutagi abi või...Et kui sa üks kord oled midagi hästi teinud, siis teinekord küsitakse ka juba sinu käest abi. (vtM29tö)

Osad respondendid aga pidasid enda jaoks olulisemaks tunnustuseks lihtsalt seda, kui nad olid oma ülesannetega hästi hakkama saanud. Oli aga ka neid, kes rõhutasid, et vabatahtlike panust võiks alati rohkem väärtustada ning oluline on just suuline kiitus.

Kõige eelneva põhjal võib järeldada, et ilmselt on fond seni oma vabatahtlike tunnustanud pigem vahetu suhtluse käigus ja kaudselt, mistõttu tajuvadki oma panuse suuremat väärtustamist just rohkemal määral fondi tegevusega seotud olevad vabatahtlikud. Samas aga näib, et seda vajaksid ka mitte niivõrd aktiivsed või hetkel vähem organisatsiooniga seotud vabatahtlikud. Seetõttu võiks Lastefond ehk välja arendada konkreetsema vabatahtlike tunnustamise süsteemi, mis edastaks paremini ja otsesemalt kõigi mingil hetkel oma panuse andnud liikmete väärtustamist. Vabatahtlikud ise käisid välja, et eriti suure tunnustusena mõjuks näiteks avalik esiletõstmine või väga lugupeetud inimestelt tulev kiitus.

Lastefondi sisekliima tajumine

Üldiselt võis vabatahtlikega vesteldes tajuda, et organisatsiooni liikmeskonda iseloomustab teatav lahterdumine – intervjuueritid kasutasid kaasvabatahtlikest kõneledes tihti ühise „meie“ asemel väljendeid „meie“ ja „nemad“. Sellisel moel rääkisid vabatahtlike seltskonnast nii aktiivsemad ja tegusemad vabatahtlikud, kes viitasid „nendele“ kui vähemaktiivsetele ja mitte kuigi vastutusrikaste ülesannete täitjatele, kui ka harvem fondi tegevuses kaasalööjad, kes tähistasid väljendiga „nemad“ just aktiivseid ja nende jaoks „ülevamaid“ vabatahtlike:

...ma ei tea, kuidas see päris seal kõrgemal tasandil toimub, onju. (vtN20tu)

...et keegi nendest nii-öelda alumistest vabatahtlikest võib-olla tahaks ka proovida kätt või midagi, et siis olekski nagu...võib-olla oleks ka teistel võimalik proovida olla see nii-öelda koordinaator ja natukene võib-olla nagu...täita nagu sellist vastutusrikkamat rolli. (vtN26tö)

Vabatahtlikud tõid sügava meeskonnatunde puudumist esile ka otsesõnu. Kuigi mainiti, et lastefondlased tajuvad küll ühise eesmärgi nimel tegutsemist, ei ole vabatahtlike seas veel välja arenenud kõigi poolt tunnetatavat ühtset vaimsust. Seda peeti hetkel üheks olulisemaks LF vabatahtlikkuse puuduseks, kuid lisati, et sügavama kokkukuuluvuse ja „meie“-tunde loomise nimel tehakse pidevalt tööd ning vaikselt on meeskonnatunne ka tekkima hakanud.

Kuigi hetkel veel kõigi vabatahtlike poolt tajutud ühtsust ei tajutud, pidasid vabatahtlikud Lastefondi sisekliimat siiski väga sõbralikuks, avatuks, toetavaks ning võrdust ja koostööd soosivaks. Näiteks toonitati, et vabatahtlike omavahelise suhtluse juures peetakse väga oluliseks teistega arvestavat, taktitundelist, viisakat ning lugupidavat käitumist. Samas tekkis teatav vastuolu organisatsiooni sisekliima tajumisel juhtimise aspektist. Nimelt leidsid osad vabatahtlikud, et fondi tegevjuht on väga avatud, suhtleb vabatahtlikega väga vabalt ja võtab neid kui omasuguseid, mistõttu ei tajutud teda kui kedagi kõrgemat või ülemat:

...ta on selles mõttes nagu väga hea, väga positiivne inimene, et ta on kõikide vastu, uute tulijate vastu ka kohe nagu selles mõttes oma inimene või nii. Ta ei jätagi sellist erilist nagu direktori muljet. (vtN22tu)

Samas oli üks osa vabatahtlikest vastupidisel seisukohal, tunnistades, et Lastefondi tegevjuht jääb neile kuidagi kaugeks ja eemalolevaks:

No see administratiivpool ehk siis see Küllike/.../Minule on sihuke mulje jäänud, et ta on nagu kõrval sellest asjast, nagu noh, ta on see korraldaja pool, aga tema/.../selle lastega olemise juures ja messidel, seal sees ta ei ole. Et mingil määral on nagu selline tunne, et osad, või noh, just see administratiivpool jääb kaugeks ja kõrgeks ja...siis võib-olla jääbki nagu see tunne, minul vähemalt, et kõik ei ole võrdsed. (vtM24tu)

Ilmselt tuleneb see taaskord vabatahtlike erinevatest rollidest ja aktiivsustasemest fondi liikmena, mis annab tunnistust vähemal määral kaasalööjate ja mitte niivõrd vastutusriikaste ülesannetega vabatahtlike teatavast kõrvale- ja tähelepanuta jäetusest.

Osalt tõenäoliselt just juhi kaasatusest vabatahtlike koordineerimisse ja nendega otse suhtlemisse, tajuti fondi vabatahtlikkonna haldamise osas veidi problemaatilisena teataval määral dubleerivat juhtimist. Toodi esile, et praegune olukord, kus vabatahtlikega suhtleb vahetult nii tegevjuht ise kui ka koordinaator, võib kohati tekitada veidi segadust:

Samas, mul oli üks segadus Esthriiga, et ma kirjutasin talle, et ma ei saa ühel koosolekul osaleda, aga kavasse oli pandud, et mina räägin ka, aga mind ei olnud. Et see juhtimine...et praegusel hetkel ma peaks nagu mõlemale kirjutama... (vtN25tutö)

Kui juhiga suhtlemist tajusid vabatahtlikud valdavalt positiivselt, siis liikmete omavahelise läbikäimisega nii rahul ei oldud. Toodi välja, et kõikide vabatahtlike vahelist seltsimist jääb väheks ning omavaheline lävimine piirdub enamasti ülesannete jagamisega või suhtlemisega nende täitmise raames. Intervjueeritud olid arvamusel, et LF meeskonnast ülesanneteväliselt aktiivselt omavahel suhtlevate inimeste võrgustiku loomine tekitaks suuremat ühtsust, mida nagu eespool mainiti, väheks jääb, ning arendaks kindlasti Lastefondi püsivabatahtlikkust. Ühe viisina selles suunas ning selle sihi nimel tegutsemiseks peeti näiteks ühisürituste korraldamist või vabatahtlike „staabi“ loomist, millest ilmselt praegu puudust tuntakse:

Võiksid olla mingid igakuised kohtumised ja võib-olla just nagu sellised lihtsamad ühised tegevused nagu teejoomine ja vestlemine, et kuidas kellelgi läheb, ja siis, ma ei tea, uudiste ja kogemuste vahetamine, mingid sellised tegevused kas või nagu matkal käimine või noh kuskil koos käimine... (vtN25tutö)

Sisekommunikatsiooni tajumine

LF vabatahtlikkuse nõrga küljena toodi lisaks pideva suhtlemise puudumisele esile ka vähene vabatahtlike poolne n-ö rohujuuretasandi aktiivsus, pidev osalus, reageerimine ja tagasiside. Leiti, et praegusel juhul on suhtlus sageli kuidagi ühepoolne ja kallutatud pigem fondipoolse tagasiside andmise ja info jagamise poole. Viimast pidasid respondendid täiesti piisavaks, altpoolt tulevat ehk vabatahtlike-poolset ideede genereerimist, initsiatiivi ning arvamuste avaldamist võiks nende meelest aga kindlasti palju rohkem olla:

...et praegu on ka, et vabatahtlikud omavahel tegelikult võiksid minu arust ka palju rohkem suhelda. Et siis võib-olla ka tekiks selles mõttes rohkem ka selliseid gruppe, kes nagu ise pakuks välja, et aga me võiks ju ka midagi sellist teha või... (vtN23tutö)

Kuigi praegu suheldakse fondis omavahel ja saadakse informatsiooni peamiselt kaudsete kanalite vahendusel (intranet, e-mail/list, koduleht), siis hea meelega näeksid lastefondlased fondi sisekommunikatsioonis rohkem meeskonnavahelist otse- ja pidevat suhtlust. Kuna info kiiret liikumist ja regulaarset suhtlust peetakse Lastefondi efektiivse toimimise seisukohalt väga oluliseks, siis tegeletakse sisekommunikatsiooni arendamisega pidevalt. Viimase aja suurima edusammuna selles vallas tajuvad vabatahtlikud näiteks siseveebi sisseseadmist. Samas tunnistati, et uue kommunikatsioonikanalina ei toimi see hetkel veel nii hästi kui võiks, kuid usuti, et selle omaks võttes enamate vabatahtlike poolt olukord muutub.

Uute vabatahtlike värbamise ja kaasamise tajumine

Kohati töid vabatahtlikud esile, et lisaks teatud vajakajäämistele LF sisekommunikatsioonis, vajaks veidi edasiarendamist ka uute liikmete hankimisele suunatud kommunikatsioon ja korraldus. Praegust värbamis- ja liitumisprotsessi tajuti veidi problemaatilisena ja väheedukana esiteks seetõttu, et fondi vabatahtlikkuse vastu huvi tundjate hulk on suhteliselt tagasihoidlik, teiseks saavad vähestest huvilistest Lastefondi aktiivsed püsivabatahtlikud ning kolmandaks kaldub paljude esiti innukate vabatahtlike aktiivsus aja jooksul hajuma:

Praegu on meil kodulehel väikene nurk, et tule vabatahtlikuks, aga jah, see ei...sellele ei ole vist keegi kunagi reageerinud. Et ei ole väga mõjunud. (vtN20tu)

...suur osa nendest on ikkagi sellised, kes alguses on nagu innukad ja siis pärast nagu kas siis käivad vähem või hakkavad vaikselt ära vajuma. (vtN21tutö)

Sellise olukorra lahendusena pakkusid intervjuueeritud välja, et uusi vabatahtlikke tuleks koheselt aktiivsesse tegevusse kaasata ja neile sobival määral ühenduse heaks rakendada. Usuti, et selliselt tajusid nad otsesemalt ja kiiremini enda omaksvõttu Lastefondi meeskonda.

Lisaks kitsapiirilisele värbamistegevusele nähti eelmainitud trendide põhjusena ka liialt vaba ja mitteametlikku liitumisprotsessi, mis ei taga vabatahtlike püsivust ega pühendumist. Usuti, et kuna vabatahtlikke ei seo fondiga ametlikult mitte miski, siis ei tunnetata sageli ka vajalikul määral kohustust ega vastutust ühenduse ees. Samuti toodi esile, et praegune liitumissüsteem tekitab oma mitteametlikkusega sageli liigset segadust – mitmed vabatahtlikud mainisid, et nad ei tea, kas nad ongi nüüd Lastefondi vabatahtlikud või mis hetkest nad selleks said:

...tundsin huvi, läksin üritusele kohale, panin oma andmed kirja ja...ja nii oligi. Aga ausalt-öeldes ma praegu isegi ei tea, kas ma nagu ametlikult olen juba nimekirjas või mitte. (vtM25tu)

Ilmselt just seetõttu pidasid osad vabatahtlikud vajalikuks liitumisprotsessi konkretiseerimist ja isegi veidi ametlikumaks muutmist. Samuti pakuti välja, et uute liikmete värbamine võiks hõlmata ka teatavat selektsiooni või liikmestaatuse väljateenimist, mis tagaks, et fondiga liituksid vaid tõsiselt sellest tegevusest huvitatud ja sellele pühenduda soovivad inimesed.

Samas leidis siinkohalgi vastupidise seisukohta omajaid, kes olid veendunud, et praegune vaba ja mitteametlik liitumise korraldus toimib ilusti ning on pigem uute vabatahtlike lisandumist soosiv kui pärssiv. See osa vabatahtlikest ei pooldanud ka mingisugust sooviavaldajate selekteerimist või nende vahel valimist. Leiti, et kuna osad vabatahtlikud muutuvad aktiivsemaks just ajapikku, olles alustanud vähem ja harvem panustajatena, siis võib liigne ametlikkus ja liitumise keerulisus eemale peletada sellised inimesed, kes sooviksid

esialgu just vähesel määral kaasa lüüa, kuid kellest tulevikus võiksid saada ettevõtlikud ja Lastefondile väga väärtuslikud vabatahtlikud. Kohati pakuti, et liitumine võiks olla praegusest lihtsamgi, võimaldades LF vabatahtlikuks hakata näiteks pelgalt Interneti teel. Meeletut bürokraatiat hõlmavat süsteemi ei pidanud siiski heaks variandiks enamuse vabatahtlikke:

...kui see läheb nagu selliseks liiga ametlikuks ja liiga nagu selliseks...et igale poole ma ei tea, kuhu nimekirja kantakse ja kuhu, siis võib-olla tekib jälle sihuke, et oo, ei-ei, et nii palju ma nüüd küll ei taha... et siis võib jälle mingi sihuke tõrge tekkida. (vtN26tö)

Nagu näha, ei soovi vabatahtlikud enda liigset sidumist organisatsiooniga, kuid ei pea päris heaks ka praegust olukorda, kus sageli ei tunnetata kohustust ega vastutust fondi ees. Seega peaks Lastefond püüdma leida tasakaalu vabatahtlikega liitumise piisava konkreetse ja selguse ning mitte liigse ametlikkuse ning sunduse vahel. Ehk peitub lahendus vabatahtlike motiveerimises – kuna vabatahtlikud tõid esile, et motiveerivad tegurid on nende jaoks olulised, võiks neid ühenduse juures hoida nende endi sisemise soovi suurenemine, millele fond saaks kaasa aidata erinevate motiivide väljaselgitamise ja pakkumise näol.

Lastefondi vabatahtlikkuse sihtrühma tajumine

Sarnaselt liitumise tajumisele oli ka uute vabatahtlike värbamise problemaatiliseks pidamise osas erisuguseid arvamusi ning leidus ka neid, kelle meelest see ilusti toimib. Usuti, et praegusel juhul jõutakse listikirjadega edukalt just soovitud sihtrühmani – tudengiteni. Samuti tajuti Lastefondi potentsiaalsete vabatahtlike sihtgruppi olevat ka osaliselt piiratud, mistõttu kõik inimesed vabatahtlikuks ei sobigi:

Vanemad inimesed võivad ka absoluutselt olla! Ükskõik, mis vanuses. Alaealised vist ei saa olla, sellepärast et me ei saa ju neile...põhimõtteliselt äkki mingi vanematega tekib mingeid probleeme. (vtN21tutö)

Üldiselt leidsid vabatahtlikud, et Lastefondi vabatahtlikkust arendaks sihtrühma laiendamine, mis eeldaks ka fondi vabatahtlikuna tegutsemise võimaluste ja väljundite mitmekesistamist. Samuti peeti sihtrühmadeni jõudmisel ja uute vabatahtlike hankimise juures oluliseks laiemat teavitustegevust ja LF vabatahtlikkusest avalikkusele teadaandmist. Leiti, et fond võiks võtta ühiskondlikult aktiivsema rolli, hankida väljastpoolt häid arendusideid ja teha rohkem koostööd erinevate huvigruppide ja organisatsioonidega ka vabatahtlike leidmise eesmärgil.

Oma kohustuste tajumine Lastefondi vabatahtlikuna

Enda ülesannetega olid intervjuueeritud vabatahtlikud valdavalt rahul, tuues esile, et need vastavad võimetele, oskustele ja potentsiaalile ning oma kohustustega tullakse kenasti toime.

Vabatahtlikud kiitsid, et nende ülesanded Lastefondi vabatahtlikena on arendavad ja mitmekesised, pakkudes vabatahtlikkuse juures hinnatud väljakutset ja vaheldust. Enamasti tajuti ka kohustuste kokkulangevust huvide, eelistuste ja isikuomadustega:

Ei saa kurta. Mulle meeldib see, et ma saan kirjutada mingeid väikseid lõigukesi ja teha sellist meediatööd, et kuna ma seda õpin, siis on ju hea vaadata, et kuidas asi tegelikult käib. (vtN20tu2)

Ometi esines siingi teistsuguseid arvamusi ning mõned vabatahtlikud tajusid, et neile osaks saanud ülesanded ei ole olnud alati kooskõlas nende huvide, iseloomuomadustega või potentsiaaliga. Sellest hoolimata ei tajutud sellist mittehaakumist alati probleemina – tihti soovitigi tegeleda millegi oma tavapäraste huvide välisega või ei tahtnud ennast ajapuudusel n-ö täiel võimsusel rakendada. Vaid üks vabatahtlik pidas ülesannete ja võimete dissonantsi problemaatiliseks – liiga paljunõudvad kohustused osutusid tema puhul üheks Lastefondi aktiivsest tegevusest kõrvalejäämise põhjuseks:

...seal on niimoodi, et kui lähed, et siis...et jah, ei ole väga konkreetseid asju teinekord, millega tegeleda. Et siis öeldakse noh, et tegele nagu kogu aeg rohkem. Et ma vaatan, et selle jaoks ei ole mul aega nagu. /.../ Ei, ma ütleks, et see pakkus huvi ja see vastas mu huvidele, aga see ei vastanud mu võimetele... (vtN22tu)

See kõik annab taaskord tunnistust sellest, et inimeste võimed ja soovid vabatahtlikuna tegutsemiseks on erinevad ning see, mis sobib ühele, ei pruugi teisele absoluutselt meeldida. Kuna rõhutati, et Lastefondi vabatahtlikkusele oodatakse võimalust tegeleda endale sobivate asjadega, siis on fondi jaoks äärmiselt oluline eelnevalt vabatahtlike ootused ja lootused kindlaks teha, et siis neile võimalikult kohased ülesanded leida.

Väljaõppe tajumine

Kuigi fondi vabatahtlikuna oma kohustustega hakkamasaamiseks vajaliku väljaõppe osas keegi vabatahtlikest väga rahulolematu ei olnud, leiti kohati, et koolitust võiks alati rohkem olla. Võimalust omandada uusi oskusi erinevates valdkondades tajuti pigem lisaväärtusena, millest keegi ära ei ütleks ja mis oleks organisatsiooni vabatahtlikuna tegutsemisel kahtlemata suureks motivaatoriks. Näiteks pakuti ühe koolitusmeetodina välja variant, et uutele vabatahtlikele jagaks õpetust nende pikemalt fondis tegutsenud meeskonnakaaslastel.

Enamus vabatahtlikke olid siiski seisukohal, et praegune väljaõpe ja koolitamise süsteem on täitsa piisav ning tagab ülesannetega hakkamasaamise. Eeskätt usuti, et olulisemad oskused omandatakse enamasti niikuinii vabatahtliku tegevuse käigus ning samuti on vabatahtlikele alati tagatud pidev organisatsioonipoolne tugi ja abi, kui neil peaks seda vaja minema. Mõned

respondendid olid ka arvamusel, et LF vabatahtlikkus hõlmab sellist laadi tegevusi, mis ei vajagi mingisugust koolitust ning vabatahtlikud saavad endale valida just sellised ülesanded, mille täitmiseга nad hakkama saavad. Samuti oldi arvamusel, et edu vabatahtlikus töös ei taga mitte niivõrd väljaõpet, kuivõrd pühendumine ja meeskondlikkus. Paar intervjueeritut leidsid, et Lastefond ei pruugi olla laialdaseks vabatahtlike koolitamiseks kõige õigem organisatsioon:

Et vastavalt sellele, et kui on mingid püsivad tööjaotused, siis võiks vastavalt sellele mingisugused inimesed mingisugusele koolitusele saata. Aga ma ei tea, kas see läheb juba selle fondi tegevusega kokku. (vtN25tutö)

Seega ei saa öelda, et vabatahtlikele praegune koolitamise korraldus muret teeks ning nad oma ülesannete täitmisel kuidagi hätta jääksid, kuid samas tajuks enamus neist rohkemat ja mitmekesisemat väljaõpet omamoodi privileegi ja panuse väärtustamisena. Vabatahtlike laialdasem ning mitmekülgsem koolitamine võib Lastefondi jaoks olla kahtlemata võimalus oma liikmete motivatsiooni suurendamiseks ning püsivabatahtlikkuse arendamiseks.

Kokkuvõtteks saab öelda, et fondi vabatahtlikkust tajutakse suuresti ootustele vastavana. Vabatahtlikud olid arvamusel, et Lastefondi vabatahtlikkus on paindlik ja nende igapäevase elurütmiga kooskõlas, arendav ning uusi kogemusi, elamusi ja oskusi pakkuv. Samuti toodi esile, et fondi vabatahtlikuna tegutsemine annab neile positiivset energiat, hea emotsiooni ning võimaluse ennast teostada või proovile panna. LF vabatahtlikkuse kasudena nähti ootustele vastavalt ka omandatud uusi kontakte, tutvusi ja mõttekaaslasi ning tulevikku suunatud võimalusi, mida fondi vabatahtlikuna tegutsemine võib või on juba kaasa toonud:

Noh, näiteks see, et siin nüüd seda intranetti hakata arendama, eks. Et sellest saab fond kasu ja see on kindlasti ka mulle tulevikus kuskil mujal kasulik. Et kui sa oled kuskil nagu suutnud mingi asja tööle panna. (vtM29tö)

Seos Lastefondi ja ühenduse poolt käsitletava temaatikaga

Vabatahtlikega vesteldes ilmnis ka asjaolu, et suurele osale neist oli fondi tegevusvaldkond eriliselt südamelähedane, tulenedes kas huvist meditsiini või laste vastu, endast nõrgemate aitamissoovist või isiklikest kokkupuudetest temaatiliste probleemidega. Ilmselt seetõttu nimetasid paljud Lastefondiga liitumise põhjuse või ajendina ka organisatsiooni olemust:

...ma arvan, et sellepärast ka jah just Lastefond, et ma olen ise lapsehoidjaks juba õppinud ja nüüd ma õpin klassiõpetajaks, et need lapsed on nagu väga südamelähedane teema nagu. (vtN21tutö)

Noh, selliste...endast nõrgemate ja väiksemate abistamine tundus nagu meeltemööda. Et maailmas on ju veel kõiksugu abivajajaid, aga sel hetkel.../lihtsalt see teema ja see organisatsioon tundus meeldiv. (vtN32tö)

Samuti selgus intervjuudest, et osad fondi vabatahtlikud tunnetavad ühendusega väga suurt seost ning tajuvad end kogu süsteemi liikumapanevate hammasratastena, samas kui teised peavad end pigem suure masinavärgi väikesteks „mutrikesteks“, kellest suurt midagi ei sõltu. Säärane vägagi erinev rollitunnetus kinnitab taaskord vabatahtlikke teatavat ebavõrdset situatsiooni Lastefondis. Samas ei ole see kindlasti midagi ülevalt poolt sellisena paika pandud, vaid pigem aja jooksul väljakujunenud ja organisatsioonile pikkamisi olemuslikuks saanud olukord – aktiivsemad ja tegusamad vabatahtlikud, olles erinevatesse otsustustesse ja tegevustesse rohkem kaasatud, tajuvad lihtsalt ka suuremat sidet fondiga.

Võrdusmärgi paigutumisest vabatahtlike osaluse ja Lastefondiga suhestumise vahele annab tunnistust ka respondentide seisukoht, et enda seose tajumine fondiga sõltub paljuski nende hetkepanusest ja -rollist. See tähendab, et suuremat sidet tunnetati siis, kui neil oli parasjagu käsil mõni suurem projekt või oldi äsja mingi ürituse raames vabatahtlikuna kaasa löönud:

...alguses nagu kuidagi ma olin nagu üks nendest vabatahtlikest, kes vaatas, et näe, Pii siin jälle midagi kirjutab, et jälle vaja minna ja kedagi jälle ei ole, et noh, okei ma siis lähen. Ja et nagu nüüd on ilusti nagu minu enda jaoks nagu olulisem just, mida ma teen ja mul on endal ideed ja ma ise tunnen, et mingid asjad võiks nagu areneda ja... (vtN23tutõ)

Et seesugune kaasatus ja enese olulisena tajumise lõhe fondi püsivabatahtlikkust õõnestama ei hakkaks, oleks hea ka tagasihoidlikumalt panustavatele ja vähem vastutusrikkamate rollidega vabatahtlikele nende olulisust Lastefondi toimimise seisukohalt rohkem rõhutada ning nende osa rohkem hinnata. Kahtlemata oleks vabatahtlikkuse seisukohalt kasulik, kui fondiga tajusid suuremat sidet ka need liikmed, kel endal ei ole hetkel võimalust vahetus tegevuses väga agaralt kaasa lüüa. Oluline oleks seetõttu ka nendega pidev kontakt säilitada, sest usutavasti soodustaks see nende aktiivsema tegevuse juurde naasmist.

Samas oli vabatahtlike hulgas ka neid, kes tunnistasid, et nad ei pea Lastefondi enda jaoks üldse kuigi oluliseks ning fondi vabatahtlikuna tegutsemine ei ole nende jaoks midagi enam kui meeldiv ajaviide. See on tõenäoliselt märk nende vähesest pühendumisest, mida ehk aitaks samamoodi muuta nende suurem sidustamine ühendusega läbi rohkema kaasamise, tunnustamise ja nende panuse olulisuse rõhutamise. Kui inimene tunnetab, et ka just tema on organisatsiooni toimimise seisukohalt asendamatu ja väärtuslik, on tal ehk ka suurem motivatsioon panustada ja pühenduda.

4.3.3 Fondi esindajate nägemus Lastefondi vabatahtlikkusest

Fondi vabatahtlikkuse osas olid ühenduse endine ja praegune tegevjuht sarnaselt vabatahtlikele seisukohal, et kuna tegemist on suhteliselt uue ja värske asjaga, on see alles arenemis- ja väljakujunemisejärgus.

Lastefond vabatahtlike kaasajana

Kui LF endise juhi Merike Kaunissaare ajal fondis vabatahtlikke kuigi laialdaselt ei kaasatud, sest tollal rakendati eesmärgi saavutamiseks teistsuguseid meetodeid, mis nii suuri abijõude ei nõudnud, siis praeguse tegevjuhi jaoks on vabatahtlikkus väga südamelähedane ja oluline teema, mida ta LF jaoks vajaliku ja kasulikuna tajub. Seetõttu soovib ta selle arendamisega intensiivselt tegeleda püüdes sealjuures arvestada ka vabatahtlike endi ootuseid ja soove. Juht tõi esile, et kuna fondi eduka toimimise aluseks on just vabatahtlikud, väärtustab ja hindab ta nende panust kõrgelt. Kusjuures vabatahtlikena tajusid LF esindajad ka *pro bono* ettevõtteid.

Tegevjuht Küllike Saar usub sarnaselt enamusele vabatahtlikest, et fond pakub oma liikmetele väga paindlikke ja kohaldatavaid tingimusi ning mitmekesiseid tegutsemisvõimalusi. Samas tunnustab ta, et hetkel ei ole organisatsioonis jõutud veel välja arendada laialdast tegevusvõimaluste valikut erineva taustaga inimestele ning paljuski tuginetakse vabatahtlike fondi kasuks rakendamisel nende endi ettepanekutele ja ideedele:

Aga teine asi on see, et kõik tegelikult sobivad, kui neil on iseendal välja pakkuda, milleks nad sobivad. Ma ütlen, et seleksioon toimub seal kohal, kus on näiteks pakkuda midagi. (KS)

Seesugune osalusvõimaluste vähene läbimõeldus võib püsivabatahtlikkonna väljaarendamisel fondile aga takistuseks saada – potentsiaalsetel vabatahtlikel võib küll olla soov aidata, kuid puududa endal mõte, kuidas nad seda teha saaksid. Samuti võivad ka senised liikmed mingil hetkel tunda, et neil endil on ideed otsa saanud ning nad eelistaksid konkreetseid juhtnõure. Seega peaks LF kindlasti tegelema ka teatud vabatahtlike tegevuste valiku väljatöötamisega, minetamata sealjuures oma avatust väljastpoolt tulevatele ideedele ja ettepanekutele.

Ühenduse tegevjuht usub, et LF vabatahtlikkuse võiks vabatahtlikele meelepäraseks teha ka selle võrdlemisi suur piiramatus ja vabadus – puuduvad ranged ettekirjutused, järelevalve ja kontroll, liikmetele antakse hulgaliselt iseseisvust ning neil on paljudes asjades suht vabad käed. Samuti tõi juht esile, et vabatahtlikel on alati võimalus LF tegevuse korraldamisel kaasa rääkida ja nende ettepanekud ning tagasiside on igati oodatud. Ta märkis, et kõik liikmete

ideed, kuidas haigeid lapsi aidata, viiakse ellu juhul, kui need on läbimõeldud, ei nõua liigseid ressursse, ei ole fondi olemusega vastuolus ja on olemas idee teostajad. Samas tunnistas ta, et säärast vabadust, ja ka vastutust, antakse enamasti end juba tõestanud ehk aktiivsemalt ja kauem fondis tegutsenud liikmetele. Seega tajuti seda nende senise panuse tunnustamisena:

Et lihtsalt tublimatel vabatahtlikel on mingid kindlad projektid, millega nad tegelevad. Aga üldiselt niisugused vabatahtlikud, kes on sellised nii ja naa, nemad käivad lihtsalt mingisugustel üritustel aegajalt fondi ja püsiannetust jne tutvustamas, noh näiteks Tartu Maratonil, messikeskustes jne. Aga mida tublimad on, seda parem on nagu anda neile. (KS)

Lastefondi ootused vabatahtlikele

Kuigi LF vabatahtlike tajub Küllike Saar üldiselt väga positiivselt ning hindab nende osalust kõrgelt, näeb ta sarnaselt nendega organisatsiooni vabatahtlikkuse ühe suure kitsaskohana liikmete jaotumist aktiivseteks ja tublideks pidevalt tegutsejateks ning pigem passiivseteks ja ebamäärasteks kõrvalejääjateks. Samuti peab ta problemaatiliseks vabatahtlike pooltki mainitud liikmete vähest püsivust ja meeskonna pidevat vaheldumist, mis eelnevaga kokku muudab vajalike abikäte leidmise sageli väga keeruliseks ning vabatahtlike haldamise tegevjuhile suureks lisakoormuseks.

Seega eeldatakse fondi „ideaalselt“ vabatahtlikult aktiivsust, ettevõtlikkust, algatusvõimet, kaasalöömist ja pikaajalist fondist püsimist. Lisaks sellele töid endine ja praegune tegevjuht esile veel mitmesuguseid ootuseid LF vabatahtlikele – nad võiksid olla organisatsiooni tegevusega hästi kursis, usaldusväärsed, vastutus- ja kohusetundlikud, sõnapidajad, suure enesedistsipliiniga, head suhtlejad, empaatilised ja hoolivad, energilised, positiivsed, sooja naturiga, meeskondlikud, abivalmid ja pühendunud. Fondi vabatahtlikult eeldatakse ka tahet LF vabatahtlikkusega tegeleda ja võimalust selleks aega leida. Samuti peetakse oluliseks, et inimene on vabatahtlikuna kaasalöömise enda jaoks põhjalikult läbi mõelnud ega tee seda muuseas, vaid soovib tõsiselt sellega tegeleda ning ei oota selle eest midagi vastu:

„...üks väheseid on tegelikult Jana, kes on selline, kes nagu tahabki head teha, et tema jaoks ei ole nagu see, et ma saan siit midagi või et noh, mis iganes. Et temal ongi see, et ta tahab head teha ja tal ei ole vaja mitte midagi, ta on alati selline, et ei-ei ma saan ise kõik/.../ Et tal lihtsalt tulebki see kuskilt seest, see tahe. Ja see on nii kihvt tegelikult. Ja see olekski...et kui meil oleksid kõik sellised vabatahtlikud, siis me oleksime issand jumal, me teeksime suuri tegusid! (KS)

Lastefondi vabatahtlikkuse arendamise takistused

Ühe olulise LF vabatahtlikkuse murekohana märkis tegevjuht inimressursi puudumist selle edendamiseks: kuna Küllike Saar juhib organisatsiooni sisuliselt üksinda, ei ole tal teiste kohustuste kõrvalt tihtipeale vabatahtlikkuse sihipäraseks ja strateegiliseks arendamiseks

aega. Ka sellest, kuidas tegevjuht fondi vabatahtlikkust tajus, tuli välja, et kindlad aluseks selleks on veel väljatöötamata ja läbimõtlemita ning vabatahtlike kaasamine on hetkel suhteliselt vähe organiseeritud. Kohati toodi see puudusena esile ka vabatahtlike poolt ning mittevabatahtlike vähesed teadmised Lastefondi vabatahtlikkuse kohta kinnitavad seda samuti. See kõik tõestab fondi vabatahtlikkuse arendamisele strateegiliselt lähenemise vajalikkust. Kuna aga juht on paljude teiste vastutusalaadega hõivatud, tuleks kaaluda kas või ajutiselt vabatahtlikkuse aluste ja suundade väljatöötamiseks lisajõu palkamist.

5. Järeldused ja diskussioon

Antud magistr töö raames läbiviidud uuringu tulemuste põhjal saab öelda, et valitud meetodika õigustas ennast: läbiviidud süvaintervjuud andsid põhjalikku teavet Lastefondi praeguste ja potentsiaalsete vabatahtlike hoiakutest ning ootustest nii üldisele kui Lastefondi vabatahtlikkusele. Samuti sai hea ülevaate sellest, kuidas tajuvad oma organisatsiooni ning üldist ja Lastefondi vabatahtlikkust ühenduse endine ja praegune tegevjuht. Uuring paljastas edukalt nii respondentide nägemuste ühisosa kui ka erinevused.

Saadud informatsioon on fondi vabatahtlikkuse edendamisele sotsiaalturundusliku lähenemise kaudu kahtlemata kasulik: tulemustest ilmnes, et Lastefondil, hoolimata oma tugevustest ja eelistest, on oma sihtrühmade silmis veel mitmeid kitsaskohti ehk vastamata ootuseid või selgelt tajumata ja teadvustamata kasusid, millede täitmine ja esiletoomine aitaks ühendusel ühe oma prioriteedi ja käesoleva töö keskmes oleva eesmärgi – hästitoimiva vabatahtlike kaasamise süsteemi väljaarendamisele – saavutamisele lähemale liikuda. Uuringu abil saadud teave sihtgruppide hoiakute kohta vabatahtlikkusesse tegevusse üldiselt ja Lastefondi kui organisatsiooni pakub samuti olulist sisendit sotsiaalturundusliku lähenemise planeerimiseks.

Kindlasti aga ei saa LF edaspidine vabatahtlike kaasamise strateegia jääda tuginema üksinda käesoleva töö tulemustele: kuna (potentsiaalsete) vabatahtlike motiivid, barjäärid ja ootused ei ole konstantsed ning ümbritsevast keskkonnast sõltumatud, vajaksid need järjepidevat ja regulaarset tähelepanu ning uurimist. Veelgi laiahaardelisema „pildi“ saamiseks tasuks edaspidistes uuringutesse kaasata ka fondi nõukogu kui paljuski organisatsiooni tegevuse suunaja ja selle üle otsustaja. Samuti tuleks väga põhjalikult koostada ja kriitilise pilguga üle

vaadata uuritavatele esitatavad küsimused, et tagada nende võimalikult suur objektiivsus. Antud töö puhul näivad teatud küsimused (nt „Millised on sinu kokkupuuted tasuta tehtava tööga mõne organisatsiooni juures või projekti raames?“) tagantjärele vaadatuna ehk liialt suunavatena, mis võis mõningal määral mõju avaldada ka uuringutulemustele.

Alljärgnevalt annan Lastefondi vabatahtlikkuse edendamise seisukohalt olulisematest uurimuse tulemustest ülevaate uurimisküsimuste kaupa.

1. Milline on Lastefondi, tema vabatahtlike ja mittevabatahtlike nägemus vabatahtlikust tegevusest üldiselt ning kuidas need nägemused omavahel suhestuvad?

Lastefondi esindajate ning tema olemasolevate ja nn potentsiaalsete vabatahtlikega vesteldes ilmnes, et kõik uuringu sihtgrupid omavad teatud ettekujutust, mida vabatahtlik tegevus teoreetiliselt tähendab ning suures osas langesid need nägemused ka kokku – vabatahtlikkust tajutakse ilma rahalist tasu saamata, isiku vabast tahtest tuleneva ehk mittekohustusliku ning kolmandate isikute või kogu ühiskonna kasule suunatud tegevusena.

Erinevalt aga Lastefondi juhtidest ja vabatahtlikest tekkis mittevabatahtlikel üsna suuri raskusi vabatahtlikkuse teoreetilise kontseptsiooni praktikasse ülekandmisel ja vabatahtlike tegevuste piiritlemisel. Kui vabatahtlikel oli enamasti kaunis selge arusaam, mida see tegevus endast kujutab ja hõlmab, siis vabatahtlikkusega mittetegelejad ei olnud päris kindlad, mida vabatahtlikkuseks pidada ning mida mitte ega osanud ka oma isiklike kogemusi vabatahtliku tegevusena määratleda. Isegi, kui kokkupuuteid oli, ei tajutud neid sageli vabatahtlikkusena.

Nägemused vabatahtlikkusest varieerusid (4 dimensiooni raames) ka mittevabatahtlike sihtgrupi siseselt: puudus ühtne arusaam, kuidas erinevaid tegevusi saab vabatahtlikkuseks pidada ehk kuidas nad mahuvad n-ö vabatahtlikkuse teoreetilise kontseptsiooni raamidesse. See väljendab samuti ilmekalt mittevabatahtlike seas valitsevat segadust vabatahtlikkuse määratlemise osas teoorias ja praktikas.

Kõik eelnev näitab, et vabatahtlikkuse termini all ja sihipäraselt vabatahtliku tegevust praktiseerinute jaoks jääb teoreetilise mõiste „vabatahtlikkus“ kaugeks ja ebamääraseks. See ei ütle neile eeskätt praktilisest küljest suurt midagi, mistõttu võib siinkohal mõneti rääkida Habermasi poolt kirjeldatud süsteemi ja elumaailma kokkupõrkest: süsteemi poolt kommuniqueeritud tehnoloogiline termin „vabatahtlikkus“ või „vabatahtlik tegevus“ ei seostu

vabatahtlikkusega teadlikult mittetegelenute eluilmaga. Seetõttu ei tajuta ka vabatahtlikkust enda elumaailma osana, kuigi „teise nime all“ võib neil kokkupuude sellega ja/või valmisolek selleks täiesti olemas olla. Kuna sihipäraselt vabatahtlikkusega mittetegelenud ei tunnetata terminiga lähedust ja seost ning see ei kõneta neid, on neil raske vabatahtlikkust ka millegi enda elumaailma sobitavana omaks võtta. See aga on mittevabatahtlike sihtgrupi ehk Lastefondi potentsiaalsete vabatahtlike puhul fondi vabatahtlikkuse turundamisel suureks probleemiks, kuna täpse arusaama olemasolu „toote“ alamkomponendist on kahtlemata eduka Lastefondi vabatahtlikkuse turundamise oluliseks eelduseks ja selle puudumine takistuseks.

Vabatahtlikkust kui tegevust tajusid kõik uuringu sihtgrupid siiski väga positiivselt. Seda peeti valdavalt oluliseks ja vajalikuks ühiskonda edasiviivaks tegevuseks, mille raames saab palju kasulikku ära tehtud. Samas aga ilmnis, et hoolimata üldisest heakskiitvast hoiakust, ei tajunud mittevabatahtlikud tegevust enda jaoks väga ligitõmbava ja atraktiivse, mis ilmselt on seotud nende sellealaste kogemuste puudumisega ja piiratud ettekujutusega tegevusest.

Üldiselt võib eelnevast järeldada, et soodne pinnas vabatahtlikus tegevuses kaasalöömiseks on mittevabatahtlike sihtgrupis tegelikult olemas ning puudub vajadus tegeleda vabatahtlikkuse negatiivse maine positiivseks ümberpööramisega, pigem on suhtekorralduse ja mainekujunduse vallas mõistlikum keskenduda vabatahtlikkuse olemuse üksikasjalikumale ja laialdasemale avamisele, senise soodsa kuvandi kinnistamisele ning inimeste käitumise suunamisele. Selleks aga on sotsiaalturunduslik lähenemine vägagi sobilik.

Erinevalt Lastefondi esindajatest ja vabatahtlikest leidis mittevabatahtlike seas siiski ka mõningaid vabatahtlikkuse suhtes neutraalsemalt, kohati isegi skeptiliselt meelestatuid, kes ei pidanud seda hädavajalikuks, vaid lisavõimaluseks; nägid seda riigi tegematajätmistele likvideerimisena või ei tahtnud uskuda selles osalejate omakasupüüdmataid taotlusi. Osalt võib see samuti tuleneda antud sihtrühma vähestest kokkupuudetest vabatahtliku tegevusega ja sellealastest nappidest teadmistest.

Nimelt selgus uuringust, et lisaks mittevabatahtlike seas valitsevale ebaselgusele selles osas, mis täpselt vabatahtlikkus praktikas on, ei omatud selle erinevate tahkude kohta sageli adekvaatset teavet ega oldud kursis ka erinevate vabatahtlikkuse alaste tegevusvõimalustega. Samuti oli nende nägemus vabatahtlikest kohati eelarvamuslik. Põhjalike ja/või tõepäraste

teadmiste puudumine näib olevat vabatahtlikuna mittetegelejate jaoks olulisim barjäär, mis on vabatahtlikkuse edendamiseks tarvis esmajärjekorras likvideerida või vähemasti madaldada.

Lastefondi vabatahtlikud ning juhid erinevalt mittevabatahtlikest rõhutasid vabatahtlikkusest ja vabatahtlikest rääkides selle tegevusega kaasnevat vastutust ning tajusid seda teatud kohustuse võtmisena. Mittevabatahtlike seas aga oli ka neid, kes uskusid, et vabatahtlikkus on (ja võikski olla) üsna vähesiduv tegevus, millega suurt kohustust ei kaasne. See on töö seisukohalt oluline tulemus, kuna võib olla üheks põhjuseks, miks tihtipeale (aktiivsest) fondi vabatahtlikkusest loobutakse – inimesel ei pruugi olla eelnevalt adekvaatset arusaama selle tegevuse olemusest ja sellega kaasnevast vastutusest, mis talle tihtipeale üle jõu käib.

Kuigi kõik uuringugrupid suhtusid sarnaselt vabatahtlikkusele valdavalt positiivselt ka sellega tegelejatesse, leiti enamasti, et vabatahtlikel on olemas või peaksid olema teatud kindlad tunnused ja eeldused, millest peamisi tajusid kõik sihtgrupid suuresti ühtemoodi. Eriti just vabatahtlikkusega mittetegelejad kujutasid vabatahtlikke ette väga piiratud ja kindlate omadustega inimrühmana, kuhu absoluutselt igäüks ei sobi. Ning kuna tihtipeale ei tajunud nad endal kõiki n-ö vajalikke omadusi olevat, ei pidanud nad ennast ka vabatahtlikuks tegevuseks päris sobilikeks ning välistasid sageli enda potentsiaalsuse selleks.

Vastukaaluks mittevabatahtlike uskumusele tegevuse piiratusest mõõnsid aga LF esindajad ja liikmed, et kuigi vabatahtlikuna tegutsejatel võiksid teatud tunnused ja eeldused olemas olla, siis tegelikult ei ole selleks sobilike inimeste ring mitte mingil juhul kuidagi kitsapiiriline, vaid igäihe jaoks leidub kindlasti mingisugune vabatahtlik tegevus, mis talle sobida võiks.

Lisaks sellele, et mittevabatahtlikud tajusid vabatahtlikku tegevust ennast kitsale sihtrühmale sobivana, olid nad veendumusel, et ka vabatahtlikkuse alane teavitus piirdub teatud kindla siseringiga. Selgus, et paljuski on vabatahtlikkusega sihipäraselt ja aktiivselt mittetegelemise põhjuseks infopuudus – nenditi, et laiemat avalikkust teavitatakse neist võimalustest väga vähe. Eelnevale kinnituseks olid respondentide endi teadmised vabatahtlikuna kaasa löömise võimaluste kohta samuti üsna napid – kursis oldi valdavalt vaid üleriigiliste või suuremate kampaaniatega. Ka seostasid mittevabatahtlikud vabatahtlikkusega tegelema hakkamist pigem juhuse, kokkulangevuste ja teatud ringkonda sattumisega. Sellisel teel vabatahtliku tegevusega alustamist mõõnsid nii mõnedki vabatahtlikud ka ise. Siit ilmneb, et vastavate üleskutsete ja informatsiooni, ning seeläbi ka ligipääsu puudumine vabatahtlikkusele on

mittevabatahtlike jaoks oluliseks takistuseks ning teavituse ja muul moel vabatahtlikkuse ligipääsetavaks muutmine on Lastefondi vabatahtlikkuse edendamise oluline võtmeküsimus.

2. Milline on Lastefondi, tema vabatahtlike ja mittevabatahtlike nägemus Lastefondist kui organisatsioonist ning kuidas need nägemused omavahel suhestuvad?

Vabatahtlikkusega mittetegelejate teadmised Lastefondist olid samuti napid ning tuginesid sageli oletustele või paralleeli tõmbamisele teiste heategevuslike (laste)fondidega. Kohati omati suisa väärarusaamu ja –teadmisi. Ei oldud ka kursis fondis vabatahtlikuna kaasalöömise võimalusest. Kurioosel kombel olid ühenduse esindajad ise vastupidisel arvamusel, uskudes, et LF on avalikkuses vägagi tuntud ja teatud. Eelnev näitab, et see ei pea ilmselt päris paika, vähemasti mitte selle sihtgrupi puhul, ning fond peaks suurt rõhku pöörama enda nähtavaks tegemisele nii heategevusliku kui vabatahtlike kaasava ühendusena. Vabatahtlikkuse arendamise seisukohalt on see eluliselt tähtis, kuna teadmised organisatsiooni taustast ja seal vabatahtlikuna tegutsemise (erinevatest) võimalustest on ilmselgelt osalemise eelduseks.

Hoolimata mittevabatahtlike vähestest teadmistest, oli LF kui organisatsiooni kuvand kõigis sihtrühmades valdavalt siiski soodne – ühendusega seostusid eeskätt positiivsed emotsioonid ja märksõnad. Selle tegevust peeti nii LF esindajate, vabatahtlike kui mittevabatahtlike poolt väga vajalikuks, tänuväärseks ning edukaks. Samas aga, kui vabatahtlike ettekujutus fondist põhines isiklikul kokkupuutel ja kindlatel teadmistel ehk n-ö adekvaatsel sisevaatel, siis mittevabatahtlike kuvand ühendusest rajanes faktide asemel pigem arvamustel, oletustel ja (alateadlikel) seostel. Samuti ei eristanud mittevabatahtlikud Lastefondi teistest sarnastest fondidest. Oli ka neid, kellele LF teadmiste puudumise tõttu täiesti mittemidagiütlevalt, kauge ja võõras oli ning kel seetõttu igasugune arvamus ja ettekujutus organisatsioonist puudus.

Seega puudub fondil selle sihtgrupi seas oma erinäoline ja kindlatel alustel baseeruv imago, mis võib sageli aga vabatahtlike jaoks olla teatud organisatsioonide kasuks otsustamisel määravaks valikukriteeriumiks – minnakse ikka sinna, mis meeldib rohkem, eristub teistest ja tundub atraktiivsem. Eeldustele ja seostele tugineva kuvandi oht seisneb ka selles, et selle aluseks olevad oletused võivad osutuda vääraks ning seostuvatele organisatsioonidele omane ei pruugi tegelikult kõigile samasugustele laieneda. Seetõttu tuleb Lastefondil vabatahtlikkuse arendamiseks kindlasti oma „kaubamärgiga“ seonduva imago suunamisega vaeva näha.

Kuigi fondi esindajad ja vabatahtlikud tajusid Lastefondi üldjoontes väga eduka ja tubli organisatsioonina, ei suhtunud ühendusse siiski liialt ülistavalt ja naiivselt, vaid osati märgata ka kitsaskohti ja täiustamist vajavaid aspekte. Eeskätt just fondi juhid olid igati altid ja avatud kõikvõimalikule arendustegevusele pidades seda väga oluliseks ja vajalikuks.

Üldiselt oli fondi esindajate ja vabatahtlike nägemus Lastefondist üsna sarnane ning paljudes aspektides kokkulangev, mis näitab, et ühendus on suutnud oma olemuse liikmetele selgeks teha ning fondisiselt valitseb suhteliselt ühtne arusaam organisatsioonist. Samas aga ilmnes ka mõningaid kohati lahknevaid vaateid.

Üks olulisim erimeelsus puudutas fondi eesmärgipüstitust ja organiseeritust – kui LF eelmine ja praegune eestvedaja uskusid organisatsioonil olevat väga selge siht, tegevus ja visioon, siis vabatahtlike seas leidis ka teistsuguse arvamuse esindajaid, kes olid arvamusel, et fondile on kohati omane liigne laialivalgusus, ebatäpsus ja -konkreetsus. Ilmselt tulenes see siiski intervjuueeritud gruppide erinevatest lähtepunktidest – vabatahtlikud pidasid siin silmas pigem fondi vabatahtlikkust, endine ja praegune tegevjuht aga Lastefondi kui ühendust üldiselt. Puudujääke vabatahtlikkuses ja selle senist vähest strateegilist arendatust tunnistasid ju fondi juhid isegi, kuid oma organisatsiooni tegevust laiemalt nägid nad väga selge ja sihipärasena. Kuna LF meeskond aga ilmselgelt seda kuigi hästi ei taju, peaks seda ehk paremini edastama.

Ja muidugi võiks fondi sügavamat olemust, sh missiooni, visiooni, väärtusi jms rohkem ka väljapoole kommunikeerida, kuna mittevabatahtlikudki ei omanud organisatsiooni tuuma ja tegevuse kohta kuigi põhjalikke teadmisi. Näiteks seostati Lastefondi peamiselt rahakogumise ja raviaparaatide ostmisega, mida peetigi nende ainukeseks tegevusvaldkonnaks. Fondi esindajad ja vabatahtlikud soovisid nimetasid väga laia tegevustespektrit ja mitmeid erinevaid valdkondi, mis ühendus oma südameasjaks on võtnud, sh hoiakute muutmine, heategevuse propageerimine, arstide koolituse finantseerimine, probleemidele tähelepanu juhtimine jms.

Veel üheks Lastefondi esindajate ja vabatahtlike veidi erinevaid nägemusi paljastanud aspekt oli inimressursi väärtustamine. Nimelt rõhutasid nii endine kui praegune tegevjuht, et fondi aluseks on tema inimesed, kes teevadki organisatsiooni, mistõttu nende panust tohutult väärtustatakse. Samuti peeti äärmiselt olulisteks ja hinnati oma annetajaid. Samas ilmnes vabatahtlikega vesteldes, et kohati ei tajuta seda väärtustamist ei enda puhul ega ka suhtumises annetajatesse. Esines arvamusi, et kuigi Lastefondil on väga mittemateriaalsed

üldväärtused ja üllad sihid, siis oma lühiajalistes eesmärkides ollakse ehk liiga materiaalsed ja müügimehelikud ega väärtustata niivõrd inimesi kui pikaajalise edu saavutamise seisukohast olulist ressursi, vaid hinnatakse üksnes seda, kuidas need inimesed (vabatahtlikud ja annetajad) just nüüd ja praegu organisatsioonile kasulikud on. Ehk siis paljastub siit taaskord Lastefondi mõneti Habermasi poolt kirjeldatud süsteemilaadne olemus, kus esikohal on alati organisatsiooni strateegilised eesmärgid ning kõik ülejäänud lähtub sellest.

Seega tekib küsimus, kas LF esindajad a) ei olnud seda väites siirad? b) ei oska väärtustamist piisavalt edasi anda? c) ei erista inimeste kui vahendi väärtustamist ja inimeste kui inimeste väärtustamist? Igatahes on see oluline teema, millega tegeleda, sest mõjutab suuresti seda, kuidas vabatahtlikud fondi tajuvad. Ilmselgelt eeldab vabatahtlikkuse edendamine, et liikmed end organisatsioonis siiralt väärtustatu ja hinnatuna ning mitte pelga „tööriistana“ tunneksid. Ehk peitub siingi mõnes mõttes LF vabatahtlike sagedas vahetumine ja aktiivsest tegevusest kõrvalejäämine: tajudes, et fondis on hinnatud vaid aktiivselt panustajad ja ühendusele seeläbi suurt konkreetset kasu toojad ning tunnetades, et nemad ei suuda seda kasu ehk nii suurel määral pakkuda, kui neilt oodatakse, siis tõmbutaksegi üldse kõrvale. LF peaks siinkohal ehk mõtlema rohkem sellele, kuidas ka hetkel vähempanustajad pikemas perspektiivis fondile kasuks tulevad. Sellest lähtuvalt peaks eelneva kuvandi ümberlukkamiseks ka rohkem kommunikeerima ja igati väljendama inimeste väärtustamist nende eneste pärast.

Üldiselt olid vabatahtlikud Lastefondist kõneledes veendunud, et ühendus peab kindlasti sama asja edasi ajama ning, miks mitte, oma tegevust isegi laiendama ning otsima lisavõimalusi ja -meetodeid oma eesmärkide ning funktsioonide täitmiseks. Organisatsiooni praegune tegevjuht näib olevat sama meelt ja arengule avatud, sest fondi poolt juba astunud sammud ning seatud sihid viitavad ilmekalt sellele, et suund laienemisele ja erinevate tegevusvaldkondade edendamisele on võetud. Üks selline on seesama vabatahtlike kaasamine, mida niivõrd laialdasena alles aasta aega on rakendatud ning mille arendamine on seatud üheks eesmärgiks.

3. Milline on Lastefondi, tema vabatahtlike ja mittevabatahtlike nägemus (võimalikust) vabatahtlikkusest Lastefondis ning kuidas need nägemused omavahel suhestuvad?

Intervjueeritud vabatahtlikud tajusid Lastefondi vabatahtlikkust samuti suuresti positiivselt ning olid oma senise kogemusega valdavalt väga rahul. Samas rõhutasid nii nemad kui LF esindajad, et kuna vabatahtlike kaasamine on ühenduse jaoks veel suhteliselt värske ja uus asi ning alles kujunemisjärgus, siis ei toimi see veel nii hästi kui see võiks ning vajaks kindlasti

arendamist. Seega tajuti vabatahtlikkusele olevat siiski ka mõningad kitsaskohad või aspektid, mis võiksid olla paremini korraldatud.

Peamiste probleemküsimustena kerkisid vabatahtlikega vesteldes esile meeskonnatunde ja ühtsuse puudumine fondi vabatahtlike vahel; tegusate vabatahtlike väike arv; liikmete jagunemine aktiivseks „siseringiks“ ning mitteaktiivseteks ja ebamäärase liikmestaatusega kõrvalejäänuteks; tegevusvõimaluste nappus ja väljaarendamatus; teatav vabatahtlike lahterdumine vastavalt aktiivsustasemele ja ülesannetele-vastutusmäärale ning sellest tulenev mõningane ebavõrdsus; vähene alt-poolt aktiivsus, initsiatiiv ja tagasiside; kohati ebamäärane liitumine ja liikmestaatus; suur vabatahtlike vaheldumine, ebapüsivus ning aja jooksul aktiivsest tegevusest kõrvalejäämine; vähene vabatahtlike omavaheline suhtlus ning sellest tulenevalt kaasliikmete mittetundmine. Lastefondi esindajadki jagasid osade nimetatute osas arvamust. Asjaolu, et neid murekohti tajuti vabatahtlike poolt ka suhteliselt ühiselt, näitab, et just need on valdkonnad, millega fond peaks tegelema, et suurendada oma vabatahtlike rahulolu organisatsiooni liikmetena, mis omakorda aitaks kaasa nende püsijäämisele.

Siiski, nagu juba öeldud, oldi LF vabatahtlikkusega valdavalt rahul. Eriti hästi toimivana ning meeldivana tajuti näiteks avatud sisekliimat; vabatahtlikkuse pidevat arendamist; pühendunud ja sõbralikke kaasvabatahtlikke; suhteliselt suurt tegevusvabadust ja iseseisvust; juhi vahetut ja „omamehelikku“ suhtlemisviisi ning aktiivsete liikmete panuse ja arvamuse väärtustamist. Uuringust selgus ka, et oma tööülesannetega olid vabatahtlikud enamasti rahul. Samas olid nende ootused ülesannetele, kogu töökorraldusele ja sisekommunikatsioonile vägagi seinast-seina. Seega võiks fond püüda selles osas olla võimalikult paindlik, et tagada kõigi rahulolu vabatahtlikkuse kogemusega. Selleks oleks otstarbekas vabatahtlike ootused juba liitumiseeelselt kindlaks teha. Samuti ilmnes vabatahtlikega vesteldes, et kui seni on LF vabatahtlikkus olnud valdavalt tudengikeskne, siis nende meelest võiks sihtgruppi kahtlemata laiendada.

Mittevabatahtlikud aga, nagu juba eespool mainitud, ei olnud fondis vabatahtlikuna tegutsemise võimalusega absoluutselt kursis või suhtusid sellesse oma oletuste põhjal teatud eelarvamustega – Lastefondi vabatahtlikkust seostati vaid kindlate valdkondade ja tegutsemisvõimalustega. Sellest tulenevalt ei peetud ennast sageli ka potentsiaalseks fondi vabatahtlikuks, kuna sellega eeldavalt seotud vabatahtlike tegevusi ei tajutud enda jaoks atraktiivsete või sobilikena. Samas, kui mittevabatahtlikud teada said, kui erinevaid võimalusi LF vabatahtlikkuseks pakub, siis tunnustati enamasti, et oldaks teatud tingimustel ja määral

ning ootustele vastatuse korral kahtlemata valmis tegutsema. See annab taaskord kinnistust, et Lastefondi vabatahtlike puudus seisab suuresti informatsiooni mitteomamise taga, mistõttu on teavitamine fondi vabatahtlikkusest ja selle täpsest sisust antud sihtgrupi puhul esmatähtis.

LF esindajad tajusid vabatahtlikkust fondis samuti valdavalt positiivselt – usuti, et see on igati elu rikastav kogemus. Muret tegi neile vaid vähene aktiivsete ja püsivate vabatahtlike arv. Ning kui endise tegevjuhi ajal vabatahtlikke fondis nii laialdaselt ei kaasatud, siis praeguse juhi jaoks on selle arendamine üheks lähiaja prioriteediks. See näitab, et organisatsiooni poolt on LF vabatahtlikkuse edendamiseks suur valmisolek ja avatus ettepanekutele, mis on samuti oluline edu saavutamise eeldus.

4. Millised on Lastefondi, tema vabatahtlike ja mitte-vabatahtlike motiivid ja ootused aktiivsele (Lastefondi) vabatahtlikkusele ning tegevuse tajutud barjäärid? Kuidas erinevate sihtgruppide ootused, motiivid ja barjäärid suhestuvad?

Uuringust paljastas, et kõik sihtgrupid tajuvad vabatahtlikkusel üldiselt, ja ka Lastefondis, olevat teatud kasud ja eelised, mida võib käsitleda tegutsemise (potentsiaalsete) ajendite ja motiividena ning millede ilmsikstulek on sotsiaalturundusliku lähenemise seisukohast vaadatuna oluline rakendatav tulemus. Samavõrd tähtsad on uuringust selgunud barjäärid, mis on takistanud sihtgruppidel vabatahtlikus tegevuses kas aktiivsemalt või üldse osaleda. Suur osa LF ja üldisele vabatahtlikkusele püstitatud ootuseid ning tajutud motiive ja barjääre kattusid. Seda eriti mittevabatahtlike puhul, kuna kogemuse puudumise tõttu tähendas fondi vabatahtlikkus nende jaoks lihtsalt ühte võimalikku vabatahtlikus tegevuses osalemise viisi.

Üldises plaanis saab öelda, et suur osa nii fondi esindajate, vabatahtlike kui mittevabatahtlike poolt nimetatud ootustest ja motiividest ning tajutud barjääridest olid üsna ühte laadi ning langesid suures osas kokku. Loomulikult erinesid need mõneti tulenevalt sihtgruppide erinevast vaatepositsioonist – Lastefondi endine ja praegune tegevjuht lähtusid pigem sellest, mis organisatsiooni eesmärkide saavutamise seisukohast kasulik on, vabatahtlikud võtsid aluseks oma senised kogemused ning mittevabatahtlikud tuginesid peamiselt oletustele ja ettekujutustele, aga ka mõningastele vähestele eelmistele kokkupuudetele. Seetõttu oskasid vabatahtlikud kahtlemata püstitada üksikasjalikumaid ootuseid ning said rääkida reaalistest motiividest, mis neid tegevuseks ajendas. Mittevabatahtlikud seevastu vaatasid asja sageli pigem kujuteldavast küljest ehk mis neid ajendaKS, mida nad ootaKS, kuidas asi ideaalis

võiKS olla jne. Fondi juhid jällegi kirjeldasid rohkem seda, millised on nende ootused vabatahtlikele ja milline oleks nende käsitluses ideaalne vabatahtlike kaasamine Lastefondis.

Nii vabatahtlikud kui mittevabatahtlikud töid vabatahtliku tegevuse oluliste (võimalike) motivaatoritena esile sellega kaasnevad uued elamused, oskused, kogemused, teadmised ning tutvused. Vabatahtlikkuse lisaväärtustena mainiti ühiselt ka silmaringi laienemist, juba omandatud teadmiste ja oskuste praktiseerimise võimalust, positiivset emotsionaalset laengut ning eneseteostust ja -väljendust. Tegevuse ajenditena tajuti ka aja sisustamise soovi; sõprade-kaaslaste kutset, osalust või eeskujut; isiklikku seost või vajadust; abistamise soovi ning teema südamelähedust. Viimase olulisust kinnitab ka asjaolu, et Lastefondi vabatahtlikega vesteldes ilmnes, et neid tõi fondi juurde sageli just organisatsiooni tegevusvaldkond, mis neile eriliselt südamelähedane on. Eelnimetatud mõlema sihtgrupi poolt enim esiletoodud aspekte saab käsitleda kõiki haaravate üldiste kasude ja motivaatoritena, milledele tasuks oma turunduses ja turunduskommunikatsioonis keskenduda ning rõhku panna ka Lastefondil.

Samas rõhutasid mittevabatahtlikud tegutsemise impulsina vabatahtlikest enam omakasu – tegutsemiseks oldi valmis või tegutseti juhul, kui vabatahtlikkusel tajuti olevat mingisugune reaalne kasutegur. Kuigi vabatahtlikuna tegutsemise otsest kasu oma isiklikule elule (nt uued avanenud võimalused töökoha või uute väljakutsete näol) töid esile ka mõned üksikud vabatahtlikud, ei olnud see nende puhul tegutsemise ajendiks, vaid pigem selle ootamatu lisaväärtus. Seega tuleks vabatahtlikkuse propageerimisel mittevabatahtlike seas rõhutada võimalikult laialdaselt tegevusega kaasnevaid otseseid ja kaudseid kasusid.

Veel mainisid mittevabatahtlikud erinevalt vabatahtlikest, et erinevates algatustes või organisatsioonides vabatahtlikuna kaasalöömine on suuresti sõltuv inimese materiaalistest võimalustest. Vabatahtlikkusega kujutleti end tegelemas juhul, kui nende rahaline olukord seda võimaldab, st kui igapäevane leib on piisavalt kindlustatud ning neil jääb seetõttu nii ajalist, materiaalist kui vaimset ressursi vabatahtlikus tegevuses osalemiseks. Siinkohal on fondil jaoks oluline oma vabatahtlikkuse edendamiseks mittevabatahtlike seas püüda ümber lükata väärkujutelmata, et vabatahtlikkusega tegelevad vaid materiaalselt kindlustatud ja väga palju vaba aega omavad inimesed ning et vabatahtlikkus ilmtingimata ülemäära palju aega nõuab. Muidugi peaks Lastefond eelnevalt organisatsioonisiselt välja töötama erineva panustamise määraga tegevusi, millele antud sõnum saaks tugineda. Tähtis on inimestele

selgeks teha, et teiste abistamine fondi vabatahtliku tegevuse kaudu ei nõua palju rahalist ressursi ning panustamise ajalise mahu saab ise vastavalt oma võimalustele valida.

Lisaks juba nimetatutele tajusid mittevabatahtlikud olulise vabatahtlikkuse motiivina või tegutsemise ajendina tegevuse avalikku kuvandit – märgiti, et üldisest maailmaparandajalikust mainest tulenevalt ning tänu meeldivatele kokkupuudetele vabatahtlikega tekkis või on tekkinud neil endilgi soov selle tegevusega algust teha. See tulemus kinnitab vabatahtlikkuse ja vabatahtlike kuvandi olulisust kaasalöömise mõjutajana. Vabatahtlikud jällegi mainisid, et suur roll nende otsuses liituda just Lastefondiga oli ühenduse kuvandil. Seega on ka LF imago oluline tegutsemise motiiv. Järelikult peaks fond andma oma panuse nii vabatahtlikkuse kui oma organisatsiooni soodsa maine ja imago suunamisse läbi teavitustöö ja mainekujunduse.

Teavitustöö on oluline Lastefondi vabatahtlikkuse edendamise võtmetegur ka seetõttu, et mittevabatahtlike sihtgrupp nimetas vabatahtlikus tegevuses osalemise impulsina ka vastavate üleskutsete ning tegevusvõimaluste alase info saamise. Ehk siis paneks neid tegutsema see, kui nendeni jõuaks konkreetsed kutsed või teave abikäte vajadusest. Järelikult on praegune informatsioon nende jaoks ebapiisav ja Lastefond peaks avalikkust oma organisatsioonis vabatahtlikuna tegutsemise võimalusest veelgi laiemalt teavitama. Kuna mittevabatahtlikele näisid vabatahtlikest enam olevat oluliseks vabatahtlikuks hakkamise impulsiks isiklikud, vahetud kutsed kas siis sõprade-tuttavate või värbavate organisatsioonide poolt, siis kahtlemata oleks efektiivne rakendada ühe teavitamise, vabatahtlikkuse alaste üleskutsete levitamise ja värbamise meetodina personaalset lähenemist.

Vabatahtlikkusega mittetegelenutega võrreldes tõid Lastefondi vabatahtlikud ilmselt oma üsna laialdaste kogemuste olemasolu tõttu esile rohkem ning erinevamaid motiive vabatahtlikuks tegevuseks. Näiteks rõhutasid nad erinevalt mittevabatahtlikest olulise vabatahtlikkusega alustamise põhjusena enda algatuse elluviimist, mis näitab, et antud sihtgrupi jaoks peitub vabatahtliku tegevuse atraktiivsus ja ligitõmbavus suuresti oma ideede teostamise võimaluses. Seega võib just siin peituda üks oluline Lastefondi konkurentsieelis – erinevalt paljudest teistest vabatahtlike kaasavatest projektidest ja organisatsioonidest võimaldab fondis vabatahtlikele tagatud laialdane tegevusvabadus ning tegevjuhi avatus erinevatele ettepanekutele suurepäraselt vabatahtlikel initsiatiivi haarata ja oma algatusi realiseerida. See võimalus väärrib kahtlemata esile toomist.

Vabatahtlike jaoks oli oluliseks tegutsemise motivaatoriks tihtipeale ka konkreetse üleskutse sisu, mis neile väga ligitõmbav ja huvipakkuv tundus. See näitab, et lisaks ulatuslikule vabatahtliku tegevuse võimalustest teavitamisele, on vajalik pöörata suurt tähelepanu ka sellele, et edastatavad sõnumid oleksid sihtrühmale atraktiivsed ja paeluvad. Üleskutsete ja teadaannete koostamisel tuleks Lastefondilgi lähtuda oma sihtrühmade eelistustest, millest antud uuring üsna hea ülevaate andis.

Veel oli LF vabatahtlike jaoks tähtsaks motiiviks isiklike prioriteetide korrastamine ja enese proovilepanek: vabatahtlikkust tajuti läbi konkreetsete tegevuste poolt tõstatuvate väljakutsete võimalusena endas selgust saada ning ennast tundma õppida. Arvestatav ajend oli ka endale huvipakkuvate asjadega tegelemise võimalus. Kõik see näitab, et vabatahtlike motiveerimise ja motiveerituna hoidmise juures on oluline roll konkreetsetel tegevustel endal – see peab olema vabatahtliku jaoks meeldiv, huvitav ning ka piisavalt väljakutsuv. Kuna aga inimeste huvid ja võimed on erinevad, on tarvis eelnevalt nende eelistused kindlaks teha ning selle alusel neile sobiv tegevus välja pakkuda. See aga kinnitab taaskord juba eespool rõhutatud vajadust fondil välja töötada teatud tegevusvõimaluste assortii, mille seast igaüks endale sobiva võiks leida.

Erinevalt vabatahtlikkusega aktiivselt mittetegelenutest pidasid Lastefondi vabatahtlikud üheks vabatahtlikuna tegutsemise põhjuseks ka kuhugi kuulumise vajadust ja soovi leida mõttekaaslasi. Seega on vabatahtlike jaoks väga oluline vabatahtlike kaasava organisatsiooni kui teatud seltsingu või jagatud arusaamadega inimeste ühenduse olemus, mistõttu on vabatahtliku töö kõrval tähtis tagada neile ka kaaslastega suhtlemise võimalus. Üksnes seeläbi saab kujuneda ka teatud ühtsus- ja meeskonnatunne, mis nende kuulumisvajadust rahuldab.

Oma koht vabatahtlike poolt nimetatud motiivide hulgas oli ka kohusetundel, mida mainiti üsna tihti põhjusena, miks vabatahtlikkusest loobunud pole. Kui ühelt poolt see justkui tõestaks vabatahtlikele loomuomase vastutustunde olemasolu, siis teisalt tuleb rõhutada, et kohusetunde tõttu vabatahtlikkusega tegelemist tõid esile pigem tegusamad Lastefondi vabatahtlikud. Sellest võib järeldada, et üheks põhjuseks, miks paljud fondi vabatahtlikud aktiivsest tegevusest kõrvale tõmbuvad, on kohusetunde puudumine või vastutuse mittetajumine. Seega tuleks Lastefondil oma vabatahtlikele nende panuse olulisust rohkem rõhutada. Seda peaks siiski püüdma väljendada võimalikult vähe peale käies ning delikaatselt.

Ka fondi vabatahtlike ootused vabatahtlikkusele üldse ja Lastefondis olid mittevabatahtlikest konkreetsemad ja üksikasjalikumad. Ilmselt tuleneb see lihtsalt nende rohkematest kokkupuudetest ja kogemustest, mistõttu teavad nad paremini, mis vabatahtliku tegevuse nende jaoks meeldivaks teeb. Näiteks oli vabatahtlike jaoks hästi oluline, et vabatahtlikuna tegutsemise keskkond oleks võimalikult toetav ja meeskond kui omaette sõpruskond. Nad tõid esile, et vabatahtlike kaasavas organisatsioonis peaks olema koostööd ja võrdsust soosiv sisekliima; ühtne, usaldusväärne ja pühendunud meeskond; pidev tugi, abi ja juhendamine ning tihe suhtlus kaasvabatahtlikega. See kinnitab taaskord vabatahtlikkuse tajumist teatud kuulumisvajaduse rahuldamise ja eneseväljenduse võimalusena, mistõttu on ka Lastefondi jaoks oluline tagada oma vabatahtlikele juba eespool välja toodud suhtlusvõimalus, aga ka meeskondlikkust ning ühtsust loov ja soodustav õhkkond.

Suhtlusvõimalust ootasid vabatahtlikkusest ka mittevabatahtlikud. Lisaks oli nende jaoks oluline, et vabatahtlik tegevus ise oleks võimalikult atraktiivne, hõlmates näiteks ka mingit laadi meelelahutuslikku osa. Seega on vabatahtlikele sarnaselt tarvis mittevabatahtlikelegi vabatahtlikkuse raames pakkuda suhtlemise võimalust ning lisaks teha tegevus ise nende jaoks võimalikult ligitõmbavaks ja meelelahutuslikuks.

Erinevalt mittevabatahtlikest hõlmasid fondi vabatahtlike ootused vabatahtlikule tegevusele ka mitmekesiseid tegutsemisvõimalusi ja ülesannete vahelduvust; arenemisvõimalust ja väljakutset; mittehierarhilist juhtimist, eelistuste, oskuste ja isikuomadustega kokkulangevaid ülesandeid ning vahetut personaalset tunnustamist. Samuti selgus uuringust, et paljud nimetatud ootustest on Lastefondi esindajate ja osade vabatahtlike meelest fondis juba ka täidetud. Samas varieerus ootustele vastatavuse tunnetamine paljuski inimeseti, mis tõendab veelkord, ootustele vastamiseks on äärmiselt vajalik personaalselt välja selgitada iga üksiku vabatahtliku individuaalsed ootused ja taotlused.

Veel oli vabatahtlike jaoks eriti oluline vabatahtliku tegevuse paindlikkus, mille all eeskätt peeti silmas ajalist, aga ka muul viisil järelandlikkust. Siit ilmneb esimene vastuolu vabatahtlike ja fondi esindajate ootuste vahel – nimelt, nagu Lastefondi vabatahtlikkuse alane eesmärgipüstituski ütleb, on organisatsioon esmajärjekorras keskendunud püsivate ja väga pühendunud vabatahtlike hankimisele. Fondi tegevjuht ootab vabatahtlikelt võimalikult suurt panust ning sooviks, et ta saaks igal ajal vabatahtlike peale loota. Kuna aga vabatahtlikud eelistavad võimalust ise valida enda panustamise aeg ja maht, siis ei pruugigi nad selles

aspektis Lastefondi ootustele vastata. Antud konflikti lahendamine tõstatab küsimuse, kas otstarbekam oleks fondil ümber mõelda oma vabatahtlike kaasamise alased sihid ja suunad või jääda endale kindlaks ja püüda sihtrühmade hoiakuid mõjutada ning veenda neid endast rohkem andma. Võttes siinkohal arvesse ka mittevabatahtlike eelistust, et vabatahtlik tegevus võiks olla võimalikult vähesiduv ja minimaalselt aega- ja vaevanõudev ning rakendades sotsiaalturunduse auditooriumist lähtumise põhimõtet, siis näib töö autorile mõistlikum, kui LF oma kriteeriume sihtgruppide ootustega kohandaks. See tähendab, et fond peaks vabatahtlikkust vaatlema pisut strateegilisemalt ning õppima väärtustama ka mahuliselt vähem ja ajaliselt harvem panustavate vabatahtlike osatähtsust lõppeesmärgi saavutamisel.

Nii mittevabatahtlike kui vabatahtlike ühiselt tajutud ootuseks oli, et kohe alguses ei tohiks vastsetele vabatahtlikele palju vastutust ja kohustusi panna, vaid peaks laskma neil esmalt uue rolliga harjuda ja väikeste ülesannete täitmisega tegevusse sisse elada. Alles seejärel ning uue liikme vastava soovi korral võiks talle pakkuda ka rohkem vastutust nõudvaid rolle.

Samas eelistasid mittevabatahtlikud üldiselt pigem ühekordseid vabatahtlikkuse projekte, mis tähendab, et fondil tuleks arvestada ka võimalusega, et mõni vabatahtlikkuse kogemusest huvitatu ei pruugi üldsegi soovida end pikaajaliselt siduda. See aga ei tähenda, et ühendusel ajutistest vabatahtlikest kasu ei võiks olla, LF peab vaid strateegiliselt läbi mõtlema, millistel juhtudel ja projektide raames oleks ühekordselt panustada soovijaid sobilik ja hea rakendada.

Sarnaselt vabatahtlikele tõid ka mittevabatahtlikud esile, et ootavad vabatahtlikkusele oma panuse tunnustamist, kuid kui vabatahtlike jaoks on mõjuvam isiklik ja vahetu tänu, siis mittevabatahtlikud tunnistasid, et just avalik esiletõstmine ja tunnustamine on üks oluline vabatahtliku tegevuse motiiv – neid ajendaks teadmine, et kui nad millegi väärtuslikuga hakkama on saanud, siis nad saavad selle eest ka vastavalt tunnustatud. Kuna uuringust ilmnes, et fond rakendab praegu peamiselt personaalset ja tunnustamist ja tänu avaldamist, siis tasuks Lastefondil ehk mõelda ka erinevate avalike tunnustamisvõimaluste rakendamisele.

Viimaks tõid just mittevabatahtlikud eriliselt välja, et vabatahtlikul tegevusel võiks olla tajutavad ja mõõdetavad tulemused – oma tegevusel soovitakse näha reaalseid tagajärgi. LF puhul tähendaks see pideva tagasiside andmist, kuidas on vabatahtlike panus aidanud erinevaid eesmärke täita – mis konkreetselt sai just nende abiga tehtud. Seda peab esile tooma

isegi siis, kui tulemus ei ole käegakatsutav, vaid pigem mittemateriaalne. Ikka on tarvis rõhutada ja näidata seoseid vabatahtlike töö ja tulemuse vahel.

Põhjused, miks sihtrühmad (aktiivsemalt) vabatahtlikus tegevuses kaasa ei löö, kattusid mittevabatahtlike ja vabatahtlike puhul üsna suurel määral. Üks olulisim barjäär mõlema grupi jaoks puudutas ajalist ressursi. Ajapuudus, teised kohustused ning hirm vabatahtliku tegevusega kaasneva suure koormuse ees, mille tagajärjel ei jää üldse vaba aega teisteks tegevusteks, oli sageli põhjuseks, miks mittevabatahtlikud ei olnud seni sellega tegelenud ning miks vabatahtlikud suuremal määral kaasa ei löö või teatud aja möödudes aktiivsest tegevusest loobusid. See kinnitab taaskord vastuolu fondi esindajate ja sihtgruppide taotluste vahel – LF juhtide ootustele mittevastavalt ei soovi kõik mittevabatahtlikud ja vabatahtlikud pidevalt kogu oma vaba aega fondi hüvanguks rakendada. Pigem eelistatakse võimalust ise valida panustamise aeg ja hulk, mistõttu peaks LF võimaldama oma vabatahtlikele erineva mahuga kaasalöömise alternatiive, mis oleks kooskõlas nende sooviga.

Veel tunnetasid mõlemad sihtrühmad sarnaselt ühe (aktiivsema) tegutsemise takistusena vabatahtliku tegevuse teostamise koha kaugust enda asukohast. Inimesed tunnistasid sageli, et osalemist pärsib liiga suur distants ning nad lööksid kaasa, kui tegevus tuleks neile n-ö koju kätte. Tihtipeale toodi ka majanduslike võimaluste puudumist esile ühe olulise takistusena – ühelt poolt, kuna kogu vaba aeg kulub raha teenimisele, teiselt poolt seetõttu, et pole võimalik rahaliselt oma vabatahtlikku tegevust finantseerida. Kuna sotsiaalturunduse teooria rõhutab, et propageeritav tegevus tuleb muuta inimestele võimalikult mugavaks, vähe vaevanõudvaks ja ligipääsetavaks, ning ka uuringust ilmnis, et sihtrühmad ei ole valmis ise liiga palju vaeva nägema selleks, et vabatahtlikus tegevuses osaleda, tuleks ka Lastefondil oma praegustele ja potentsiaalsetele vabatahtlikele tagada võimalikult lihtne kaasalöömine läbi paindlike panustamistingimuste, rahaliste väljaminekute kompenseerimise ning sobiva asukoha. Kõike seda tuleks eelarvamuste vältimiseks ka mittevabatahtlikele kommunikeerida.

Samuti oli üheks nii mittevabatahtlike kui vabatahtlike poolt tajutud barjääriks vabatahtliku tegevusega kaasneva võivad ebameeldivad emotsioonid ning konfliktsituatsioonid. Kuna intervjuueeritud mittevabatahtlikel enamasti väga laialdasi kokkupuuteid vabatahtlikkusega ei olnud, siis nende puhul on ilmselt tegu eelarvamustest tuleneva kartusega, mida fond peaks vabatahtlikkuse edendamiseks turunduskommunikatsiooniga ümber lükkama. Olemasolevad vabatahtlikud seevastu lähtusid usutavasti oma senistest mitte niivõrd meeldivatest

kogemustest – erinevalt mittevabatahtlikest mainiti barjäärina rahulolematust seniste vabatahtlikkuse kogemustega, mis ei ole vastanud nende ootustele. Seetõttu ongi LF jaoks oluline nende vältimiseks eelnevalt või jooksvalt vabatahtlike ootused kindlaks teha.

Ka tänamatust ja panuse mittehindamist pidasid mõlemad sihtgrupid oluliseks teguriks, mis pärsib (aktiivsemat) vabatahtlikkusega tegelemist. See kinnitab veelkord vabatahtlike väärtustamise tähtsust. Tõik, et panuse mittehindamist tõid barjäärina esile ka mittevabatahtlikud võib tuleneda nende senistest üksikutest kokkupuudetest või ka eelarvamustest. Nii või naa on Lastefondil igal juhul tarvis vabatahtlike panuse hindamist nii oma olemasolevatele vabatahtlikele kui mittevabatahtlikele väljendada ja kommunikeerida.

Erinevalt vabatahtlikest aga tõid mittevabatahtlikud senise mittetegutsemise peamise takistustena esile vastava teabe ja üleskutsete puuduse, mida LF saaks ületada laiemateavitusetgevusega. Oluline põhjus oli ka kaaslaste puudumine, kellega koos vabatahtlikuna tegutseda – tunnistati, et ilma tuttavate osaluseta ei omata selleks piisavalt julgust ega ka mitte soovi. See näitab, et vabatahtlike värbamisel oleks efektiivne ära kasutada isiklike kontakte.

Kokkuvõtteks võib öelda, et kuigi paljud barjäärid olid mittevabatahtlike ja vabatahtlike puhul ühised, näisid mittevabatahtlike poolt esiletoodud takistused pigem olevat seotud hirmude, eelarvamuste ja teadmatusega, samas kui vabatahtlike tajutud barjääride näol oli tegemist juba realselt ilmnenu aktiivsemat tegutsemist pärssivate teguritega.

Samas ei saa öelda, et ootused, motiivid ja barjäärid olid erinevate sihtgruppide – vabatahtlike ja mittevabatahtlike – siseselt päris ühtemoodi tajutud. Ilmes, et hoolimata teatud jagatud motiveerivatele ja takistavatele teguritele, oli ka individuaalsemaid ning teiste poolt mainimata motiive, ootuseid ja barjääre. Samuti kerkis kohati esile täiesti vastakaid arvamusi – mis ühe jaoks motiveeriv, see teise jaoks takistav ning vastupidi. Näiteks vabatahtlike seas ilmnes erimeelsusi selles osas, kui suurel määral panustada soovitakse – suur vastutus kui tunnustus vs võimalikult vähe vastutust, ning vastutusalade reguleerituse osas – võimalikult suur iseseisvus ja tegevusvabadus ning vähene kontroll vs kindlad ja reguleeritud, kontrollitud tööülesanded ja täpsed tegevusjuhendid. See kinnitab taaskord, et päris „ühe puuga“ ei saa kõiki (potentsiaalseid) vabatahtlikke lüüa, vaid läheneda tuleks personaalselt ning võimaluste piires iga indiviidi ootused, motiivid ja tajutud barjäärid eraldi kindlaks teha.

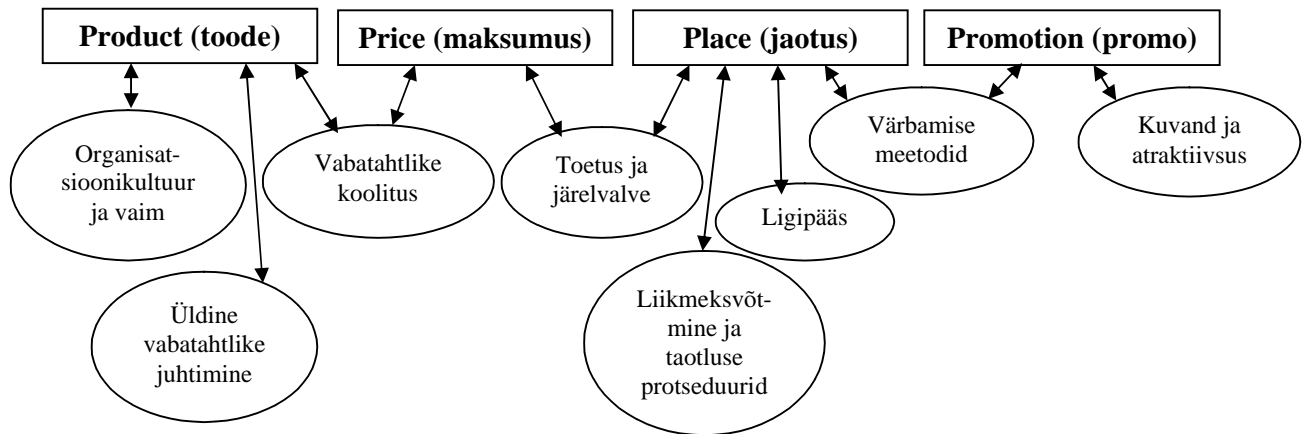
Suuremalt jaolt tajusid eespool väljatoodud tegureid vastavalt siis kas vabatahtlike jaoks motiveerivate või pärssivatena ka fondi tegevjuhid. Samas oli palju olulisi ajendeid, ootuseid, motivaatoreid ja barjääre, mida endine ja praegune tegevjuht esile ei toonud, kuid mis LF vabatahtlikkuse arendamise seisukohalt vägagi olulised on, näiteks sõprade-tuttavate kutsed ja osalus, vabatahtlikkuse ja organisatsiooni hea maine, kaasalöömise lihtsus ja selgus ning üleskutse sisu kui ajendavad tegurid; üllas eesmärk, panuse väärtustamine, tegevuse organiseeritus ja konkreetsus, mitte liiga suur koormus, ootustele ja eelistustele vastav tegevus, mitte suurt füüsilist ja vaimset pingutust nõudev, meeskonna pidev omavaheline suhtlus, organisatsiooni areng, ajaliselt vähesiduv ning põhivajaduste rahuldatud kui ootused; infopuudus, ebasobiv asukoht, ebameeldivad emotsioonid ja konfliktid, negatiivne tagasiside, ebakindel majanduslik olukord kui peamised pärssivad tegurid.

Organisatsiooni esindajate ootused LF vabatahtlikkusele olid enamasti seotud vabatahtlikega. Näis, et vabatahtlike kaasamise edukuse determinandina nähakse ideaalsete vabatahtlike olemasolu. Endise ja praeguse tegevjuhi nägemuses võiksid kõik fondi vabatahtlikud olla väga aktiivsed, püsivad ja pühendunud inimesed, kes oleksid südamega asja juures ning alati valmis panustama. Nad ootavad oma liikmetelt kohusetundlikkust, sõna pidamist ning usaldusväarsust, mis tagaks selle, et alati oleks keegi, kelle peale saab loota. See tähendab, et fond väärtustab eelkõige aktiivseid ja tegusaid vabatahtlikke, kes tõesti tahaksid LF kasuks tööd teha ning tooksid fondile oma tegevuse läbi ka otsest kasu.

Seega näib, et fondi esindajate motiiv vabatahtlike kaasamiseks on eeskätt majanduslikest huvidest lähtuv – vabatahtlikke tajutakse eeskätt tasuta tööjõuna. Samas väitis LF tegevjuht, ja kinnitasid ka vabatahtlikud, et väärtustatakse kõiki fondi vabatahtlikke. Tundub, et LF puhul on seega tegemist osaliselt, kuid mitte puhtalt habermasiliku lähenemisega vabatahtlike kaasamisele – vabatahtlike küll hinnatakse, kuid praegu on nende väärtustamine siiski seotud nende tajumisega eesmärgi saavutamise vahendina. See aga võibki vabatahtlikes kaasa tuua ebameeldivaid emotsioone ja rahulolematust: kui nende panustamise soov ei ole nii suur nagu fondi ootused, siis tajutakse end vähemväärtuslikuna ning tõmbutakse tegevusest täiesti kõrvale. Seega ei tohiks fond vabatahtlike väärtuse üle otsustada üksnes panustamise mahu alusel, vaid hindama peaks kaasalöömist kui sellist üldse.

5.1 Praktilised soovitused

Magistritöö esimeses osas esitletud vabatahtlikkuse ja sotsiaalturunduse teoreetilistele kontseptsioonidele tuginedes võib väita, et distsipliinidel on palju ühist. Heaks näiteks on siinkohal Katharine Gaskini (2003) poolt progressiivse vabatahtlike kaasamise mudeli raames välja pakutud pikaajalise vabatahtlikkuse edendamise võtmetegurite ning sotsiaalturunduse 4P suhteliselt suur sisuline kattuvus. Sellest tulenevalt baseeruvad rakenduslikud soovitusel LF vabatahtlikkuse arendamiseks Gaskini (2003) sõlmküsimumuste ning 4P hübriidil (vt joonis 7).

Joonis 7. Sotsiaalturunduse 4P ja vabatahtlike kaasamise mudeli võtmetegurite hübriid.

1. ORGANISATSIOONIKULTUUR JA VAIM (TOODE):

- *Vabatahtlikele regulaarsete ühisürituste, tutvumisõhtute, „tänapidude“ korraldamine.*

Vajadus ja potentsiaal: kuna üheks Lastefondi vabatahtlikkuse oluliseks kitsaskohaks on vabatahtlike vähene ühtsus ja omavaheline suhtlemine, siis on oluline tegeleda meeskonna sidustamisega ning aktiivsema suhtlemise tagamisega ka ülesannete väliselt. Riskid: meelelahutuslikud ettevõtmised hakkavad varjutama vabatahtlikku tegevust ja muutuvad vabatahtlike jaoks ühenduse liikmeksolemuse peamiseks väärtuseks. Lahendus: igasugune meelelahutus ühitada vabatahtliku tegevusega põhimõttel „enne töö, siis lõbu“.

- *Kuu/aasta tublima vabatahtliku valimine (kandidaadid vabatahtlike poolt, valivad ühiselt nõukogu, juht, töötajad ja vabatahtlikud), liikmete sünnipäevade tähistamine, suvepäevad, fondisisised vabatahtlike omavahelised heategevuslikud võistlused vms.*

Vajadus ja potentsiaal: traditsioonide ja ühise vaimuse tekitamine, millest hetkel Lastefondis suuresti puudust tuntakse. Riskid: n-ö ülalt poolt pakututena ei pruugi käivituda, ei võeta vabatahtlike poolt omaks, ei tajuta ühenduse loomuliku osana; tublimite valimise tulemuseks

meeskonnatööd ja ühtsust pärssiv konkurents; enese teistest paremaks/halvemaks pidamine. Lahendus: kaasata liikmeid traditsioonide loomisse, nt ajurünnakute käigus üheskoos ideede genereerimine; sisse seada selgetel alustel põhinev ja üldaktsepteeritud tunnustamise süsteem.

➤ ***Personaalsed osalemiskutsed uutele või kõrvalejäänud vabatahtlikele.***

Vajadus ja potentsiaal: kuna sageli võib mitteaktiivsus olla osadele vabatahtlikele juba n-ö loomuomaseks saanud ning uued vabatahtlikud ei julge ja mitteaktiivsetel puudub enda väljapakkumiseks tuge või motivatsioon, siis tagaks see äsjaliitunutele kergema sulandumise LF meeskonda ning teeks vähemtegasutele taas kaasa löömise lihtsamaks. Riskid: keeruline ja aeganõudev; vastupidine efekt liigse pealepressituse tajumise tõttu. Lahendus: vabatahtlike abijõu rakendamine; delikaatsuse säilitamine, liigsagedase/otsese surve avaldamise vältimine.

➤ ***„Vilistlaste“ listi loomine.***

Vajadus ja potentsiaal: hetkel jääb näib fond väärtustavat ja aktiivselt suhtlevat vaid antud hetkel tegusate vabatahtlikega, jättes tähelepanuta kõik parasjagu vähemaktiivsed, kuid varasemalt ühendusele suureks abiks olnud vabatahtlikud ehk nn vilistlased. Pigem näidatakse neisse nende loobumise tõttu veidi halvustavalt suhtuvat, mida kindlasti teha ei tohiks, kuna mõjub pärssivalt nende naasmisele. List aitaks seda vältida ning nendega pidevalt kontaktis olla ja suhelda, mis suurendab nende mingil ajahetkel Lastefondi aktiivsesse tegevusse tagasi tulemise tõenäosust. Samuti näitab see neile, et neid kui fondi endiseid vabatahtlikke väärtustatakse endiselt olulise panuse andjatena. Riskid: liigset ressursi nõudev haldamine, kasuteguri küsitavus. Lahendus: katsetamise periood, vabatahtlike abijõu rakendamine.

➤ ***Tegevjuhi jätkuv osalemine esimesel uute vabatahtlikega kohtumisel, ühisüritustel, regulaarsetel koosolekutel, aga võimalusel ka messidel ja heategevusüritustel; individuaalvestlused uute ja olemasolevate vabatahtlikega.***

Vajadus ja potentsiaal: senise vahetu suhtlemise joone jätkuv hoidmine (tajuti osade poolt plussina) ning tegevjuhi lähemale toomine ka vähemaktiivsetele ja n-ö reavabatahtlikele ehk mitte väga vastutavate ülesannete täitjatele (juhi kaugelejäämist tunnetasid osad vabatahtlikud problemaatilisena). Riskid: tegevjuhil raske niigi suure ajapuuduse ja teiste kohustuste kõrval kõikjale jõuda. Lahendus: osaleda tähtsamatel üritustel vastavalt võimalustele ja ajaressursile, abijõu rakendamine jooksvateks ülesanneteks (rohkem aega), asendajad „admin“-poolt.

➤ ***Vabatahtlikele erineva vastutusmääraga ülesannete täitmise võimaluse pakkumine (aeg-ajalt personaalsete pöördumistena või suisa teatud ringlussüsteemi sisse seadmise näol), fondis erinevaid funktsioone täitvate vabatahtlikele ühiste ürituste korraldamine.***

Vajadus ja potentsiaal: kuna olulise fondi vabatahtlikkuse kitsaskohana töid vabatahtlikud esile „meie-tunde“ puudumise ning teatava ebavõrdsuse ja lahterdumise vastavalt vabatahtlike

jagunemisele mitteaktiivseteks ja aktiivseteks, siis võimaldaks ülesannete ringlemine liikumist n-ö lahtrite vahel ja vähendaks olemuslikku kõrvalejäämist lihtsalt seetõttu, et pole endal piisavalt initsiatiivi; ühisüritused aitaksid suurendada meeskonnatunnet ja ühtsust, mis samuti vähendaks vahet nn alamate ja ülemate vabatahtlike vahel. Riskid: ülesannete ringlussüsteem võib kaasa tuua vastuseisu neilt, kes eelistaksid täita kogu aega ühte kindlat ülesannet. Lahendus: peab jääma võimalus täita ka kindlaid funktsioone.

2. ÜLDINE VABATAHTLIKE JUHTIMINE (TOODE):

➤ *Teatud määral või sümboolselt tasustatava ning antud tööks sobiliku vabatahtlike juhi/koordinaatori või juhiabi sisseseadmine.*

Vajadus ja potentsiaal: fondi jaoks oli suurimaks takistuseks vabatahtlikkuse arendamisel tegevjuhi piiratud ajaressurss ja teised kohustused. Veel ilmnes, et senised koordinaatorid on üsna tihti vahetunud, mistõttu ei teatagi täpselt, kes parasjagu seda rolli organisatsioonis täidab. Seetõttu ei saa koordinaatoril tekkida liikmetega nende pühendumist tagav usalduslik suhe – kui ta ise ei näita üles püsivust, siis miks peaks seda tegema vabatahtlikud? Ka mainisid vabatahtlikud, et senine koordinaator ei ole selleks tööks ehk kõige õigem inimene, Lastefond aga tunneb siinkohal nähtavasti, et kuna selle töö eest ei maksta, siis ei saada selles osas ka väga nõudlik olla. Riskid: rahalise ressursi puudus. Lahendus: otsida alternatiivseid võimalusi tasustamiseks, nt läbi partnerite sponsorluse, projektide kirjutamise vms; püüda leida inimene, kes suudaks koordinaatori tööle tõsiselt pühenduda ka ilma tasustamiseta.

➤ *Mitmekesiste tegevusvõimaluste valiku väljaarendamine.*

Vajadus ja potentsiaal: sihtgruppidega vesteldes ilmnes olulise vabatahtlikkusele püstitatud ootusena eripalgeliste funktsioonide täitmise ja ise endale nende vahelt sobivaima valimise võimalus ning ülesannete pidev vaheldumine. Vabatahtlikud tõid senise LF vabatahtlikkuse arendamise (sh sihtgrupi laiendamise) takistusena esile ka praegused üsna ühtelaadi tegevused, mis paljudele inimestele ei pruugi sobida, mitmed mittevabatahtlikudki välistasid LF vabatahtlikkuse, kuna seostasid seda kindlate tegevustega ega uskunud, et nemad isiklikult võiksid fondile kuidagi kasulikud olla. Kuigi fondi tegevjuht rõhutas, et tegelikult ei ole LF vabatahtlikkus tegevustega piiratud ning teha võib pea kõike, kui on olemas hea idee, kuidas haigeid lapsi läbi LF aidata. Potentsiaalsed vabatahtlikud aga ei pruugi seda teada ning sageli ei ole inimestel ka piisavalt mõttelennukust, et ise midagi välja pakkuda, kuigi neil oleks suur soov aidata. Seetõttu peakski LF välja töötama erinevate vabatahtlike tegevuste „pakkumised“ koos täpsete tegevuskirjeldustega. Sealjuures peaks need arvestama erinevate inimgruppide huve ja võimalusi ning hõlmama nii püsivaid ja ajaliselt mahukamaid kui vähemsiduvamaid

ja ühekordseid ülesandeid. Lisaks tasuks alati edaspidigi rõhutada võimalust välja tulla oma ideega. Mõningad konkreetsete ettepanekud vabatahtlike tegevuste laiendamiseks:

- Käsitöö jm meisterduste-meenete-toodete müük Lastefondi toetuseks (laatadel jm moel) (sihtgrupp: nt eakate klubide või huviringide liikmed, puuetega inimeste ühingud, lasteaedade-koolide lapsed, kodused käsitööhuvilised jt).
- Lastega tegelemine haiglates, patsientide ootealadel; sümboolse tasu eest lühiajalise lastehoiu teenuse pakkumine polikliinikutes-kliinikutes, messidel jm üritustel (sihtgrupp: lastega vahetust tegelemisest huvitatud inimesed).
- „Kõigi vanaema“ külastused kliinikumi lasteosakondadesse (mingi regulaarsusega külastaks lapsi haiglates n-ö vanaemad, kes neile ette loeksid, nendega meisterdaksid, jutustaksid jm rahulikke tegevusi harrastaksid) (sihtgrupp: lastega vahetust tegelemisest huvitatud eakad).

Riskid: liigne laialivalgusus, põhieesmärgi kaotsimine. Lahendus: eelnema peaks põhjalik kaalutlemine; tegevusvõimalused peaks lähtuma siiski LF missioonist, aga kuna seegi on väga mitmekesine, on ka võimalusi palju, need tuleks laialivalguvuse vältimiseks süstematiseerida.

➤ ***Järjepidev tagasiside kogumine vabatahtlikelt anonüümsete küsitluste, ühiste ajurünnakute ning individuaalsete „arenguvestluste“ näol.***

Vajadus ja potentsiaal: uuringust selgus, et lisaks teatud üldlevinud motiividele ja ootustele on inimestel vabatahtlikkuseks ka üsna palju individuaalseid ning erisuguseid stiimuleid ja ootuseid, mistõttu oleks kasulik need iga indiviidi puhul personaalselt kindlaks teha. Kuna need tõenäoliselt aja jooksul ka muutuvad, siis võiksid fondis toimuda näiteks regulaarsed süvavestlused liikmetega. Samuti ilmnis uuringust, et vabatahtlikud tajuvad Lastefondi töökorralduses mitmeid kitsaskohti, mistõttu oleks otstarbekas korraldada ühiseid ajurünnakuid, kus liikmed saaksid ka ise vabatahtlikkuse arendamise alaseid (aga ka muid) ettepanekuid teha. Ajurünnakute ja personaalsete vestluste alternatiiviks oleks anonüümised küsimustikud, mida võiks paluda vabatahtlikel aeg-ajalt täita – sageli ei juleta probleemidest avalikult kõnelda, mistõttu oleks see võimaluseks siiski saada ausat ja siirast tagasisidet.

Riskid: aja- ja ressursikulukas. Lahendus: rakendada vabatahtlike abijõudu, IT-lahendusi, fookusgrupe jm aja- ja ressursi kokkuhoiu meetodeid.

➤ ***Motivatsioonipakettide väljatöötamine või motiveerivate tegurite rakendamine, sh nt:***

- a) erinevad soodustused vabatahtlikele koostööpartnerite, sponsorite ja vabatahtlike ettevõtete (*pro bono*) poolt (kohvikud, raamatu- vms kauplused, vaba aja veetmise võimalusi pakkuvad ettevõtted – Aura, Vanemuine, Ekraan vms)

Vajadus ja potentsiaal: kuigi vabatahtlikud ei oota endale vabatahtliku tegevuse läbi mingisugust materiaalist kasu, edastaks see siiski nende panuse väärtustamist ning privileegide tajumine mõjuks kahtlemata motiveerivalt (isegi kui see on vaid 10%-line soodustus, ei olegi selle väärtus allahindluses endas, vaid selle kui tunnustuse tajumises).

Riskid: Lastefondi vabatahtliku staatuse ärakasutamine. Lahendus: motivatsioonipaketid kui osa üldaktsepteeritud tunnustussüsteemist, mis tagab „tasude“ väljateenistuse.

b) vabatahtliku passi kasutuselevõtt Lastefondis ja selle eeliste kommunikeerimine

Vajadus ja potentsiaal: uuringust selgus, et vabatahtlikkuselt oodatakse sageli kasu oma isiklikule elule ning väärtustatakse sealt saadud kogemusi ja oskusi, mis võivad edaspidises elus kasuks tulla, mistõttu oleks vabatahtliku pass heaks viisiks saadud praktika kui olulise töökogemuse väärtustamisel. Kirjapandud ja „ametlikul“ kujul omaksid need kogemused suuremat kaalu ning oleksid enam uute (tööalaste) võimaluste avanemisel kasuks. Riskid: passi „täitmine“ saab omaette eesmärgiks konkurentsi tõstmiseks tööturul. Lahendus: teatud liikmeksolemise perioodi sisseseadmine passi vastava märkme kirjasaamise eeldusena.

c) ametipostide nimetuste loomine

Vajadus ja potentsiaal: uuringust ilmnas, et sõna „vabatahtlikkus“ ja ilmselt ka „vabatahtlik“ on Eestis veel üsna väheütlevad ja mitte kuigivõrd prestiižsed, mistõttu tasuks vabatahtlike motiveerimiseks ja suuremaks sidustamiseks fondiga kaaluda konkreetsete ametinimetuste (nt vastutav koordinaator, juhiabi, assistent, projektijuht jms) määramist tegusamatele liikmetele. Riskid: kindel ametinimetuse seob kindla rolliga, toob kaasa rutiini; ametinimetusega „reavabatahtlikud“ tunnevad end alamatena, hierarhia teke. Lahendus: „ametite“ ülevaatamine teatud aja möödudes, pakkuda pidevalt igale vabatahtlikule võimalust teatud rolli täita.

d) vabatahtlike avalik ja ametlik tunnustamine

Vajadus ja potentsiaal: kui praegused vabatahtlikud tunnistasid, et enamasti neile täiesti piisab tegevjuhi omavahel öeldud tänusõnadest, siis mittevabatahtlike jaoks oli oluliseks ootuseks ja ajendiks piisava tunnustuse saamine oma panuse eest – vabatahtlikkust tajuti kui tunnustusvajaduse rahuldamise võimalust. Ilmselt ei oleks ka praegustel fondi vabatahtlikel, nagu osad neist ka tunnistasid, midagi suurema tunnustamise vastu. Seetõttu tasuks kaaluda tublimate vabatahtlike tunnustamiseks tänuürituste korraldamist, kus teiste seas avaldaks neile tänu ka näiteks Lastefondi nõukogu liikmed ning TÜ kliinikumi või lastekliiniku juhtkond – austusväärsetelt, tähtsatelt ja lugupeetud isikutelt tulev tunnustus omab paratamatult suuremat kaalu ja väärtust. Riskid: mittetunnustatud tunnevad end kõrvalejäetuna või oma panuse ebaõiglast mitteväärtustamist, nende jaoks demotiveeriv. Lahendus: kõigi poolt aktsepteeritud tunnustamise süsteem, ka vähempanustavate vabatahtlike teatud viisil tunnustamine.

- ***Ringkäikude korraldamine kliinikumi erinevates lasteosakondades ning Lastefondi nõukogu koosolekutel vaatlejana osalemise võimaldamine.***

Vajadus ja potentsiaal: uuringust ilmnis, et Lastefondi vabatahtlikkuse üheks oluliseks kitsaskohaks peetakse vabatahtlike suurt väljalangemist, vähest aktiivsust ja vastutuse mittetajumist, mistõttu aitaks liikmeid ühendusega ehk paremini sidustada selle tegevuse ja eesmärkide praktilise külje tutvustamine. Vabatahtlikud näeksid, et nende abi on reaalselt väga vaja ja Lastefond tegeleb tõsiste asjadega, millel on otsesed tagajärjed. Samuti saaksid nad aimu, et fond ei ole siiski ainult üks inimene, vaid selle taga on hulk auväärsed ühiskonnategelasi, nendega kohtumine võiks olla ka omamoodi motiveeriv. Riskid: kliinikumile ja nõukogule koormav; vabatahtlikud ei osale. Lahendus: mitte liiga tihedad külastused, personaalsed osalemiskutsed, korraldada ühisürituste osana.

- ***Vabatahtlike kaasamine annetuste üleandmistseremooniasse (iga kord osaleks koos tegevjuhiga nt üks annetuse kogumisse oma panuse (mis ei pea alati olema määratu suur ehk väärtustada ka väikeste ülesannete täitjad, kellel see asi samuti teoks poleks saanud) andnud vabatahtlik).***

Vajadus ja potentsiaal: täidaks vabatahtlike sidustamise ja motiveerimise eesmärki: nad tajusid oma tegevuse reaalseid tulemusi, näeksid abi saajate suurt tänu, mõistaksid enda panuse olulisust ja vajalikkust, mille kõige tagajärjel suureneks ehk ka vastutus- ja kohusetunne ning väheneks Lastefondi aktiivsest tegevusest kõrvalejäämise tõenäosus. Riskid: kaasamise ebaselgete alusete puudumisest tulenevad arusaamatused. Lahendus: selged alused välja töötada (sooviavaldusel, kaasalöömise sagedusel vms põhinev).

- ***Vabatahtlike rühmade sisseseadmine vastavalt panustamise hulgale.***

Vajadus ja potentsiaal: kuna Lastefondi esindajate jaoks oli suureks probleemiks pidevalt kogu suhteliselt suure vabatahtlike hulga seast vajalike abikäte leidmine, siis tasuks ehk fondi vabatahtlikud vastavalt nende kaasalöömise sagedusele ja mahule grupeerida (nt harvem kaasalööjad; kord kuus kaasa lööjad; vaid nädalavahetustel kaasa lööjad; inimesed, kellele pea alati saab loota jne). See teeks liikmete haldamise Lastefondi jaoks lihtsamaks. Riskid: lahterdumise süvenemine, „kastidesse“ kinnijäämine. Lahendus: ühisüritused; pidev süsteemi ja rühmade ülevaatamine ning pideva võimaluse tagamine nende vahel liikuda.

3. VABATAHTLIKE KOOLITUS (TOODE, „MAKSUMUS“):

- ***Uute liikmete jätkuv fondialane koolitamine ning koolituse tagamine ka „vanadele olijatele“, kes seda pole veel läbinud; järjepidev Lastefondi tegevusega kursishoidmine jooksvate koolituste või koosolekute näol.***

Vajadus ja potentsiaal: uuringust ilmes, et mittevabatahtlike teadmised fondist on väga napid, mistõttu võib eeldada, et ka ühendusega värskest liitunud ei ole LF olemuse ja tegevusega põhjalikult kursis. Samuti selgus uuringust, et kohati võivad vabatahtlikelgi (eriti väga uutel või väga ammustel) olla Lastefondist veidi puudulikud teadmised, eriti kuna see on pidevas arengus. Seetõttu tasuks ka olemasolevate liikmete teadmisi aeg-ajalt värskendada ning kõiki vabatahtlikke LF tegevuse ja olemusega regulaarselt kursis hoida. Eriti oluline on sealjuures tutvustada ka fondi majandusliku toimimise aluseid, et liikmetel sellest selge ja täpne arusaam oleks. Riskid: ressursikulukas; liikmete mitteosalemine. Lahendus: rakendada koolitajatena juba pikemalt fondi vabatahtlikena tegutsenuid; teatud aja tagant kohustuslikud koolitused.

➤ ***Mentorite süsteemi sisseseadmine.***

Vajadus ja potentsiaal: fondi vabatahtlikud tõid esile, et parima väljaõppe saab enamasti siiski vabatahtliku tegevuse käigus, kuid toonitasid, et see on efektiivsem, kui neil on võimalus eeskuju võtta ja teatud aja jooksul jälgida mõne juba staažika vabatahtliku tegutsemist. Seetõttu oleks ehk mõeldav uutele vabatahtlikele n-ö vanast olijast juhendaja määramine, kes teatud aja jooksul uutele liikmetele oma teadmisi ja kogemusi jagaks ning neid välja õpetaks. Riskid: pideva toe ja juhendamise tagavaid mentoreid raske leida. Lahendus: kujundada mentoriks saamine/valimine osaks tunnustusest – igaüks selleks ei saagi.

➤ ***Erinevaid Lastefondi vabatahtlikkuseks vajalike oskuste alase koolituse pakkumine (sh näiteks suhtlemis-, läbirääkimis-, esinemis-, projektikirjutamise-, meeskonnatöö jms koolitused).***

Vajadus ja potentsiaal: Lastefondi vabatahtlikud tunnistasid, et uute liikmetena ei ole neil alati kohe kõiki vabatahtlikus tegevuses vajalikke oskusi; samuti tajusid nii mittevabatahtlikud kui vabatahtlikud uute oskuste omandamise võimalust vabatahtlikkuse olulise lisaväärtusena; vabatahtlikud nägid väljaõppe pakkumist ka teatud laadi „preemiana“. Fondil tasuks seega otsida võimalusi vabatahtlikele erinevate koolituste pakkumiseks. Riskid: rahaliselt kulukas. Lahendus: teha koostööd partneritest koolitusettevõtetega, kaasata eraviisilisi koolitajaid vabatahtlikena (nt psühholoogia või majandustudengeid, kelle jaoks oleks see kasulik praktika) või leida oma vabatahtlike seast näiteks igal kuul keegi, kes endale südamelähedase ja vabatahtlikke puudutaval teemal kaaslastele teadmisi jagaks.

➤ ***Võimaluse korral ka vabatahtlikkusega mitte otseselt seotud teemadel koolitamine.***

Vajadus ja potentsiaal: fondi vabatahtlikud tajusid väärtusena igasuguste uute oskuste omandamise võimalust, mistõttu võiks ressursside (aja, huvi, koolitajate jms) olemasolul kaaluda ka väga erisuguste koolituste läbiviimist. Riskid ja lahendus: vt eelmist punkti.

4. VABATAHTLIKELE TAGATUD TOETUS JA JÄRELEVALVE („MAKSUMUS“, JAOTUS):

➤ *Mentorite süsteemi sisseseadmine.*

Vajadus ja potentsiaal: sihtgruppide oluliseks ootuseks vabatahtlikkusele oli pideva toe ja abi olemasolu, mida fondis aitaks tagada igale uuele vabatahtlikule või teatud väikesele hulgale (2-3) värskest liitunutele organisatsioonipoolse n-ö vanast olijast juhendaja määramine, kes teatud aja jooksul uute liikmete eest hoolitseks ja neid välja õpetaks. See tagaks parema sisseelamise ja aitaks kaasa ka uute liikmete kujunemisele aktiivseteks Lastefondi tegevuses kaasalööjateks. Riskid: vt punkt 3.

➤ *Süsteemi sisseseadmine, kus igal liitunud on „vaikiv“ kohustus (pigem soovitus) endale teatud konkreetne ülesanne fondis võtta, iga ülesande täitmiseks paari vastutava isiku määramine, kes oma tegevusest vabatahtlike koordinaatorile/juhiabile või tegevjuhile (nii tihti kui vajalik ja nii harva kui võimalik) aru annavad.*

Vajadus ja potentsiaal: kuigi suurem osa vabatahtlikest tajusid praegust LF vabatahtlikkusele omast tegevusvabadust privileegi ja positiivsena, siis fondi esindajate poolt tajutud vabatahtlike vähene alt-poolt initsiatiiv ning suur väljalangemine aktiivsest tegevusest võib olla märgiks, et liigne vabadus ja vähene sundus võrdub tihtipeale vastutuse ja kohustuse mittetajumisega. Seega oleks teatud kohustuste panemine ja nende täitmise üle järelvalve teostamine vajalik. Samas ei tohiks see muutuda liigseks sunduseks ja kontrollimiseks ning seda peaks olema piiratud koguses. Samuti töid mõned vabatahtlikud probleemina välja vastutuse kuhjumise vaid ühele isikule, kui ülesande täitmise eest määratakse vastutama vaid üks inimene. Seetõttu oleks hea, kui alati kannavad vastutust vähemalt paar vabatahtlikku, kes teiste alt ära hüppamise korral vähemalt üksteisele toetuda saavad. Riskid: kuidas tagada „vaikiva“ kohustuse võtmine ilma liigse sunduseta? Kohustuse täitmine võib ka kahe vastutaja korral langeda siiski ühele inimesele. Lahendus: ülesannete võtmise soodustamine läbi eeskujude ja motiveerimise; igaks ettevõtmiseks kindla varuimise määramine, kes otseselt asjaga ei tegele, aga valmis vajadusel (teiste äralangemisel) aitama.

5. LIIKMEKSVÕTMINE JA TAOTLUSE PROTSEDUURID (JAOTUS):

➤ *Fondi vabatahtlikega liitumise taotluse täitmise võimaldamine Lastefondi kodulehe vahendusel ning sinna lisainfo saamise päringuvormi lisamine.*

Vajadus ja potentsiaal: sotsiaalturundusliku lähenemise kohaselt tuleb soovitava käitumise teostamine teha sihtrühmadele võimalikult lihtsaks ja mugavaks. Ka uuringust ilmnas, et mittevabatahtlikke paneks vabatahtlikkusega tegelema kaasalöömise lihtsus. Seega tulebki

Lastefondi vabatahtlikega liitumine teha potentsiaalsetele vabatahtlikele võimalikult mugavaks ning üheks heaks võimaluseks on rakendada selleks Interneti. Riskid: liitumise lihtsus toob kaasa läbimõtlematuid otsuseid. Lahendus: enne liikmeks saamist alati läbi viia vestlus veendumaks potentsiaalse vabatahtliku tõsistes kavatsustes.

➤ ***Liitumistaotluste levitamine sihtrühmade poolt paljukülastatavates kohtades, nt raamatukogudes, noorteklubides, (üli)koolides, töökohtades, eakate päevakeskustes jm).***

Vajadus ja potentsiaal: täidab samuti tegevuse võimalikult ligipääsetavaks tegemise ja liitumise lihtsaks muutmise eesmärki. Riskid: vt eelmist punkti.

➤ ***Tegevjuhiga peetavate individuaalvestluste sisseseadmine liikmekssaamise eeldusena.***

Vajadus ja potentsiaal: uuringust selgus, et inimestel on vabatahtlikkuseks erinevad motiivid ja ootused, millele mittevastatuse korral kaldutakse tegevusest loobuma või kõrvale tõmbuma. Seetõttu oleks mõistlik eelnevalt tutvuda iga inimese personaalse nägemusega neile meeldivast vabatahtlikust tegevusest, et parimal võimalikul viisil ootustele ja lootustele vastata. See aitaks määrata neile ka sobivaimaid ja meeldivaimaid ülesandeid ning panustamise aja ja mahu. Samuti pakub see Lastefondile võimalust teostada teatavat mitteametlikku vabatahtlike eelselektiooni – vestluse põhjal saab välja selgitada, kes tõepoolest südamega asja juures on ning kellel jätkub ka piisavalt kohuse- ja vastutustunnet. Riskid: ajakulukas. Lahendus: abijõu rakendamine (vajadusel vestleb nt koordinaator).

➤ ***Lastefondi vabatahtliku „tõendi“ sisseseadmine.***

Vajadus ja potentsiaal: ühe probleemina kerkis vabatahtlikega vesteldes esile LF vabatahtliku ebamäärane staatus: vabatahtlikud ei tajunud, mis hetkest nad ametlikult fondi vabatahtlikud on. Seega vajaks see veidi täpsemat ja selgemat reguleerimist ning konkretiseerimist. Samas selgus, et kumbki sihtgrupp ei ole huvitatud liiga ametlikust liitumisprotsessist, sest see muudaks vabatahtliku tegevuse pigem töökohustuseks. Lahendusena võiks sobida endise tegevjuhi Merike Kaunissaare poolt välja pakutud teatud vabatahtlikuks olemise tõendi, diplomi või märgi sisse seadmine, mille omandamine tähistaks LF vabatahtlikuks saamist. See võiks olla ka näiteks kaelariputatava töötõendi sarnane „tunnistus“ fondi vabatahtlikuks olemisest, mis ühtlasi aitaks ka kõrvalistele isikutele oma organisatsiooni kuulumist tõendada. Sellise „märgistuse“ saamine muudaks vabatahtlikuks olemise veidi ametlikumaks ja toob ehk kaasa ka suurema vastutustunde – inimene mõistab, et nüüdsest ongi ta Lastefondi vabatahtlik ehk ühenduse esindaja ja peab iga oma teoga tõestama end olevat selle tiitli vääriline. Riskid: tõendi saanud vabatahtlikud ei pruugi siiski oma kohustust täita ja tegevuses kaasa lüüa. Lahendus: tõendi omistamine teatud aja möödudes/ teatud arvu üritusel osalemise järel.

- *Uute vabatahtlike ehk rebaste „ristimise“ traditsiooni sisseseadmine (peolaadne üritus, mille käigus värsked vabatahtlikud n-ö ametlikult liikmeteks vastu võetakse ning millele eelneks näieks nende proovilepanek mõne kergema ülesande täitmise näol).*

Vajadus ja potentsiaal: täidaks osaliselt LF vabatahtlikuks saamise ja olemise konkreetsemaks muutmise eesmärki, samas aitaks kaasa traditsioonide ning organisatsioonikultuuri ja -vaimu kujunemisele, mille tulemusena suureneks ühtsuse- ja meeskonnatunne. Meelelahutuslikus vormis uute vabatahtlike liikmeteks vastuvõtmine võimaldaks alternatiivina ametliku „paberimäärimise“ protseduuri muuta mänguliseks, atraktiivseks ja mitteametlikuks. See ei tähenda aga, et „paberimäärimine“ täiesti ära peaks jääma – uute liikmete poolt täidetav kontaktandmete leht, nagu praegu fondis kasutusel, võiks kahtlemata edasi käiku jääda. Riskid: meelelahutusliku sisu domineerimine. Lahendus: teatud katsetamise periood.

6. SISSELASKMINE VABATAHTLIKKUSSE TEGEVUSSE EHK LIGIPÄÄS (JAOTUS):

- *Pideva vabatahtlikega liitumise võimaluse tagamine.*

Vajadus ja potentsiaal: hetkel on uute vabatahtlike vastuvõtmine ja värbamine Lastefondis pigem sesoonne ning toimub laiemas mastaabis vaid kaks korda aastas, mistõttu puudub selle aja mahamaganutel sageli teadmine liitumise võimalusest, aga ka julgus liituda. Seega tuleks mittevabatahtlikele kommunikeerida alalist fondi vabatahtlikuks hakkamise võimalust. Riskid: ajakulukas, tegevjuht ei jõua pidevalt tegeleda. Lahendus: kindel inimene vabatahtlike seast selle eest vastutama.

- *Lastefondi asupaiga linnapildis nähtavamaks muutmine (nt siltide ülesseadmine vms).*

Vajadus ja potentsiaal: tooks Lastefondi ka füüsiliselt potentsiaalsetele vabatahtlikele lähemale, muudaks selle ligipääsetavamaks ja liitumise mugavamaks selle läbi, et tekiks võimalus möödaminnes sinna sisse astuda, sealt lisainfo küsida, liitumiseks soovi avaldada jms. Riskid: kohustab võimalike sisseastujate jaoks ka igal ajal avatud olla. Lahendus: muuta kontor vaid teatud kindlatel kellaaegadel külastajatele avatuks.

- *Vabatahtlike värbamise „baaside“ sisseseadmine.*

Vajadus ja potentsiaal: täidab samuti liitumise ja lisainfo saamise lihtsamaks ja mugavamaks tegemise eesmärki. Kuna inimesed ei viitsi enamasti palju vaeva näha, siis tuleks potentsiaalsetele vabatahtlikele pakkuda võimalust pöörduda liitumissoovi avaldamiseks või teabe saamiseks endale mugavaimasse kohta. Riskid: ressursikulukas. Lahendus: kokkuleppel mõne koostööpartneriga kasutada nende ruume vabatahtlike vahendamise pinnana (nt korporatsiooniruumid, ülikooli raamatukogu vms).

➤ ***Avatud uste päevade korraldamine.***

Vajadus ja potentsiaal: uuringust ilmnes, et paljud mittevabatahtlikud eelistaksid enne enda pikemaajalisemat ja püsivamat sidumist veenduda konkreetse vabatahtliku tegevuse sobivuses enda jaoks, mistõttu tasuks fondil aeg-ajalt läbi viia oma vabatahtliku tegevusega tutvumise päevi, mis ei piirduks vaid ühe esitlusega LF juhilt, vaid hõlmaks ka tutvustusi tegevate vabatahtlike, võimalust külastada mõnd kliinikumi lasteosakonda, kohtuda mõne nõukogu liikmega, osaleda vaatejana mõnel vabatahtlike läbiviidaval üritusel, et nende tegevust jälgida (nt maratoni üritustel, messidel, lastekliiniku mängimispäevadel vms) jne. Eesmärgiks anda võimalikult põhjalik ja mitmekülgne, aga samas ka motiveeriv ülevaade fondist, tema eesmärkidest ja vabatahtlike rollist nende täitmisel ning mitmekesistest tegevusvõimalustest. Riskid: ei saada siiski adekvaatset ülevaadet või saavutatakse vastupidine efekt hirmumise tõttu. Lahendus: katseaeg järgmise sammuna; keda hirmutab, see polekski tegevuseks valmis.

➤ ***„Katseaja“ sisseseadmine (nt kohe alguses potentsiaalse vabatahtlikuga kokku leppida, et esialgu osaleb vaid ühes projektis või tegutseb vabatahtlikuna teatud aja jooksul, misjärel alles otsustab, kas soovib vabatahtlikega liituda).***

Vajadus ja potentsiaal: pakuks võimalust enne enda püsivat Lastefondiga sidumist organisatsiooni ja sealse vabatahtliku tegevusega tutvuda ning veenduda selle sobivuses enda jaoks. Riskid: väljakukkumine leiab aset peale „katseaega“, ei taga rohkem vabatahtlikke. Lahendus: pigem alandaks psühholoogilist barjääri üldse enda fondiga sidumise ees; tagaks rohkem abikäsi vähemalt teatud ajaks, kuna inimesed julgeksid vähemalt ajutiselt liituda.

➤ ***Vabatahtliku tegevuse võimalikult paindlikuks ja vabatahtliku vajadustele kohandatavaks tegemine.***

Vajadus ja potentsiaal: uuringu tulemuste põhjal saab öelda, et mõlema sihtgrupi jaoks oli üheks suurimaks ootuseks vabatahtlikkusele selle igakülgne paindlikkus, sh nii ajalisel, mahulisel, tegevuskoha ja tegevuste mõttes. Seetõttu peaks ka LF oma vabatahtlikkuse edendamiseks seda arvesse võtma ning vabatahtlikku tegevust vastavalt konkreetse inimese võimalustele ja soovidele kohandama – selle asemel, et rõhuda üksnes püsivale ja aktiivsele vabatahtlikule tegevusele, mis võib paljusid vabatahtlikke hoopis eemale peletada, tuleks keskenduda vabatahtliku personaalsetele ootustele ja võimalustele vastamisele. Kui inimesel on võimalik kaasa lüüa täpselt sellel ajal, kui talle sobib ning täpselt sellises mahus, kohas ja ülesannete raames, siis on kogu kogemus tema jaoks palju meeldivam, mis usutavasti tagaks pikemas perspektiivis hoopis efektiivsemalt vabatahtlike suurema püsivuse ja pühendumise. Riskid: liigne ebamäärasus ja kaos organisatsiooni seisukohalt vaadatuna. Lahendus: töötada välja läbimõeldud süsteem, nt erineva panustamise määraga grupid, „baasid“ eri linnades jne.

➤ *Distsantsilt (nt Interneti vahendusel või teistes linnades) tehtavate tegevuste pakkumine.*

Vajadus ja potentsiaal: aitaks muuta kaasalöömise füüsiliselt ligipääsetavamaks: paljud vabatahtlikud ja ka mittevabatahtlikud mainisid, et neid takistab (aktiivsemalt) vabatahtlikkusega tegelemast nende distants fondi asukohast. Seetõttu võiks LF põhjalikult läbi mõelda, milliseid tegevusi saaks teha ka pidevalt mitte Tartus kohapeal asudes, näiteks Interneti vahendusel või harvem Tartus käies. Sellise võimaluse olemasolu tasuks kahtlemata ka oma kommunikatsiooni- ja turundustegevuse vahendusel rõhutada, et inimesed distantsi tõttu automaatselt enda jaoks LF vabatahtlikkust ei välistaks. Samuti tasuks fondil kaaluda heategevuslike projektide ja algatuste läbiviimist (mille tulu läheks fondile) teistes Eestimaa paikades peale Tartu, sh ka väiksemates alevites ja külates (näiteks üks intervjueritud mittevabatahtlik, kes on varem elanud väljaspool Tartut, tunnistas, et väikestest kohtades puudub isegi soovi korral sageli võimalus kuidagi vabatahtlikuna tegutseda). Võimaluse korral tasuks fondil seda senirakendamata ressursi ja inimeste valmisolekut ära kasutada. Riskid: mõttekus ja tasuvus küsitavus. Lahendus: põhjalik eelnev läbimõeldus, katseperiood.

7. VÄRBAMISE MEETODID (JAOTUS, PROMO):

➤ *Sihtgrupi laiendamine.*

Vajadus ja potentsiaal: uuringust ilmnes, et kui seni on fond keskendunud enamasti üksnes tudengite sihipärasele värbamisele, siis Lastefondi esindajad ja vabatahtlikud usuvad, et tegelikult võiks organisatsioonis vabatahtlikuna rakendust leida väga erinevad inimesed. Ka mittevabatahtlikega vesteldes selgus, et valmisolek vabatahtlikkuseks on peale tudengite olemas paljudel teistelgi elanikkonna gruppidel, sh kesk- ja kutsekooliõpilastel, töötutel, eakatel, tööga hõivatutel ja kodustel inimestel. Seega võiks LF oma värbamistegevust sihtgrupiti laiendada. Kuigi vabatahtlikkuse uurijad rõhutavad, et võimalusel tuleks organisatsioonidel rakendada selgelt suunitletud sihtgrupipõhist värbamist, siis kuna käesoleva uuringu põhjal väga konkreetseid sihtrühmasegmente ei eristunud, vaid ilmnes, et Lastefondi potentsiaalseks sihtgrupiks on väga paljud erinevad inimesed, siis ei ole fondil suurt vajadust ja mõttekust ka läheneda vaid teatud kindatele inimgruppidele. Kindlasti võiks värvata uusi liikmeid kõikidest elanikkonnarühmadest, seda enam, et fondis vabatahtlikuna tegutsemiseks on palju erinevaid võimalusi. Kõik eelnev aga ei tähenda, et värbamine sihtgrupiti ei peaks erinema. Uuringust ilmnes ka, et paljude praeguste Lastefondi vabatahtlike jaoks on just laste, meditsiini või haigete laste temaatika eriliselt hingelähedane ning vabatahtlikkuse valdkonna südamelähedust tajusid ka mittevabatahtlikud olulise motiveeriva tegurina, siis võivad fondi vabatahtlikkuseks eriliselt valmis olla eeskätt õpetajad,

lasteaednikud, lapsehoidjad, meditsiinitöötajad, haridusteaduskonna tudengid, meditsiini- ja õenduse tudengid jt laste ning meditsiiniga kokku puutuvad isikud, samuti inimesed, kel on endal lähedane kokkupuude hädasolevate (haigete, puuetega) ja abi vajavate lastega. Riskid: liiga kirju seltskond pärsib ühtsust. Lahendus: mitmekesine seltskond loob Lastefondi vabatahtlikkusele lisaväärtust erinevate inimestega tutvumise ja suhtlemise võimaluse läbi.

➤ ***Värbamiskanalite ja -meetodite mitmekesistamine.***

Vajadus ja potentsiaal: siiani on rakendatud peamiselt tudengiliste, mis on senise tudengitele orienteerituse juures loomulik, sihtgrupi avardamine nõuaks aga värbamisviiside laiendamist:

- a) Kodulehe aktiivsem rakendamine vabatahtlikkuse promomiseks (eraldi Lastefondi vabatahtlikkuse alane rubriik (võimalusel interaktiivne), kus üleval võimalikult täpsed tegevuste kirjeldused jm info).
- b) Värbamisalane koostöö üldharidus-, kutse- ja ülikoolide, töötukassa, huviklubide, suuremate asutuste ja ettevõtete ning karjäärikoordinaatoritega. Lisaks tasuks kindlasti kaaluda koos teiste MTÜ-de ja SA-dega ühise vabatahtlike baasi arendamist. Viimane lähtuks ideest, et organisatsiooni vabatahtlikkuse areng ja edu on korrelatsioonis üleüldise vabatahtlikkuse levikuga, mistõttu on selle propageerimine kõigi kasumile mitteorienteeritud ja vabatahtlikke kaasata soovivate ühenduste huvides.
- c) Erinevate meediakanalite rakendamine – uuringust ilmnes, et mittevabatahtlikeni jõuaks vabatahtlikkuse alased üleskutsed kõige paremini laiema meedia kaudu, seega tasuks Lastefondil võimalusel kaaluda sellealaste teadete ja kuulutuste edastamist üleriigilise (aga ka kohaliku) ajakirjanduse, televisiooni ja raadiojaamade kaudu.
- d) Personaalse värbamise rakendamine (tutvustuspäevad koolides, kaubanduskeskustes, linna peal, suuremate ürituste raames jm) – intervjuudest selgus, et mittevabatahtlikke motiveeriks vabatahtlikkuseks see, kui keegi neid isiklikult kutsuks või sellise palvega nende poole pöörduks. Seetõttu võiks LF keskenduda inimestele fondi vabatahtlikkuse vahetule tutvustamisele. Siinjuures tuleks seda teha võimalikult vähe müügimehelikult ja pealetükkivalt. Oluline on, et kõneisikud ehk värbajad haakuksid konkreetse sihtgrupi puhul auditooriumiga ning esindaksid fondi sõbralikult ja atraktiivselt.
- e) Isiklikele kontaktidele rõhumine värbamisel – läbiviidud uuringu tulemused näitasid, et inimesed on vabatahtlikkuseks altimad ning sageli ajendab neid selleks tuttavate inimeste kutse, eeskuju või osalus. Seetõttu oleks Lastefondilgi otstarbekas värvata uusi liikmeid seniste vabatahtlike kaudu, nt korraldada ühendusesiseseid kampaniaid, kus mõne ürituse või ülesande raames iga vabatahtlik ühe tuttava appi palub.

Riskid: ressursipuudus; liiga kirju üldpilt. Lahendus: sponsorite abijõu kasutamine; värbamiskanalite ja meetodite strateegiline planeerimine ning sihtgrupiti erinev rakendamine.

➤ ***Järjepidev ja sihipärane vabatahtlike värbamine.***

Vajadus ja potentsiaal: sageli ei olnud uuringus osalenud mittevabatahtlikel ehk Lastefondi potentsiaalsetel vabatahtlikel aimugi fondis vabatahtlikuna tegutsemise võimalusest ning ka paljud vabatahtlikud olid Lastefondi vabatahtlikkuse peale tulnud ise, mis annab tunnistust senisest ebapiisavast teavituse- ja värbamistegevusest. Hetkel toimub laiem värbamine perioodiliselt ning peamiselt tudengilistide kaudu, mis piirab ligipääsu fondi vabatahtlikkusele nii sihtgrupiti kui ajaliselt. Seega tuleks värbamise edendamiseks tegeleda sellega alaliselt ning laiemalt. Riskid: ressursinõudlikkus. Lahendus: strateegiline planeerimine silmas pidades võimalikult vähest ressursikulukust, sh vabatahtlike ja partnerite rakendamine.

➤ ***Püsivabatahtlikkonna arendamise kõrval suurema rõhu asetamine ka ühekordsete vabatahtlike värbamisele ja väärtustamisele.***

Vajadus ja potentsiaal: kui Lastefondi tegevjuht on oma sihiks seadnud eeskätt just püsivate ja pikaajaliste vabatahtlike liitmise ühendusega, siis vabatahtlike ja mittevabatahtlikega vesteldes ilmselt, et sageli on eelistatavam pigem vähemsiduvad ja ühekordsed vabatahtlikud tegevused. Sellest tulenevalt võiks fond edaspidi rohkem keskenduda ka mittepüsivate vabatahtlike kaasamisele oma tegevusse, nt talgupäevade, kampaaniate, heategevusürituste vms projektide raames (inimesed kutsutaks appi vaid üheks päevaks või teatud ajavahemikuks teadmiseks, et nad osalevad ajutiselt). Erinevate üksikute inimeste sage ühekordne panus annab kokku suure panuse, mis on fondile kindlasti suureks abiks ning sageli võivad just ühekordsetest vabatahtlikest saada LF vabatahtlikud. Riskid: väga jooksev kaader. Lahendus: suur tõenäosus, et ühekordsetest kaasalööjatest saavad püsivad ja aktiivsed liikmed.

➤ ***Värbamisele suunatud kommunikatsioonis erinevate kasusid rõhutavate ja barjääre ületavate sõnumite rakendamine, sh:***

- a) vabatahtlikkus pakub laialdasi ja mitmekesiseid uusi kogemusi, elamusi, tutvusi
- b) vabatahtlikkus on hea võimalus oma erialaste oskuste praktiseerimiseks
- c) vabatahtlikkus on hea võimalus tegelemaks südamelähedaste ja huvipakkuvate asjadega
- d) vabatahtlikkus on võimalus mõjutada ja suunata ümbritsevat elukeskkonda, anda oma panus ühiskonna parendamisse ja abivajajate aitamiseks
- e) vabatahtlikkus pakub vaheldust ning toob välja igapäevarutiinist
- f) vabatahtlikkus pakub väljakutseid ja võimalust eneseteostuseks

- g) vabatahtlikuna saad ise valida oma panustamise aja ja mahu, see ei seo sind igaveseks ega too kaasa määratud kohustuste koormat – tegeled nii palju, kui parasjagu võimalust ja soovi
- h) kõik inimesed on vabatahtlikeks oodatud, igapäevaks leidub Lastefondis sobiv vabatahtlik tegevus, kõigil on midagi fondile anda, just sina sobid fondi vabatahtlikuks
- i) Lastefondi vabatahtlikkus ei tähenda vaid lastega mängimist ja raha kogumist, võimalusi on palju

Riskid: liiga kirju üldpilt. Lahendus: läbimõeldus, paari põhisõnumi väljavalimine.

➤ ***Võimalikult konkreetsete sõnumite rakendamine vabatahtlike värbamiseks***

Vajadus ja potentsiaal: uuringust ilmnas, et sihtgrupid eelistaksid üleskutseid, mis sisaldavad täpset ülesandepüstitust ning tegevus(t)e kirjeldust. Seetõttu tuleks üldsõnaliste sõnumite nagu „Tule Lastefondi vabatahtlikuks!“ asemel kutsuda inimesi üles konkreetsetele tegevustele, nt „Lastehaigla lapsed ootavad rõõmsaid vabatahtlikke endaga mängima!“, „Anna sinagi oma panus haigete laste abistamiseks ning aita Lastefondil annetusi koguda!“, „Kasuta võimalust ja tule Lastefondi projektijuhiks!“, „LF otsib abilisi heategevusürituse korraldamiseks!“, vms.

Riskid: fondi välistavad enda jaoks koheselt need inimesed, kelle jaoks konkreetne tegevus huvipakkuv ei näi. Lahendus: rõhutada alati sealjuures teiste abistamisvõimaluste olemasolu.

8. KUVAND JA ATRAKTIIVSUS (PROMO):

➤ ***Vabatahtlikkuse ja Lastefondi positiivse kuvandi kinnistamine ning täpsustamine***

Vajadus ja potentsiaal: mõlemad uuringu sihtgrupid tajusid vabatahtlikkust ja Lastefondi valdavalt positiivselt, mistõttu on soodne pinnas (LF) vabatahtlikkuseks üldiselt olemas ning fondil ei tule võidelda negatiivse kuvandiga. Siiski ilmnas, et mittevabatahtlike seas tugines Lastefondi kuvand suuresti eeldustele ja alateadlikele seostele ning vabatahtlikkusega seostusid neile sageli ka eelarvamused ja väärkujutelmad. Seega tuleks fondil keskenduda oma organisatsioonile personaalse ja faktidele tugineva kuvandi tekkele kaasa aitamisega ning vabatahtlikkuse imago täpsustamise ja kinnistamisega, mis hõlmaks:

- a) (LF) vabatahtlikkuse alase teavitus- ja selgitustöö tegemist (teema tõstatamine ühiskonnas, tegijatest rääkimine erinevate heategude taga, avalikud sõnavõttud, sh arvamused artiklite kirjutamine, avalike vabatahtlikkuse alaste loengute, konverentside jm ürituste korraldamine, promo koolides ja töökohtadel, koostöö haridusministeeriumiga vabatahtlikkuse alaste teadmiste omandamise õppekavadesse „sissekirjutamiseks“ jms) – uuringust ilmnas, et vabatahtlikkusega seni aktiivselt ja sihipäraselt mittetegelejate teadmised vabatahtlikkusest, selles osalemise erinevatest võimalustest, sealhulgas ka

fondi vabatahtlikkusest on napid, puudulikud või väärad. Kuna soodne kuvand saab tugineda vaid adekvaatsele infole, on oluline tagada sihtgruppide ja kogu avalikkuse piisav teadlikkus vabatahtlikkusest ning selle võimalustest, sh Lastefondis.

- b) Positiivsete eeskujude toomist – propageerimaks vabatahtlikkust tasuks kaaluda tegutsevate tublide vabatahtlike ning vabatahtlikus tegevuses osalenud tuntud inimeste esiletõstmist positiivsete eeskujudena (laiema meedia rakendamine, sh artikliturundus ning reklaamides jm nende kõneisikutena rakendamine; Tartu tublima vabatahtliku valimine koostöös linavalitsusega jms).
- c) Palgalise meediatöötaja sisseseadmist – uuringust ilmnes, et kuigi Lastefondi suhtutakse positiivselt, tugineb tema imago ja maine mittevabatahtlike seas valdavalt oletustele ja seostele heategevusega, oma ainulaadset kuvandit fondil antud sihtgrupi silmis ei ole kujunenud. Ilmselt on see osaliselt tulenev meediaspetsialisti puudumisest fondist – soodne kuvand nõuab järjepidevat tööd, see ei teki ega püsi n-ö omal käel, vaid vajab professionaalset lähenemist. Seega oleks fondil hädasti tarvis asjatundlikku kommunikatsioonispetsialisti. On arusaadav, et fondil ei pruugi olla täiskohaga meediatöötaja palkamiseks ressursse, mistõttu tasuks kaaluda selliseid alternatiive nagu osalise tööajaga spetsialisti palkamist, sümboolse tasu eest või vabatahtlikus korras meediatudengi rakendamist, *pro bono* ettevõtete teenuste kasutamist jms.
- d) Kommunikatsioonistrateegia loomist ning sihipärase kommunikatsiooni praktiseerimist – Lastefondi senine kommunikatsioonitegevus (sh uute vabatahtlike värbamine) ei ole strateegiliselt läbimõeldud ega sihipärane, mida aga fondile soodsa kuvandi kujundamine ja vabatahtlikkuse arendamine ilmtingimata nõuab. Asjatundliku meediaspetsialisti rakendamise kõrval oleks seetõttu tarvilik ka põhjalikult läbimõeldud ja õigesti suunatud kommunikatsiooni planeerimine ning rakendamine, sh pressi ja sihtgruppide aktiivne teavitamine Lastefondi tegevusest.
- e) Koostöö tegemist teiste vabatahtlike kaasavate ühendustega vabatahtlikkuse maine ja kuvandi suunamiseks avalikkuses ning sellealaseks teavitus- ja selgitustööks (ühised teavitus- ja tutvustusüritused, sõnavõttud-deklaratsioonid, lobbytöö, poliitika jms).
- f) Lastefondi vabatahtlikkuse saadikute sisseseadmist – kuna mittevabatahtlikud tõdesid, et vabatahtlikkuseks motiveeriks neid suuresti teatava tõuke olemasolu, sh personaalsed kutsed, siis võiks fond rakendada oma vabatahtlike kui kõneisikuid, kes Lastefondi vabatahtlikkust erinevates ringkondades propageeriksid ja järjepidevalt uute vabatahtlike hankimisega tegeleksid (nt tutvustaksid seda võimalust oma koolis, töökohal, huviringis, seltsis või mujal).

Riskid: hoolimata mitmekesisest teavitusest ei pruugi sõnum teemast mittehuvitatutele kohale jõuda; LF kui ühe organisatsiooni jaoks ühiskonnas valitsevate hoiakute muutmine liiga raske ülesanne ja suur ettevõtmine. Lahendus: teavitades siiski suurem šanss inimesteni jõuda kui mitte midagi tehes ja vaikides; põhjalik läbimõeldus ja koostöö vabatahtlikkuse arendamisega tegelevate Eesti organisatsioonide ja algatustega, nt EMSL, VTA, Vabatahtlike Värav jne.

➤ ***Lastefondi vabatahtliku tegevuse atraktiivsemaks muutmine.***

Vajadus ja potentsiaal: mõlemad sihtgrupid paljastasid, et vabatahtlikkuselt loodetakse meeldivaid elamusi ning toredat ajaveetmise võimalust. Mittevabatahtlikud rõhutasid, et lisaks töö tegemisele võiks vabatahtlik tegevus hõlmata ka meelelahutuslikumat poolt ja olla muul moel atraktiivne. Lastefondki peaks sihtgruppide ootustest lähtuvalt oma vabatahtlikkust kohendama, nt korraldama laiemaid ja ühekordseid kaasamiskampaaniaid, kus inimestel oleks võimalik n-ö jalg ukse vahelt sisse pista ehk anda oma panus ilma end pikemaajalisemalt sidumata (nt LF sügis-, talve-, kevad- või suvepäevad – iga aasta korraldada mõni suurem ühistegemise üritus (kuhu saab üle Eesti kokku sõita ja üheskoos midagi ette võtta, mille tulu läheks laste ravitingimuste parandamiseks) või perepäev (osalustasu tulu fondile). Selline üritus peaks samal ajal olema meelelahutuslik, et inimesed sinna hea meelega koos sõprade või peredega aega veetma tuleksid (võimalusel muusika, prominentide osalus, esinejad, võistlus- ja tutvumismängud vms). Riskid: tegevus ise ja selle eesmärk jääb meelelahutuse varju; osaletakse vaid meelelahutuse pärast. Lahendus: abikäsi siiski suurem tõenäosus leida.

Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli uurida heategevusorganisatsiooni SA TÜK Lastefond vabatahtlikkuse arendamise võimalusi.

Vabatahtliku tegevuse edendamine hõlmab inimeste käitumise mõjutamist propageerijale soovitud suunas, käesoleval juhul Lastefondi vabatahtlikuks astuma ning seal aktiivse vabatahtlikuna püsivalt osalema. Käitumusliku muutuse esilekutsumiseks on mitmeid erinevaid lähenemisi, millede seast antud töö aluseks on võetud sotsiaalturunduslik vaatenurk.

Töö raames viidi läbi turu-uuringuna käsitleda võiv uurimus, mis hõlmas intervjuusid Lastefondi kui vabatahtlike kaasava organisatsiooni seisukohalt kahe peamise sihtgrupiga – fondi olemasolevate ja potentsiaalsete vabatahtlikega ehk Lastefondi mittevabatahtlikega. Lisaks vesteldi põhjalikult ka fondi endise ja praeguse tegevjuhiga. Uuringu sihiks oli välja selgitada sihtgruppide ning fondi esindajate hoiakud propageeritava „toote“ ehk Lastefondi vabatahtlikkuse ja selle alakomponentide – vabatahtliku tegevuse ja Lastefondi – suhtes.

Uurimuse tulemused pakkusid palju uut informatsiooni, mida saab Lastefondi vabatahtlikkuse edendamiseks rakendada. Eeskätt ilmnas, et (Lastefondi) vabatahtlikkusel tajutakse olevat mitmeid lisaväärtuseid ja kasusid, aga ka barjääre. Samuti andis uuring põhjaliku ülevaate vabatahtlikule tegevusele, sh Lastefondi vabatahtlikkusele püstitatud ootustest. Kõik see annab tunnistust vabatahtliku tegevuse tajumisest sotsiaalturunduse lähenemisele omase vahetustehinguna, mis kinnitab, et teoreetiliselt on sotsiaalturunduse vaatenurk edukalt kohaldatav ka vabatahtlikkuse propageerimiseks. Sotsiaalturunduse kontseptsioonile tuginedes tuleks fondi vabatahtlikkuse arendamiseks esile tooma sihtgruppide poolt tajutud lisaväärtuseid, ületama nende jaoks olulisi takistavaid tegureid ning püüdma vastata nii potentsiaalsete kui olemasolevate vabatahtlike ootustele.

Ühe olulise osa käesolevast magistritööst moodustavadki uuringu tulemuste põhjal ning sotsiaalturundusliku lähenemise alustest ja vabatahtlikkuse edendamise mudeli võtmetegurite hübriidist lähtuvad praktilised soovitused Lastefondi vabatahtlikkuse edendamiseks.

Summary

Communicating with (potential) volunteers: the case of Children`s Fund of Tartu University Hospital

The purpose of this master`s thesis was to research the possibilities of developing successful and functioning volunteerism in the charity organization Children`s Fund of Tartu University Hospital.

Promoting volunteer activity encompasses influencing persons` behaviour towards the promoter`s desirable way, in the present case to engage in volunteer activity of Children`s Fund and to participate there as an active and persistent volunteer. There are many different approaches to achieve behavioral change, which in given paper are looked upon from a social marketing perspective. This means that promoting volunteer activity will be derived from the target audience`s viewpoint.

The thesis consists of five chapters: the first one gives an overview of different theoretical discourses that explain the concept of volunteerism and social marketing. The second part of the paper includes background information about the research object, that is Children`s Fund of Tartu University Hospital. Research methods, research questions and a more accurate description of the objectives of the study are explained in chapter three. The results of the research are presented in chapter four. The last, fifth part of the paper lists the main conclusions and presents practical recommendations for the Childres`s Fund to promote and improve its voluteerism.

The study method employed for the empirical part was qualitative analysis in form of interviews, with which the motives, impulses, barriers and expectations of target audiences were explored. The transcriptions of interviews were analysed using methodology of content analysis.

The results of the study revealed a lot of new information, which can be succesfully applied to promote voluteerism in Children`s Fund of Tartu University Hospital. The most important outcome is that target groups perceive voluteerism overall, and in Children`s Fund, to have

many benefits as well as barriers. The thesis also gave a deep overview of the expectations what individuals have for volunteer activity, *inter alia* in Children's Fund of Tartu University Hospital. All of this confirms that volunteerism is in many ways comparable with exchange that is characteristic to social marketing, which means that theoretically the perspective of social marketing can be prosperously applied to promote volunteerism.

In conclusion, according to the concept of social marketing it is important to emphasize the additional value of volunteer activity mentioned by the target audiences (in the present case, by existent and potential volunteers of the Fund), to overcome obstacles they considered important and to respond to their expectations, which in many cases seemed to vary from person to person.

Kasutatud kirjandus:

- 1) Andreasen, A. R. (2002). Marketing Social Marketing in the Social Change Marketplace. *Journal of Public Policy & Marketing*, 21(1):3-13.
- 2) Andreasen, A. R. (2003). The Life Trajectory of Social Marketing: Some implications. *Marketing Theory*, 3(3): 293-303.
- 3) Berlyne, D. E. (1960). *Conflict, Arousal, and Curiosity*. New York: McGraw Hill.
- 4) Boehm, A. (2009). Applying Social Marketing in the Development of a Volunteer Program. *Social Marketing Quarterly*, 15(3):67-84.
- 5) Cnaan, R. A., Handy, F. & Wadsworth, M. (1996). Defining who is a volunteer: Conceptual and empirical considerations. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 25(3):364-383.
- 6) Dutta-Bergman, M. (2004). Describing volunteerism: The theory of unified responsibility. *Journal of Public Relations Research*, 16(4): 353-369.
- 7) Dwiggins-Beeler, R., Spitzberg, B. H. & Roesch, S. (2006). Vectors of Volunteerism: Communication Correlates of Volunteer Retention, Recruitment, and Job Satisfaction in a Nonprofit Organization. Ettekanne. *Rahvusvahelise Kommunikatsiooni Assotsiatsiooni aastakonverents*. Dresden, 19.-23. juuni.
- 8) Eisner, D., Grimm, R.T.Jr., Maynard, S. & Washburn, S. (2009). *The New Volunteer Workforce*. URL (kasutatud jaanuar 2010)
<http://www.agingsociety.org/agingsociety/Civic%20Engagement/TheNewVolunteerWorkforce.pdf>
- 9) Gaskin, K. (2003). *A Choice Blend: What volunteers want from organisation and management*. London: The Institute for Volunteering Research.
- 10) Gay, P. (2001). *Bright Future: Developing Volunteer Management*. London: Institute for Volunteering Research.
- 11) Glenane-Antoniadis, A., Whitwell, G., Bell, S. J. & Menguc, B. (2003). Extending the vision of social marketing through social capital theory. Marketing in the context of intricate exchange and market failure. *Marketing Theory*, 3(3): 323-343.
- 12) Habermas, J. (1986). *The Theory of Communicative Action*. Cambridge: Polity Press.

- 13) Haski-Leventhal, D. (2009). Altruism and Volunteerism: The perceptions of altruism in four disciplines and their impact on the study of volunteerism. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 39(3):271-299.
- 14) Herzberg, F. (1967/1959). *The Motivation to Work*. New York: John Wiley & Sons.
- 15) Hollowitz, J., & Wilson, C. E. (1993). Structured Interviewing in Volunteer Selection. *Journal of Applied Communication Research*, 21 (1), 41-52.
- 16) Hull, C. L. (1943). *Principles of Behavior: An Introduction to Behavior Theory*. New York: Appleton-Century-Crofts.
- 17) *Kodanikualgatused uuring*. (2003). Tallinn: Uuringukeskus Faktum.
- 18) Lagerspetz, M. (2006). *Kodanikuühiskonna lühisõnastik*. Tallinn: Erko trükk.
- 19) Laherand, M. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.
- 20) *Lastefondi kodulehekülg*, URL (kasutatud mais 2010)
<http://www.lastefond.ee/index.php?id=11027>
- 21) Lefebvre, G. R. (1997). 25 Years of Social Marketing: Looking Back to the Future. *Social Marketing Quarterly / Special Issue*, 3(3-4):51-58.
- 22) Lindenmeier, J. (2008) Promoting Volunteerism: Effects of Self-Efficacy, Advertisement-Induced Emotional Arousal, Perceived Costs of Volunteering, and Message Framing. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations* 19(1): 43-65.
- 23) MacNeela, P. (2008). The Give and Take of Volunteering: Motives, Benefits, and Personal Connections among Irish Volunteers. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 19(2):125-139.
- 24) Maibach, E. W. (2002). Explicating Social Marketing: What Is It, And What Isn't It? *Social Marketing Quarterly*, 8(4):7-13.
- 25) Maslow, A. H. (1970/1954). *Motivation and personality*. New York: Harper & Row.
- 26) McClelland, D. C., Koestner, R., Weinberger, J. (1989). How do self-attributed and implicit motives differ? *Psychological Review*, 96(4):690-702.
- 27) McDougall, W. (1967/1908). *An introduction to social psychology*. London: Methuen.
- 28) Mitchell, M. A. & Yates, D. (2009). How to Attract the Best Volunteers. *Nonprofit World*, 14(4):47-48.
- 29) Morrow-Howell, N. (2007). A longer worklife: The new road to volunteering. *Generations*, 31(1):63-67.
- 30) Past, A. (2006). Imago ja mainekujundus. Käsikirjaline loengukonspekt kevadsemestrist 2006. TÜ ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

- 31) *Pathways to Service: Learning from the potential volunteer`s perspective. (Ameerika Riikliku ja Kogukondliku Teenistuse Koondise (Corporation for National and Community Service) iga-aastase uuringu „Vabatahtlikkus Ameerikas“ raport).* (2009). URL (kasutatud jaanuar 2010)
<http://www.ncoc.net/index.php?tray=content&tid=top16&cid=2gp38>
- 32) Rothschild, M. L. (1999). Carrots, Sticks, and Promises: A Conceptual Framework for the Management of Public Health and Social Issue Behaviors. *Journal of Marketing*, 63(1):24-37.
- 33) Shin, S., & Kleiner, B. (2003). How to manage unpaid volunteers in organizations. *Management Research News*, 26 (2-4), 63-71.
- 34) Smith, D. H. (1981). Altruism, Volunteers, and Volunteerism. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 10 (1):21-36.
- 35) Smith, W. (2000). Social Marketing: An Evolving Definition. *American Journal of Health Behavior*, 24(1): 11-17.
- 36) *Vabatahtliku tegevuse arengukava 2007-2010.* (2006). URL (kasutatud jaanuar 2010)
http://www.vabatahtlikud.ee/UserFiles/arengukava/vta_2007_2010_31_jaan_2007.pdf
- 37) *Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis.* (2009). URL (kasutatud aprill 2010)
<http://www.vabatahtlikud.ee/UserFiles/uuringud/osalemine2009.pdf>
- 38) Vene, K. (2005). *Vabatahtlik töö siirdeaja Eestis: vabatahtlike kogemus, motivatsioon ja võrgustikud.* Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
- 39) *Volunteer Growth in America: A Review of Trends Since 1974. A Research Report in the Volunteering In America Series.* (2006). URL (kasutatud jaanuar 2010)
http://www.nationalservice.gov/pdf/06_1203_volunteer_growth.pdf
- 40) *Volunteering in the United States.* (2005). URL (kasutatud mai 2010)
http://stats.bls.gov/news.release/archives/volun_12092005.pdf
- 41) Vroom, V. (1964). *Work and Motivation.* New York: John Wiley & Sons Inc.
- 42) Vutt, M. (2003). Vabatahtliku töö juriidilised aspektid. Ettekanne. *Esimene Eesti Vabatahtlike Foorum.* Tartu: 25. aprill.

Lisad (tööga kaasas CD-I):

- Lisa nr 1 Lastefondi esindajate küsitluskava
- Lisa nr 2 Lastefondi vabatahtlike küsitluskava
- Lisa nr 3 Lastefondi mittevabatahtlike küsitluskava
- Lisa nr 4 Intervjuu Lastefondi tegevjuhi Küllike Saarega
- Lisa nr 5 Intervjuu Lastefondi endise tegevjuhi Merike Kaunissaarega
- Lisa nr 6 Intervjuu Lastefondi vabatahtlikuga 1 (N20TU)
- Lisa nr 7 Intervjuu Lastefondi vabatahtlikuga 2 (N20TU2)
- Lisa nr 8 Intervjuu Lastefondi vabatahtlikuga 3 (N26TU)
- Lisa nr 9 Intervjuu Lastefondi vabatahtlikuga 4 (M24TU)
- Lisa nr 10 Intervjuu Lastefondi vabatahtlikuga 5 (N22TU)
- Lisa nr 11 Intervjuu Lastefondi vabatahtlikuga 6 (M25TU)
- Lisa nr 12 Intervjuu Lastefondi vabatahtlikuga 7 (N26TÖ)
- Lisa nr 13 Intervjuu Lastefondi vabatahtlikuga 8 (N32TÖ)
- Lisa nr 14 Intervjuu Lastefondi vabatahtlikuga 9 (M29TÖ)
- Lisa nr 15 Intervjuu Lastefondi vabatahtlikuga 10 (N23TUTÖ)
- Lisa nr 16 Intervjuu Lastefondi vabatahtlikuga 11 (N21TUTÖ)
- Lisa nr 17 Intervjuu Lastefondi vabatahtlikuga 12 (N22TUTÖ)
- Lisa nr 18 Intervjuu Lastefondi vabatahtlikuga 13 (N21TUTÖ)
- Lisa nr 19 Intervjuu Lastefondi vabatahtlikuga 14 (N25TUTÖ)
- Lisa nr 20 Intervjuu Lastefondi mittevabatahtlikuga 1 (N23TU)
- Lisa nr 21 Intervjuu Lastefondi mittevabatahtlikuga 2 (N24TU)
- Lisa nr 22 Intervjuu Lastefondi mittevabatahtlikuga 3 (M20TU)
- Lisa nr 23 Intervjuu Lastefondi mittevabatahtlikuga 4 (M18KK)
- Lisa nr 24 Intervjuu Lastefondi mittevabatahtlikuga 5 (M17KK)
- Lisa nr 25 Intervjuu Lastefondi mittevabatahtlikuga 6 (N16KK)
- Lisa nr 26 Intervjuu Lastefondi mittevabatahtlikuga 7 (N18KK)
- Lisa nr 27 Intervjuu Lastefondi mittevabatahtlikuga 8 (N42TT)
- Lisa nr 28 Intervjuu Lastefondi mittevabatahtlikuga 9 (M51TT)
- Lisa nr 29 Intervjuu Lastefondi mittevabatahtlikuga 10 (M27TT)
- Lisa nr 30 Intervjuu Lastefondi mittevabatahtlikuga 11 (N54TT)
- Lisa nr 31 Intervjuu Lastefondi mittevabatahtlikuga 12 (N32TT)
- Lisa nr 32 Intervjuu Lastefondi mittevabatahtlikuga 13 (M25TÖ)
- Lisa nr 33 Intervjuu Lastefondi mittevabatahtlikuga 14 (N37TÖ)
- Lisa nr 34 Intervjuu Lastefondi mittevabatahtlikuga 15 (N70TÖ)
- Lisa nr 35 Kodeerimistabel, Lastefondi vabatahtlikud
- Lisa nr 36 Kodeerimistabel, Lastefondi mittevabatahtlikud